

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ KELAM ANABİLİM DALI

12 -18 YAŞ GURUBU TUTUKLU ÇOCUKLARDA DİNİ ALGILARIN
DAVRANIŞLARA YANSIMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Karanfil

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Rabiye ÇETİN

Ankara

NİSAN, 2015

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
KISALTMALAR	6
ÖNSÖZ	7
1. Araştırmanın Problemleri	11
2. Araştırmanın Amacı	11
3. Araştırmanın Metodu	11
4. Verilerin Analiz Yöntemi	12
5. Araştırmanın Zamanlama ve Mekan Sınırlılıkları	12
GİRİŞ	13

BÖLÜM I

A- DAVRANIŞLARI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	19
1. Din	19
2. Fıtrat	23
3. Tevbe	26
4. Ahlak	29
4.1 Ahlakın Temeli	32
4.2 Ahlaki Tutumların Suçu Önlemedeki Rolü	34
4.3. Çocukta Ahlak ve Karakter Gelişimi	37
5. Çocuk	45
6. Suç ve Çocuk Suçluluğu	48

BÖLÜM II

A. SUÇA İLİŞKİN SOSYAL ÇEVRENİN ETKİSİ VE DİN ALGISI İLE İLGİLİ BULGULARIN YORUMLANMASI

Tablo 1: Çevre ve Kültürel Ortam Anketinden Elde Edilen Bulgular.....	52
Tablo 2: Dini Yönelim Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	56
Tablo 3: Cezaevine girmeden önce kiminle yaşadığı	59
Tablo 4. Çocukların kentsel ve kırsala göre yerleşim şekli.....	60
Tablo 5. Çocuğun okul ve eğitim durumu.....	60
Tablo 6. Ailenizin yaklaşık aylık geliri ne kadardır?	61
Tablo 7. Ailede suç işleyen var mı?.....	61
Tablo 8. Ailenizle anlaşamadığınız, konuları yazınız?	62
Tablo 9: Çocukların Geceleri Eve Geç Gelme ile İlgili Dağılımları.....	63
Tablo 10 : Cezaevine gelme sebebi ve arkadaş çevresi çevresinin rolü.....	63
Tablo 11: Uyuşturucu kullanan arkadaş faktörü.	66
Tablo 12: Zararlı madde kullanımı	70
Tablo 13: Cezaevinden çıktığında arkadaş çevresini değiştirme düşüncesi.....	70
Tablo 14: İnternet cafede uyuşturucuya kolaylıkla ulaşılması.....	71
Tablo 15. Bilgisayarda oynanan oyunların davranışlara etkisi.....	72
Tablo 16: Evlilik dışı ilişkilerin normal karşılanması.....	73
Tablo 17: Genel olarak annenin tutumu	74
Tablo 18 : Aile tarafından çocuğun isteklerinin karşılanması.....	77
Tablo 19: Allah'ın azabı ile çocukları korkutulması.....	79
Tablo 20: Dini bilgileri çoğunlukla kimden alındığı..	80
Tablo 21: Küçüklüğünde cami derslerine katılması.....	80
Tablo 22: Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğuna inanması.....	81
Tablo 23: Dinî inancın gerekli olmadığını düşünülmesi.....	81
Tablo 24: Hatadan sonra af dileme bilinci.....	82

Tablo 25: Günahın Allah tarafından affedileceği bilinci.....	82
Tablo 26: Allah'ın kul haklarını affedeceğine inanılması.....	83
Tablo 27: Davranışların Allah tarafından görüldüğünün bilinmesi.....	84
Tablo 28: İşlenen suçun günah olduğunu cezaevinde öğrenilmesi.....	84
Tablo 29: Alkol ve uyuşturucu maddelerin haram olduğunun bilinmemesi.....	85
Tablo 30: Uyuşturucunun zararlı olduğunun bilinmemesi.....	86
Tablo 31 : Dini bilgi ve inancın güçlü olmasıyla topluma karşı suç işlenmemesi....	86
Tablo 32: Ceza evi vaiziyle daha sık görüşme talebi	89
Tablo 33: Ceza evi vaizlerinin yaklaşımının sert görülmesi.....	90
Tablo 34 : Kuran'ı okuma ve öğrenme talebi.....	90
Tablo 35: Kuran okuma derslerinin sayısını yetersiz görülmesi.....	91
Tablo 36: Dini bilgilerin ilk defa ceza evi vaizlerinden alınması.	92
Tablo 37 : Dini kuralların sıkıcı bulunması.....	93
Tablo 38: İnancına uygun hareket etmemesi nedeniyle huzursuzluk duyulması.....	94
Tablo 39: Allah'ın huzurunda sorumlu hissetme duygusu.....	95
Tablo 40: Cezaevine girmeden önce yaşadığı aile ortamı ile dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünmesi.	96
Tablo 41: Küçük iken camideki kuran kursuna gitmesi ve İbadetlerini yapması.....	97
Tablo 42: Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullanımı ve İnancına göre hareket etmediğinde huzursuzluk duyması.....	98
Tablo 43: Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullanımı ve ceza evi vaizinin daha sık ziyarete gelme talebi.....	99

SONUÇ VE ÖNERİLER	89
ÖZET.....	100
KAYNAKÇA.....	101
EKLER.....	110
ABSTRACT.....	111
ARAŞTIRMA İÇİN İZİN BELGELER.....	114

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.g.e: Adı Geçen Eser

A.g.y: Adı Geçen Yer

APA: American Psychological Association

Çev: Çeviren

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

DrI: Derleyen

Ed: Editör

Hız: Hazreti

N: Sayı

Ort: Ortalama

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TL: Türk Lirası

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TUIK: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖNSÖZ

Günümüzde çocuk suçluluğuna ait sorunlar, acil olarak çözüme kavuşturulması gereken sosyal bir sorun haline gelmiştir. Türkiye’de son yıllarda çocuklar tarafından işlenen veya çocukların dâhil olduğu suçların sayısı gittikçe artmaktadır. TÜİK verilerine göre son dört yılda çocuk suçluluğundaki artış oranı %36’dır.¹ Suç işleyen çocuklar olgusu hemen hemen her gün yazılı ve görsel basın aracılığıyla karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar arasında hızla yükselen suça yönelme eğilimi, toplumsal barışı ve geleceği tehdit etmektedir. Ülkemizde her yıl 100 000 çocuk, suça bulaşmakta, işlenen bu suçların yarısını, 25 yaşın altındaki çocuk ve ergenler işlemektedir.²

Türk Ceza Kanununa göre 2008 yılı içerisinde 12- 18 yaş grubu çocukların adet olarak işlediği suçlar sınıflandırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kasten adam öldürme 958, yaralama 22808, cinsel Saldırı 3300, tehdit 4086, konut dokunulmazlığı ihlali 2623, hırsızlık 38875, yağma 4067; mala zarar verme 6068 dir. 2008 yılı içerisinde çocuk sanık sayısı genel toplam: 83352 dir.³

Çocuğun suça yönelmesinin en önemli nedenlerden biri, ailenin çocukla sağlıklı bir iletişim içinde olmamasıdır. Bu iletişimi bozan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları anne, baba arasındaki ilişkilerin niteliği, çocuğun kişiliğini, benlik algısını besleyecek, karakterini olgunlaştıracak ortamdır. Herhangi bir nedenle bu ilişkideki niteliğe çocukluk döneminde dikkat edilmemişse ileriki yaşlarda çocukta davranış bozukluğu olarak ortaya çıkmaktadır. Anne ya da babanın kaybedilmesi, geçimsizlik veya boşanma nedeniyle ailenin dağılması, göç, ekonomik gibi faktörler çocuğun yetiştirilmesinde ve karakterinin oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Şüphesiz ki aileyi korumak, aileyi eğitmek, suça sürüklenen çocuk sayısını azaltmaktadır. Çocuğun birinci derece akrabaları suç işliyorsa, çocuk da bu suç ortamında yetişmişse çocuğun bu ortamdan etkilenmemesi mümkün değildir. Ev

¹ TÜİK verilerinden derlenmiştir. (www.tuik.gov.tr, 2012)

² Vehbi Kadri Kamer, 2013 “Youth Crime in England and Wales”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Sayı: 136 s.112 Ocak <http://www.civitas.org.uk/crime/factsheet-youthoffending.pdf>, Erişim 24 Ekim 2012.

³ TÜİK verilerinden derlenmiştir. www.tuik.gov.tr, 2012

ve aile ortamı çocuğun vicdani değerlerinin yeşerdiği, geliştiği ve olgunlaştığı sosyal ortamlardır. Bu nedenle çocuğun büyüdüğü ortamın sağlıklı kılınması vazgeçilmez unsurdur.

Çocuklar, anne babadan ve çevreden gördükleri olumsuz davranışlar nedeniyle suça bulaşmaya yatkın hale gelmektedir. Suça bir kere karışan çocuklar, toplumda derin yaralar açmaktadır. Suçlu, her ne kadar kendisi ceza çekiyorsa da sonuçta toplumu tehdit etmektedir. Ayrıca suç işlerken topluma verdiği zararın yanında cezanın infazı esnasında oluşan maliyeti yine toplum ödemektedir.

Suçla karışan bu çocukların, bireysel zararlarının yanında, kamuya ekonomik zararlar da verdikleri sosyal bir olgudur. İngiltere’de yapılan bir araştırmada 2010/2011 döneminde 18 yaşın altında; 2.040 çocuğun ceza infaz kurumlarında bulunduğu, 176.511 çocuğun suç işlediği belirtilerek, 2007/2008 döneminde çocukların işlediği suçun maliyetinin 4 milyar sterlin olduğu belirtilmiştir.⁴

Sadece bilişim sektöründe suçun yarattığı ekonomik zararın rakamları ayrıca düşünülmesi gereken başka bir olgudur. Norton by Symantec, tarafından hazırlanan 2012 Norton Siber Suç Raporunda, 24 ülkeden 13.000 kişinin verdiği bilgileri temel alan bulgulara göre, son on iki ayda kullanıcılar tarafından maruz kalınan dünya çapında siber suçlara ilişkin doğrudan zarar maliyeti 110 milyar ABD doları olarak açıklanmaktadır. Türkiye’de ise, son on iki ayda 10 milyondan fazla kişinin siber suç mağduru olduğu ve bunun toplam net maliyetinin ise 556 milyon ABD dolarına tekabül ettiği belirtilmektedir. Raporda yer alan verilere göre, saniyede 18 kişi siber suç mağduru oluyor, bu da dünya genelinde her gün 1,5 milyondan fazla kişinin siber suçlara maruz kalması anlamına gelmektedir.⁵

Türkiye’deki suçluluk oranı ve buna ilişkin harcamalara baktığımızda bir mahkûmun iâşe ve barınma masrafının devlete bir günlük maliyeti 47 TL dir. Türkiye’de mahkûm sayısı 150 bin kişi varsayılrsa aylık maliyeti 7 050 000 TL olmaktadır. Bir yıllık maliyeti ise 84 600 000 TL olarak gerçekleşmektedir. Buna Ceza İnfaz kurumları, personel, adli kolluk ve mahkemeler dâhil değildir. Kaybolan

⁴ Kamer, ‘Youth Crime in England and Wales’, s.1112; <http://www.civitas.org.uk/crime/factsheet-youthoffending.pdf>, Erişim 24 Ekim 2012.

⁵ <http://www.marketingturkiye.com.tr/>

ekonomik değer, geri getirilemeyen hayatlar ve itibarları da eklediğimizde yüksek bir maliyet ortaya çıkmaktadır.⁶

Suçta sürüklenen çocukların rehabilite ve manevi onarımlarının gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak bu tür araştırmalar çoğaldıkça çözüm önerileri de artmaktadır. Bilimselliği kanıtlanmış uygulanabilir projeler eyleme geçirildiğinde çocukların ıslahı ve topluma adapte olmaları daha hızlı olmaktadır. Süreç sonunda moral değerleri davranışlarına yansıtan, karakter gelişimini tamamlayan bir çocuğun tahliye olduğunda tekrar suçta bulaşma riski azalacağı gibi kendisini daha dirençli ve güçlü hissedecektir. Böylece suç tekrarlanmayacağı için hem ekonomik maliyet azalacak, hem de toplumda huzur ve barış ortamının sağlanması katkı sağlayacaktır.

Toplumun sosyal yapısını yaralayan bu problemin nedenlerini yerinde tespit etmek, cezaevinde hükümlü bulunan çocukları esas alarak çözümü konusunda katkıda bulunmak amacıyla suç ve çocuk ile ilgili akademik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Konunun inanç ve değer boyutuyla ilahiyatçılar tarafından ele alınması ve değerlendirilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Suçu özellikle disiplinler arası bir yaklaşımla inceleme çabalarına ise yeni yeni gündeme gelmektedir.

Araştırmanın Kelam Anabilim Dalı'nda yapılmasının nedeni insanın eylemlerinin düzgün olması için imanını düzeltmenin gereğini vurgulamaktır. Dinin temel öğelerini saptama gayreti nedeniyle Kelam, iman konusunu ele almasının yanı sıra imanın eylem boyutunu oluşturan ahlakı da kendine konu edinmektedir. Bu yönüyle araştırmamızın Kelam Anabilim Dalında yapılabileceği kanısına vardık.

Çocuk cezaevlerinde iki yıl süren araştırmadan oluşan Yüksek Lisans Tezi, iki bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; konuya giriş yapılarak problem ortaya konulmuş, araştırmanın amacı, önemi ve varsayımları belirtilmiş, konuyla ilişkin literatür ile ilgili çalışmalara ve elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde kavramsal çerçeve bağlamında din, fitrat, tevbe, ahlak, ahlakın temeli, ahlaki tutumların suçu önlemedeki rolü, çocukta ahlak ve karakter gelişimi, çocuk, suç ve çocuk suçluluğu üzerinde durulmaktadır.

⁶ bkz.<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-2914-34-suc-devlete-pahaliya-mal-oluyor.html>

İkinci bölümde de Çevre ve Kültürel Ortam Anketi ile Dini Yönelim Ölçeğinden elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Bunların istatistikî sonuçları tablolar halinde sunulmaktadır.

Araştırmamızın sonuç kısmında ise araştırmada elde edilen sonuç ve öneriler bulunmaktadır. Bu çerçevede ceza infaz kurumuna ait bir kavram olan koruyucu dinamik güvenliği iki aşamalı olarak uygulanması, suç işlenmeden ve suç işlendikten sonra devreye konulması gerektiği ile ilgili tespitler bulunmaktadır.

Özet ve Kaynakçadan sonra bu araştırmanın izni için ilgili mercilerden alınan belgeler ekler bölümünde yer almaktadır

Bu çalışma sonucunda aile yapısının, ailenin göç etmiş olmasının, ailenin konut ve demografik özelliklerinin, okul çevresinin, arkadaş ve sosyal çevre ile beraber; Allah inancı ve din eğitiminin verilmemesi gibi risk faktörlerinin suça yönelmeye etkisinin olduğu bulunmuştur. Doğal olarak çocuğa inanç ve ahlak eğitiminin verilmemesi onun eğitim alanında ihmal edildiğini göstermektedir.

Bu çalışmamda bana her türlü desteği veren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ahmet Akbulut, Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün, danışmanım Yrd. Doç Rabiye Çetin, Yrd. Doç Mualla Yıldız'a ve fedakârlığını esirgemeyen değerli eşime şükranlarımı iletiyorum. Adalet Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı yetkilileri, Ankara Çocuk Eğitimevi ile Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda görev yapan yöneticiler ve personele, sosyal çalışmacı, öğretmen ve psikologlara, İnfaz Koruma Memurlarına ve ankete katılan çocuklara destekleri için teşekkür ediyorum.

ARAŞTIRMA PROBLEMİ (SORUN): Suça karışan çocukların dini yönelimleri ve ahlaki gelişimleri konusunda ülkemizdeki akademik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Suça karışan çocuklara verilen sosyal hizmetler alanında Türkiye de son yıllarda önemli gelişmeler ve ilerlemeler olmasına rağmen din hizmetleri konusunda hızlı adımlar atılamamıştır.

Çocuğun suça yönelmesine etki eden faktörlerin arasında, ailenin eğitim seviyesi, aile yapısı, ailenin göç etmiş olması, ailenin konut ve demografik özellikleri, çocuğun arkadaş ve okul çevresi, çocukların dini algılarının zayıf olması, moral ve ahlaki değerlerin çocukta olumlu davranış kazanma etkinliği gibi sosyal ve çevresel niteliklerin suç üzerindeki etkilerini tespit etmek araştırmanın problemleri arasındadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI: Araştırmanın amacı tutuklu ve hükümlü çocukların dinle ilişkin tutumlarını ve bununla ilişkili faktörleri irdeleyerek, cezaevinde suçlunun düzeltilmesine yönelik verilen dinle ilişkili hizmetlerin etkisine ve kalitesine yönelik tespit ve önerilerde bulunmaktır.

METOT: 12 – 18 yaş grubunda tutuklanarak ceza infaz kurumuna alınan, suç işleyen çocuklarda; anket, yüz yüze görüşme ve gözlem metoduyla veri toplanmıştır. Ayrıca dini düşüncenin cezaevi vaizlerince verilmesi sonucunda kişilerdeki söz ve davranışsal değişimleri bizzat ceza evi personeli, psikolog, sosyal hizmet uzmanları ve diğer alandaki öğretmenlerin çocuk üzerinde olumlu olumsuz gözlemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmada; demografik form, anket ve Onay Ölçeği kullanılmıştır. Anket ile ilgili soru ve ölçek hazırlanırken çalışılan alan, kanunlarla sınırlandırıldığı için araştırmada kullanılan soru ve ölçek de sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle konunun hassasiyet ve mahremiyetinden dolayı, mevzuat ve kanunlara uygun davranma ile bilimsel özgürlük arasında ince bir çizgide hareket etmek durumunda kalınmıştır.

Araştırma süresince her çocuğa toplamda 71 soru sorulmuştur. Veri toplama aşamasında 300 çocukla irtibat kurulmuş, bunlardan 257 sinden net cevaplar alınmıştır. Araştırmada aralarında açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formunun veri toplamak amacıyla kullanıldığı ampirik bir yöntem de benimsenmiştir.

Araştırma, Ceza infaz yasaları ve tutuklu hakları çerçevesinde yapılmış olup çalışma sırasında ve süresinde çocukların ve ailelerinin rahatsız olabileceği söz ve

davranışlarda bulunmamaya özen gösterilmiştir. Ayrıca tamamen gönüllülük esasına dayanarak çalışma sağlıklı bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır.

VERİLERİN ANALİZ YÖNTEMİ

Bu çalışma alan araştırmasına dayalı bir çalışmadır. Araştırmada beş basamaklı Likert Tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçekteki seçenekler sırasıyla;

Hiç Katılmıyorum:+1;

Katılmıyorum:+2;

Kararsızım +3;

Katılıyorum: +4;

Tamamen Katılıyorum:+5.

Şeklinde bir derecelendirmeye tabi tutulmuştur. Bu ölçeklerden elde edilen veriler, ilişki (c o r r e l a t i o n) ve fark (d i f f e r e n c e) testleri ile analiz edilmiştir. Bunun için SPSS for Windows 9,0 kullanılmıştır. Anketlerin bilgisayar girişleri yapılmadan önce, çok miktarda cevaplandırılmayan soru bulunan anket formları ayıklanarak değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bilgisayar girişleri tamamlandıktan sonra verilerin analizinde hangi testlerin kullanılmasının daha yerinde olacağı hususunda araştırmacıya yol göstermesi bakımından veriler, normallik n o r m a l i t y, doğruluk l i n e a r i t y ve uyumluluk h o m o g e n i t i y gibi temel istatistikî özellikler açısından kontrol edilmiştir. Daha sonra ANOVA analizleri anlamlı çıkan gruplar için karşılaştırmalar yapılmış, gözlenen farklar kontrol edilmiş ve sonuçları tablolar halinde rapor edilmiştir.

ZAMANLAMA VE MEKÂN:

Araştırmanın çalışılma süresi dokuz aydır. 15.03.2013 ile 15.12.2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma, Adalet Bakanlığı Ankara Çocuk Eğitimevi ile Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukları kapsamaktadır.

Araştırma, Kelam, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi ve Psikoloji gibi birçok disiplinin ortak konusu olması dolayısıyla interdisipliner olarak ele alınmıştır. Bu tür araştırmalar konuya pek çok açıdan bakabilme olanağı sağlaması bakımından değerlidir.

GİRİŞ

Günümüzde ekonomik ve sosyal refahın artmasıyla beraber çekirdek aile yapısı yaygınlık kazanmıştır. Çekirdek ailenin yapısından dolayı evde büyükanne ve büyükbaba bulunmamaktadır. Bunun yerine çalışan anne ve babanın bulunduğu aile modeli görülmektedir. Aile, iş ortamından ve daha fazla refah arayışından dolayı ağır yük altına girmiştir. Aile bireyleri, bir araya gelmek, nitelikli vakit geçirmek için zaman bulamamaktadır. Çocuklar fonksiyonel olmayan bir aile yapısı içinde sevgi ve ilgiden kopuk yetişmektedir. Göç, şiddetli geçimsizlik, anne ile babanın ayrılması, ölmesi veya boşanması gibi çeşitli nedenlerden dolayı çocuklar aile içinde sevgi ve ilgi bulamamaktadır. Bazen de çocuk, aileden alması gereken moral ve ahlak eğitiminden yoksun büyümektedir. Ayrıca herhangi bir nedenle anne- babasını kaybeden çocuk, ailede büyükanne ve büyükbaba gibi yakın akraba da yoksa kimsesiz kalmaktadır. Sık sık göç eden bir aileye mensup olan çocuklar sağlıklı ve kalıcı arkadaş çevresi edinemediğinden yalnız ve içine kapanık yaşamaktadır. Böylece anne, baba ve diğer sosyal çevrenin eksikliğinden dolayı ilgisiz ve sevgisiz büyüyen çocuklar, ilerleyen yaşlarda bu sevgi ve ilgiyi bulmak amacıyla farklı ortamlara yönelmektedir. Kendisini yalnız hisseden çocuk bu yalnızlıktan kurtulmak için internet ortamı, okul veya sokak arkadaşları ile daha fazla vakit geçirmektedir. Oysa kontrol dışı olan bu gibi ortamlar tehlikelerle doludur. Özellikle güvenliği sağlanamamış sokak ortamı suça sürüklenme sürecini hızlandırmaktadır. Aileden kopan birey, çocuksu duyguların da etkisiyle sokakta daha fazla zaman geçirmektedir. Sevgi ve ilgiyi aile dışında arayan çocuk, bazen zararlı akran çevresine bulaşmakta bazen de zararlı alışkanlıklardan biri olan sigara, alkol ve uyuşturucu vb. maddelere yönelmektedir. Genellikle geçici bir heves ile maddeye alışan çocuklar daha sonra bu zehirli maddeye bağımlı hale gelmekte ve aileden kopma süreci başlamaktadır. Kısaca giren çocuk, arayışını tehlikeli bir alanda sürdürmeye çalışacaktır. Her seferinde daha fazla çıkmaza giren çocuk adım adım suça sürüklenmektedir.

Çocuk suçlarının temelinde, zararlı madde alışkanlığı yatmaktadır. Sigara, alkol ve sentetik uyuşturucular için nakit para gerekmektedir. Çocuk çoğu zaman bu parayı temin etmek ya da istediği maddeye ulaşabilmek için arayış içine girmektedir. Henüz okul çağında olan birey ekonomik bedel isteyen bu maddelere ulaşmak

amacıyla okulu bırakmakta, artık evden kaçmalar başlamaktadır. Bu gibi durumlarda genellikle “yakın akrabamda kalacağım” bahanesine sığınan çocuk, aslında suç ortamlarında vakit geçirmektedir.

Artarak devam eden bu problemleri çözmek amacıyla her geçen gün daha fazla çaba gösterilmektedir. Bu nedenle “çocuk suçluluğu” konusu son zamanlarda üzerinde çalışılan konuların başında gelmektedir.

Suçta sürüklenen çocuklar konusunda suçun nedenlerini araştırmak amacıyla Cezaevleri ve Çocuk Eğitim evlerinde hem yurt dışında hem yurt içinde pek çok araştırma yapılmıştır.

Yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalardan biri Bowlby'nin hırsızlık suçundan hüküm giymiş 44 çocukla, duygusal rahatsızlığı olan 44 çocuğun karşılaştırıldığı araştırmadır. Burada, suçlu çocukların karşılaştırıldıkları çocuklara göre, yaşamlarının bebeklik ve ilk çocuk döneminde anne yoksunluğu yaşadıkları görülmüştür. Bu durumun, çocuklarda duygusal ve sosyal uyumsuzluk gibi sorunlara yol açtığı belirlenmiştir. Anne sevgisi ve ilgisinden uzak büyüyen çocukların ergenlik döneminden itibaren suça daha yatkın olduğu bu araştırmada tespit edilmiştir.⁷

Kanada'da 4-16 yaş arası 3300 çocuk üzerinde yapılan geniş ölçekli Ontario Çocuk Sağlığı Araştırması'nda da, anne ya da babasız büyüyen çocukların ileride kurdukları ailelerin, davranış bozukluğu ve madde bağımlılığı olan çocuklara sahip olma eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Batıda yapılan bir diğer araştırma, Loeber ve Stouthamer'e aittir. Bu çalışmada suça sürüklenen çocukların davranış bozuklukları ve suça karışma nedenleri arasında, ailevi faktörler üzerinde detaylı araştırmalar yapmışlardır. Araştırma neticesinde anne-babanın çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmemeleri, anne-babanın ilgisiz olması, ailede çocuğun alması gereken moral ve değer eğitiminin yetersiz olması, tutarsız ve dengesiz anne-baba disiplini, anne-babanın çocuğu istememesi gibi faktörlerin suç işlemenin nedenleri arasında olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.⁸

Bir diğer araştırma Gluecklerin, suç işleyerek mahkûm olmuş 500 çocuk ve suç işlememiş 500 çocuğu karşılaştırdığı çalışmadır. Bu araştırmada suça sürüklenen

⁷ John Flanagan Cardwell, *C. Psychology As The Complete Companion*, Nelson Thornes Ltd. Cheltenham. 2005 s.61

⁸ Şule Erçetin, *Çocuk ve Suç*, Hegem Yayınları, Ankara. 2006. s.19.

çocukların % 49,8'inin, suç işlememiş çocuklarınsa % 28,8'inin parçalanmış ailelere mensup olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁹

Canter'e ait Suç Psikolojisi adlı çalışma¹⁰, suç psikolojisi, psikolojik olarak suçun nedenlerinin anlaşılması, tutukevlerindeki suçluların ıslahına katkısı gibi konular üzerinde durmuştur. Kitapta suçun nedenlerini anlama ve suçun azaltılmasına yönelik psikolojinin katkıları ele alınmıştır. Gelecekte suçun nasıl olacağı, suç çeşitleri örneğin siber suç gibi konulara da kitapta yer verilmiştir.

Yurt içinde çocuk suçluluğuyla ilgili olarak bilinen ilk çalışma, 1927 yılında Rıdvan Nafiz tarafından yapılmıştır. Araştırmada suça sürüklenen çocukların demografik yapıları ve suç türleri üzerinde durulmuştur. Neticede 107 çocuk ve genç üzerinde inceleme yapılarak, çocukların yaş grupları, nereli oldukları, anne-babalarının olup olmaması, babalarının mesleği, okuma yazma bilip bilmemeleri, işledikleri 14 suç türünün neler olduğu tespit edilmiştir.¹¹ Bu çalışmanın ardından Ankara Çocuk İslahevi'nde Tezer Taşkiran ve Samet Ağaoğlu tarafından benzer bir çalışma yapılmıştır. Araştırma neticesinde incelemesi yapılan hükümlü 86 çocuğun %69'unun şiddet suçu, %28'inin cinsel suç, %3'ünde de hırsızlık suçlarından hükümlü oldukları tespit edilmiştir.¹²

Haluk Yavuzer'in Psikososyal açıdan Çocuk Suçluluğu adlı Çalışması,¹³ çocuk suçluluğu ile ilgili 1980 li yılların başında yapılan çalışmalar olarak bilinmektedir.

Çocuk, Suç Ve Sokak adlı çalışmada, sokakta yaşayan suç işleyen ve suça maruz kalan çocuklara yönelik geniş bir araştırma yapıldığı görülmektedir. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü himayesinde TÜBİTAK destekli bu çalışmada 2006–2007 yılları arasında İstanbul ve Ankara da bulunan

⁹ D.C. Gibbons, *Society, Crime, And Criminal Behavior*, Fifth Edition, Prentice-Hall Inc.1987 New Jersey. s.196

¹⁰ David Canter, *Suç Psikolojisi*. Çev. Ali Dönmez, Işıl Çolaklar Başer, Meltem Güler. İmge Kitabevi. Kasım 2011.

¹¹ Yahya Akyüz, "Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma", *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Tisamat Basım Sanayi, Ankara. 2002 s:35–46.

¹² Feyyaz Gölcüklü, *Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*, Sevinç Matbaası, Ankara. 1962 s.13.

¹³ Haluk Yavuzer, *Psiko-sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul: 1981.

toplam 1526 adet 18 yaş altı çocuğa anket ve mülakat teknikleri ile ulaşılarak veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarında suçun öğrenilmiş bir davranış olduğu tezi kanıtlanmaktadır.¹⁴

Din Eğitimi alanında Ahmet Avcı tarafından hazırlanan *Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Ahlakî Tutum İlişkisi* isimli doktora tezi, şiddet ve saldırganlık olgusu ile ahlakî değerler ve karakter eğitimi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Bu tez, İstanbul Küçükçekmece’de farklı liselerden 1410 öğrenci ile çalışılmıştır.¹⁵ Macit Yılmaz’ın gerçekleştirdiği *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü* isimli uygulamalı doktora çalışmasında ergenlerin saldırganlık düzeyi ile din ve değerler eğitimi ilişkisi araştırılmış, ergenlerde şiddetin önlenmesi noktasında dini değerlere vurgu yapılmıştır.¹⁶ Muhammet Çevik’in, *Dindarlık Suçluluk İlişkisi Adıyaman Açık ve Kapalı Cezaevi Örneği* adlı yüksek lisans çalışmasında 133 hükümlüye anket uygulanarak dini pratikleri yerine getirme düzeyleri ve dine ilişkin tutumları değerlendirilmiş, dindarlık ve suçluluk ilişkisi araştırılmıştır. Çevik; uygulama sonucunda, dini kabullere ve beklentilere ilişkin verilerin yüksek çıkmasına karşın, ibadetlerin ve dini davranışların benimsenmesi ve yerine getirilmesine yönelik verilerin düşük kaldığı, ayrıca hükümlüler arasında din eğitiminin önemsendiği ve daha yoğun din eğitiminin talep edildiği, bu eğitimin faydasına inanıldığı sonucuna varmıştır.¹⁷

Abdülvahit İmamoğlu’nun *Çocuk Suçluluğu* adlı kitabı, bu alanda yapılan diğer bir çalışmadır. İmamoğlu, çocuk suçluluğunu psikolojik ve sosyolojik yönleri ile derinlemesine ele almış, *konunun dini ve ahlakî yönüne vurgu yapmış*, sonuç bölümünde ise çocuk suçluluğunun önlenmesi için önerilerde bulunmuştur.¹⁸ Çocuk suçluluğu üzerinde yapılan diğer bir çalışma ise Müjdat Avcı’ya aittir. Bu

¹⁴ Günşen İçli, *Çocuk Suç Ve Sokak*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ankara. 2009

¹⁵ Ahmet Avcı, *Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Ahlakî Tutum İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: 2010

¹⁶ Macit Yılmaz, *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum, 2010.

¹⁷ Muhammet Çevik, *Dindarlık ve Suç İlişkisi Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Şanlıurfa: 2010

¹⁸ Abdülvahit İmamoğlu, *Psikolojik ve Ahlakî Açından Çocuk Suçluluğu*. 1. Baskı. Işık Akademi. İstanbul, 2012.

araştırmada, tutuklu çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal faktörlerin nedenleri ve çözümleri üzerinde durmuştur.¹⁹

Hüseyin Peker'in *Çocuk ve Suç*²⁰ adlı çalışmasında yetişkinlik döneminde suç işleyenlerin büyük çoğunluğu, çocukluk döneminde suç işleyenlerden olduğu varsayımından hareketle, daha çocukluk döneminde suçun önlenmesi için alınacak tedbirler üzerinde durmuştur. Çocuğun iyi özelliklerle donatılması için uyumsuz, suç niteliği taşıyan davranışların nedenleri ve nasıl düzeltilebileceği konusunda öneriler sunmuştur.

Hüseyin Certel'in *Suçlularda Dine Dönüş* adlı çalışmasında tutuklu ve hükümlülere verilen sosyal hizmetlerin dini boyutuna dikkat çekerek cezaevinde bulunan mahkûmların dine dönüşü konusunu ele almıştır. Mahkûm psikolojisinin dine yönelmeyi ne oranda etkilediğini tespit etmek, dini bilgi düzeyi ile işlenen suçlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için, Isparta ve Burdur cezaevlerinde 2004 yılında kalan 505 mahkûm üzerinde uygulanan anket çalışması yapmıştır. Anket neticesinde mahkûmlar arasında dini bilgi eksikliğini % 29,8 olarak tespit edilmesi önemli bir veri olarak görülmüştür.²¹

Kemal Karademir'in, *Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü* isimli araştırmasında din eğitimi faktörü üzerinde durmuştur. Suça karışan kişilere verilecek din eğitiminin süreç sonunda ıslah ve rehabiliteye katkı sağladığını, suçluların topluma kazandırılmasında din eğitiminin etkin rolü olduğunu belirtmiştir.

22

Din Sosyolojisi konusunda öne çıkan çalışmalardan biri de Doç. Dr. Zahir Kızmazın *Din ve Suç* adlı çalışmasıdır. Araştırma genel olarak suçluların dindarlık düzeylerinin düşük olduğunu ve aynı şekilde cezaevine birden çok kez giren suçluların, diğer suçlu grubuna kıyasla dindarlık açısından daha olumsuz bir görünüm sergilediklerini ortaya koymuştur.²³

¹⁹ Müjdat Avcı, Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: 'Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözümleri' Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.11 sayı:1 Erzurum, 2008

²⁰ Hüseyin Peker, *Çocuk ve Suç*. Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul, 1992

²¹ Hüseyin Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara. 2009 s. 146.

²² Kemal Karademir, *Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, 1997.

²³ Zahir Kızmaz, *Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı Suçluların Dindarlık Durumları*. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Eylül. 2010.s. 16

Mualla Yıldız'ın, 'İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgesinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi' adlı çalışmasında ise ilköğretim yaşındaki çocuklardan Allah'ı korkutucu bulanların, Allah'ı güven verici bulanlara göre okul derslerinde daha başarısız olduklarını ortaya koymuştur. Allah'tan korkanların annelerinin eğitim seviyesinin diğer çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.²⁴

“Dini algılar ve suç” arasındaki ilişkiyi de konu edinen birçok araştırma mevcuttur. Bütün bunlara rağmen ülkemizde 12–18 yaş grubu tutuklu çocuklara yönelik özellikle inanç durumları ile ilgili doğrudan *çocuk suçluluğu* konusunda uygulamalı bir araştırma yok denecek kadar azdır.

²⁴ Mualla Yıldız, 'İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgesinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi' Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Basılmamış Doktora Tezi. Ankara 2012

BÖLÜM I.

B- DAVRANIŞLARI ETKİLEYEN YAPISAL UNSURLAR

1. **DİN FAKTÖRÜ:** Arapça bir kelime olup “d- y- n” kökünden türeyen bir isimdir. Sözlükte muhakeme etmek, hesaba çekmek, “örf ve âdet, ceza ve karşılık, mükâfat, itaat, boyun eğme, hâkimiyet ve galibiyet, saltanat ve mülkiyet, hüküm, kanun ve nizam, makbul ibadet, millet, şeriat” gibi çeşitli anlamlara gelir.²⁵

Tarih boyunca insanların kültür ve medeniyetlerine ilham kaynağı olan “Din” çok geniş bir anlam alanına sahiptir. Kur’an’da değişik anlamlarda kullanılan bu kelime, kavram olarak; bireyin kutsala bağlanma çabasını, yüce bir varlığa itaat ve ibadet etmesini, ahlâkî davranışlarını, erdem ve iyiliklerini, sosyal huzur ve düzeni tesis etme gayretini ifade etmesi anlamında kullanılmaktadır.²⁶

Batıda din, "insanın tabiatüstü bir kudrete inanması, kutsalın deneyimlenmesi",²⁷ “Tanrı’yı insanın içinde taşıdığı, her an çekimini hissettiği ve sürekli düşüncelerini etkileyen merkezî bir güç” olduğunu, “Tanrı’nın varoluşun ve evrenin kaynağı, iyiliksever bir varlık olarak kabul etmek, şeklinde tanımlanmaktadır.”²⁸

Batıdaki davranış bilimcileri; insanlarda bulunan bağlanma gereksinimini, yine insanların bir dine ihtiyaç duyduğuna dair bir işaret olarak kabul etmektedirler.²⁹ Dinin bir ihtiyaç olarak kabul edilmesi için kişinin bu ihtiyacın farkında olması ve bu ihtiyacı giderme isteğinin kişide bulunması gerektiği de vurgulanmıştır.³⁰

Din olgusunun sosyolojik analizini yapanların başında E. Durkheim gelir. Durkheim'e göre din, "bildiğimiz bütün insan toplumlarında karşılaştığımız evrensel sosyal bir fenomendir." ³¹ Durkheim, kendinden önceki bilim adamlarının yaklaşımından farklı olarak dini; “Kutsal şeylerle ilgili inanç ve amellerden meydana gelen dayanışmalı bir sistem olup, bu inanç ve amellerin ona inanıp bağlananları manevî bir birlik etrafında birleştiren unsur” olarak tarif etmektedir. ³²

²⁵ Bkz. Seyyit Şerif Ali ibn. Muhammet Cürçani, *Ta'rifat*. Dersaadet Matbaası. İstanbul.1300, s.72, Rağib el Isfahani, *Müfredat u Elfazil Kur'an*. Darüş Şam Yayınları. Beyrut. 2002. s.640 s.323

²⁶ Bkz. Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi. Ana yayıncılık. C.7, s. 280İstanbul 1987

²⁷ Mircea Eliade, *Dinin Anlam ve Sosyal Fonksiyonu*, Çev: Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yay. Konya, 1995, s. 257.

²⁸ Ali Mehmetoğlu, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*. Günay, Karahan Kitabevi, Adana, 2006. s.36

²⁹ Bkz. Sigmund Freud, *Seçmeler*. Çeviren A. Avni Öneş. Milliyet Yayınları. İstanbul 1972. s.11

³⁰ Bkz. Sigmund Freud, a.g.e, s.11

³¹ M. Emin Köktas, *Türkiye’de Dinî Hayat*, İşaret Yay, İzmir, 1993, s. 257.

³² Günay Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları. İstanbul, 2000, s. 165.

Din, insanların inanç hayatını, bundan kaynaklanan davranışları, sosyal alandaki kollektif, içtimai yapılara tezahür eden faaliyetlerini içermektedir. Yüce yaratıcıya bağlanarak ona teslim olan, kulluk bilinci ile eşya ve hadiseleri yorumlayan bireyler, duygu dünyalarında huzuru tesis ettiği gibi sosyal alanda da toplumsal işbirliği, dayanışma ve barış ortamını kurmaya çalışırlar. İnsanlar dinin değerler boyutu sayesinde, toplumsal ve bireysel hırsların önüne geçebilirler. Din ise öğretileri ile insanları iyiliğe, erdemli olmaya, faziletli davranmaya yöneltmiştir.

Kur'ân'da "Din"³³ kelimesi; "Yönetme³⁴, yönetilme³⁵, kanun, nizam, düzen,³⁶ itaat, ibadet³⁷, hüküm³⁸, tapınma³⁹, tevhit⁴⁰, İslâm⁴¹, şeriat⁴², hudut⁴³, âdet⁴⁴, ceza⁴⁵, hesap⁴⁶, din anlamında millet"⁴⁷, her peygambere gönderilen dinde iman esaslarının aynı olması,⁴⁸ dinde sebat etmek, kararlı olmak,⁴⁹ gibi anlamlarda kullanıldığı görülmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de geçen "Din kelimesi batıda din karşılığı kullanılan *religion* kelimesinden daha geniş anlamlarda kullanılmaktadır. Eski Yunan ilahiyatında peygamberi, kutsal kitabı bulunmayan sadece filozof ve şairlerin sözlerinden ve düşüncelerinden ibaret olan din; Tanrıyı kabul etmekten, manevi rahatlamayı ifade etmekten öteye geçmediği görülmektedir.⁵⁰ Oysa İslâm bilginleri, dinin tarifini yaparken dinin, dünya ve ahiret yönünü birlikte ele alacak şekilde tarif etmişlerdir. Bu kapsamda ahiret ve hesap duygusu ön plana çıkarılmıştır. Bunlardan

³³ Fatiha 1/4; Bakara 217/256; Âl-i İmrân 3/ 19, 24, 73, 83, 85; Nisa 4/ 46, 125, 146, 171.

³⁴ Furkan 25/30

³⁵ Maide 5/43,47,49

³⁶ Yusuf 12/76

³⁷ Zümer: 39/11,12; Nahl: 16/52; Yûsuf 12/76; Nisa 4/46, 125, 146, 171; Mâide 5/ 3; A'râf/ 29, 51;

³⁸ Yusuf 12/ 40 Nûr: 24/2

³⁹ Şura 42/21

⁴⁰ Âli İmran: 3/19

⁴¹ Âli İmran: 3/83, 85; Mâide5/ 3; En'âm 6/126, 153, 161; Tevbe 9/ 33; Hacc 22/67; Rûm30/ 30;

⁴² Nûr: 24/2; Yusuf 12/76; Şûra 42/13, 21; Âl-i İmrân 3/83; Tevbe 9/ 29, 33; Fetih 48/ 28;

⁴³ Nur 24/2

⁴⁴ Gâfir: 40/26

⁴⁵ Şuara: 26/82 Fatiha: 1/4; Hicr 13/35; Saffat 37/20; Hicr15/ 35; Nûr24/ 25

⁴⁶ Zariyat: 51/6; İnfitar 82/9

⁴⁷ Bakara2/130, 120, 130, 135; Âl-i İmrân 3/95; Nisâ 4/ 125; En'âm 6/161; A'râf 7/89

⁴⁸ En'âm 6/90; Enbiyâ21/92; Mü'minûn23/51,52; Şûrâ, 42/13; Zuhuf43/ 45; A'lâ, 87/14,15

⁴⁹ Âl-i İmrân3/144; Şûrâ42/14; Hucurât49/15

⁵⁰ Paul Janet, Gabriel Seailles, *Metalip ve Mezahip*. Çev. Elmalılı Hamdi Yazır. Eser Neşriyat ve Dağıtım. İstanbul 1978, s 229–309, Bkz. İbn Rüşd, *Din-Felsefe Tartışması* Çeviren: Hüsen Portakal Cem Yayınevi İstanbul 2002, s.46- 50, İbn Rüşd, *Faslu'l Makal el-Keşf an Minhaci'l- Edile*. Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergâh yayınları, İstanbul 2012, s.59–65, Bkz. İlhami Güler. *Din, İslam ve Şeriat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler*, İslamiyat Dergisi c:1 Sayı:4 Ankara 1998 s. 55, Bkz. Düzgün Şaban Ali, *Nesefi ve İslam Filozoflarına Göre Allah Âlem İlişkisi*, Akçağ Yayınları Ankara 1998 s.3–11.

Seyyid Şerif Cürcani dini, “Akıl sahiplerini kendi irade ve arzuları ile Allahın Peygamberlerine indirdiklerini kabul etmeye davet eden ilahi buyruklar”⁵¹ olarak tanımlamıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de din terimi, “yevmü’ d-din”; din günü, hesap, ceza-mükâfat günü anlamlarında kullanılmıştır ki insanın, ameline göre hesaba çekileceği âhîret gününü ifade etmektedir.⁵²

Allahın Peygamberlerine indirdiği inanç ilkelerinden biri ahirete ve hesap gününe iman etmektir.⁵³ Bu yönüyle din, akıl sahiplerini peygamberin bildirdiği gerçekleri benimsemeye ve ahiret gününe iman etmeye çağıran ilahi ilkelerdir. Allah tarafından insanlara gönderilen İlahi mesajlar, tarih boyunca tahrif edilmiştir. İlahi dinler, İslam dini ile zirveye kavuşmuştur.⁵⁴

Kur’anda din kavramı: “Tarihin akışına ve tabiatın gidişatına yön veren, zamana ve âleme hükmeden, dini ortaya koyan, hesap gününü elinde tutan Allah’ın önerisi” şeklinde özetlenebilecek bir yapıya bürünmüştür.⁵⁵ Kur’ân-ı Kerim’de din kelimesi sadece Müslümanların değil, başkalarının inançlarını, dinlerini de ifade etmek üzere kullanılmıştır.⁵⁶ Kur’an din kelimesini genel anlamıyla ve cins ismi şeklinde kullanarak,⁵⁷ bu kavramla, İslam dışındaki diğer dinler tanımlanmıştır. Bununla birlikte Kur’an, özel anlamda dinin “İslâm”⁵⁸ olduğunu belirtmiştir. Kur’anda “İslâm” ile “din” kavramları âdetâ eş anlamlı iki kelime şeklinde kullanılarak bütün peygamberlerin getirdiği dinin İslâm olduğu ifade edilmiştir.⁵⁹ Ayrıca Kur’ân-ı Kerim’de din kelimesi kralların yönetimini ve yasalarını kastetme manasında kanun, nizam, düzen,⁶⁰ anlamıyla kullanıldığı görülmektedir. Yusuf süresinde geçen dinü’l-melik kelimesindeki bu kullanımda kralın kanunları kastedilmiştir.⁶¹ Kur’andaki din kelimesi, göklerin ve yerin nizamı anlamında da kullanılmaktadır. Böylece Kur’an din kavramını, Allah ile kul arasındaki ilişkileri düzenleyen, insanın beşeri ilişkilerini ve sosyal nizamı bağlamında kanun, kâinattaki

⁵¹ Cürcani, *Ta’rifat*. Dersaadet Matbaası. İstanbul.1300, s.72

⁵² Fâtiha 1/4; Zâriyât 51/6

⁵³ Şuara: 26/82 Fatiha1/4; Hicr 13/35; Saffat 37/20; Vakıa 56/56; Hicr15/ 35

⁵⁴ Şaban Ali. Düzgün, *Din Birey Toplum*. Akçağ Yayınları. Ankara 2012 s. 35

⁵⁵ Fâtiha 1/4,

⁵⁶ Kâfirûn 109/6; Tevbe 9/33

⁵⁷ Bkz. İlhami Güler, İslamiyat Dergisi. *Din, İslam ve Şeriat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler*. c:1 Sayı:4 Ankara 1998 s. 55

⁵⁸ Bakara 2/193; Âl-i İmrân 3/83,99; A’raf 7/29; Tevbe 9/36

⁵⁹ Âl-i İmrân 3/85; Nisâ 4/125; Mâide 5/3; Şûrâ 42/13

⁶⁰ Yusuf 12/76 Bkz. Güler, İslamiyat Dergisi. *Din, İslam ve Şeriat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler*, c:1 Sayı:4 Ankara 1998 s. 55

⁶¹ Hüseyin Atay, İslamiyat Dergisi, *İslam/Din ile Şeriat Arasındaki İlişki*, c:1 Sayı:4 Ankara 1998 s.255

her türlü varlığın yaşam döngüsünü düzenleme anlamında nizam ve sünnetullah, nihayetinde Ahireti kasteden anlamıyla insanlara ödül ve cezanın verileceği hesap gününü, din günü anlamında kullanılmaktadır.⁶²

Kur'an'da din kelimesi “hem ulûhiyyeti hem ubûdiyyeti yani Tanrı ve kul açısından iki farklı anlamı ifade etmektedir. Buna göre din, hâlik ve mâbud olan Allah'a nispetle “hâkim olma, itaat altına alma, hesaba çekme, ceza-mükâfat verme”⁶³; mahlûk ve âbid olan kula nispetle “boyun eğme, aczini anlama, teslim olma, ibadet etmedir.”⁶⁴ Netice itibariyle de din, bu iki taraf arasındaki münasebeti düzenleyen ibadet, ahlak ve sosyal hayatla ilgili kuralları tanımlayan bir kavram olmuştur.⁶⁵

Dinin temel amacı dünyayı tanımlamak değil, somut ve nesnel davranışlardan esinlenerek hayata anlam kazandırmaktır. İnsanın etrafındaki hadiselerle baş edebilmesi, varoluşun sorumluluğunu üstlenebilmesi ve başkalarıyla uyumlu ve anlamlı iletişim kurması buna bağlıdır. Toplumsal bir olgu olan din, insanın düşünce yapısını, hukuki ve ahlaki normlarına etki ettiği bilinmektedir.⁶⁶

Sonuç olarak din, insanların olgunluğa erişmeleri için yaratılışlarındaki gaye ve hedefi yerine getirme aracıdır. Dinin gayesi, insanlara mutluluk ve saadet yollarını göstermektir. Aynı zamanda din, insanla mutlak varlık arasında karşılıklı bir iletişim sağlamaktadır. Bu iletişimde, Allah, insanla muhatap olduğunda ona teklifi hükümleri önermek, İnsandan Allah'a doğru olan iletişimde de başta O'na iman olmak üzere kulluk, saygı, şükür ve emirlerini yerine getirmek şeklinde gerçekleşmektedir. Din, İnsanın bizzat yaratıcısı olan Allah'a, insanlara ve kâinata karşı sorumluluğunu, bunlara karşı nasıl davranması gerektiğini diğer bir ifade ile iletişimin yollarını göstermektedir. Bu yönüyle din, insanın varoluşsal ilişkilerini düzenleyen ve kaynağı ilahi olan bir yapıdır.

⁶² Bkz. Atay, a.g.y s.255

⁶³ Şuara: 26/82; Hicr 13/35; Saffat 37/20; Vakıa56/56

⁶⁴ Zümer 39/11,12; Nahl/16,52; Yûsuf 12/76 Bakara2/ 132, 193, 217/ Âl-i İmrân3/ 19
Bkz. Şaban Ali Düzgün, *Din Birey Toplum*. Akçağ Yayınları. Ankara 2012 s. 11-42

⁶⁵ Furkan 25/30

⁶⁶ Bkz. Ana Britannica Ana Yayıncılık c.7 s.281 İstanbul 1987

2. FITRAT

“Fıtrat”, Arapça’da “fatr” kökünden türeyen bir kelime olup, “yaratılış, tıynet, tabiat ve huy” manalarına gelmektedir.⁶⁷ İlk yaratılış, bir bakıma yokluğun içinden varlığın çıkması şeklinde telakki edildiğinden yarmak, ikiye ayırmak gibi anlamlara gelmektedir.⁶⁸ Fıtratın terim anlamı ise; her insanın Allah’a inanmaya ve O’na güvenmeye eğilimli bir hal üzere yaratılması demek olup yüce gerçekleri benimseme yeteneği, başka bir ifade ile kişinin kendi iradesiyle dini kabul ve idrak etme yetisi olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹

Fıtrat kavramı; Kur’anda f-t-r kökünden türetilerek 19 yerde geçmektedir. Terim anlamında ise sadece Rûm Suresi’nde ‘fitratellah’ şeklinde geçmektedir.⁷⁰ ‘Resulüm, yüzünü hanif olarak dine, Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fıtratına çevir. Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bunu bilmezler.⁷¹ Bu ayette geçen fıtrat kelimesinden hareketle Allah ve insanın varlıksal farklılıklarına işaret etmek gerekir. Allah için fıtrat; Allah’ın her bir varlığı kendine has bir cevher, nizam ve tabiatta yaratması demektir. Allah’ın kâinatı yaratması, ona düzen vermesi, dengede yaratması,⁷² ölçüyü koyması⁷³ anlamına gelmektedir ki içinde hayat bulunan dünya başta olmak üzere zerreden küreye, kâinattaki bütün varlıklar kendileri için belirlenen ve adına fıtrat⁷⁴ ve takdir⁷⁵ denilen bu yapı doğrultusunda hareket etmeleridir.⁷⁶ Gece ile gündüzün birbirini takip etmesi⁷⁷, göğün yükseltilmesi, dağların yaratılması⁷⁸ Allah’ın kâinatı bu fıtrat üzere yaratmasından başka bir şey değildir. Evrenin bu fıtrat üzere yaratılmış olması ayrıca insana güven vermektedir.⁷⁹ Kur’anda Allah, bu yaratmasını değiştirmeyeceğini belirtmektedir.⁸⁰

⁶⁷ Cürcani, Seyyit Şerif, Ta’rifat, Dersaadet Matbaası. İstanbul.1300. s. 112

⁶⁸ Ragıp el Isfahani, *Müfredat u Elfazıl Kur’an*. Daruş Şam Yayınları. Beyrut 2002 s.610

⁶⁹ Cürcani, A.g.e, s. 112

⁷⁰ Rûm30/30,31

⁷¹ Rûm30/30, 31

⁷² Rahman 55/5, 6, 7, 8 ; Kamer 54/49

⁷³ Fatır 35/1

⁷⁴ Furkan 25/2

⁷⁵ Şaban Ali Düzgün. *Din-Bilim İlişkisinde Modeller ve Ortak Kavramlar*, Kalam Araştırmaları 4: 1 2006, s.51–62

⁷⁶ Bakara 2/164; Yunus 10/5, 6, 67; Nahl 14/32, 33

⁷⁷ Lokman 31/10

⁷⁸ Nebe 78/ 6,7

⁷⁹ Rağib el Isfahani, *Müfredat u Elfazıl Kur’an*. Daruş Şam Yayınları. Beyrut.2002. s.296.

⁸⁰ Rum 30/30,31

Fıtrat, sadece insanlarla ilgili olmadığı, diğer varlıkların yaratılışında bulunan özellikleri de ifade etmektedir. Kuran değişik ayetlerde varlıklara vahyedildiğini⁸¹, ilham edildiğini⁸² bildirmektedir. *Örneğin ‘Rabbin arıya vahyetti’*,⁸³ ayetinde Allah, görev ve yaşamını sürdürmenin yolunu arıya gösterdiğini belirtmektedir.

Fıtrat kelimesinin insan için varlıksal anlamı ise; insanın İslam Dinini kabule yatkın olarak yaratılmış olmasını ifade etmesidir. Kur’an da ifadesi geçen “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” Sorusuna varoluşsal ve metaforik olarak yaratıcı tarafından ‘evet’ cevabıyla teyit edilmiş olması,⁸⁴ Allah tarafından insanın fıtratının tasarlanması ve düzenlenmesi onun varoluş amacına uygun yaratılması anlamındadır.⁸⁵ Allah her şeyin yaratıcısı ve vekilidir.⁸⁶ Cenabı hak her şeyin vekili olarak insana sormadan onu yarattığını, ona sorumluluk verdiğini ve dünyaya gönderdiğini ifade etmektedir. Yine Kur’an da ifadesi geçen emanetin göklere, yeryüzüne ve dağlara teklif edildiği halde kabul etmedikleri, ancak insanın kabul ettiğinin⁸⁷ metaforik olarak haber verilmesi, aynı zamanda insanın sorumluluğu kaldırabilecek bedensel ve zihinsel yeteneklerle donatılması ve buna bağlı olarak da sorumluluğun yaratıcı tarafından insana verildiği vurgulanmaktadır.⁸⁸

Fıtrat; iyiliğin ve kötülüğün bilinmesi kabiliyetinin insana verilmesidir. O halde insan neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmektedir. Allah onu böyle donatmıştır. *“And olsun nefse, onu düzenleyip kötülüğün ve iyiliğin bilgisini ona yükleyene... Nefsini arındıran kurtulmuştur; günah deryasında kendini kirleten kimse de ziyadadır,”*⁸⁹ ayetinde de insana nefsinin, lehinde ve aleyhinde olanları bilme kabiliyetinin verildiği ifade edilmektedir. Fıtrat insanı saptırmaz. İnsan günah işleyebilir ancak suç ve günah fitri olmadığı gibi nesilden nesile geçen bir davranış da değildir. Sonradan kazanılan davranışlardır. Önyargılarla bozulmamış bir fıtratın önüne iki seçenek konulsa, aklına, sağduyusuna uygun hareket ettiğinde mutlaka iyiliğin tarafını tutacak o yöne meyledecektir.

⁸¹ Nahl 16/68

⁸² Şems 91/7, 10

⁸³ Nahl 16/68

⁸⁴ A’raf7/172

⁸⁵ Ahmet Akbulut, İslam İnanç Esasları, ‘Vahiy’, Editör, Şaban Ali Düzgün, Grafiker Yayınları, Ankara, 2013 s,165

⁸⁶ Zümer39/62

⁸⁷ Ahzap 33/72

⁸⁸ Mahmut Ay, İmamet ve Siyaset, *Sistematik Kelam*, edt. Ahmet Akbulut, Ankara ü. Uzaktan Eğitim Yay., 4. Baskı, Ankara 2009, s. 260.

⁸⁹ Şems 91/7, 10.

Çocuk, ciddi manada herhangi bir fizikî ve sosyal aktivitede bulunamasa da, çevresindeki hâdiselere karşı hassastır. Yapılan araştırmalar, çocuğun, dışarıdan gelecek olan dinî motiflere ve telkinlere karşı yapısal olarak yetenekli ve hazır yaratıldığını göstermiştir. Araştırma bulgularını destekleyen bir diğer tespite göre; "Her ferдин ruhuna bir hak duygusu ve Allah'ı bilme gücü yerleştirilmiştir."⁹⁰ "İnsanları harekete geçirmenin ve ideal olanı yaratma yönünde motive etmenin en etkin yolu, Allah düşüncesini, eylemlerimize kaynak yapmaktır"⁹¹ Başka bir ifade ile fitratın sesine kulak vermektir.

Kuran-ı Kerim, insanın, akıl ve mantığına ters gelebilecek, akılla ve akıl ilkeleriyle çelişebilecek ilkeler içermez. İnsana verilen görev, aklın anlayabileceği ve onaylayabileceği ilkeler dâhilindedir.⁹² İşte insan doğasında bulunan iyiyi kötüden ayırma, Allah'ı tanıma ve Rab olarak kabullenme yeteneğine din dilinde " Fıtrat" denir. Bu yüzden Allah'ı tanımayan, O'nun varlığını reddeden kişi, yaratılışında bulunan niteliklere aykırı hareket etmiş olmaktadır.⁹³

İnsan, kendi donanımlarının farkında olmalı ve bunları korumalıdır. Allah, Kur'anda nefse ve onu düzenleyene yemin etmektedir.⁹⁴ Buradaki yemin her insanın yaratılışındaki donanımlara bir dikkat çekmedir. Allah insanı, lehine ve aleyhine olan yolları gösterecek melekelerle donatmıştır. Ona iyilik ve kötülükler bildirmiştir.⁹⁵ İnsan, bu melekeler sayesinde insani ve fitri olanları seçmektedir. Bu sayede insan, yolunu şaşırmayacak, bozgunculuk yapmayacak ve Allaha karşı gelmeyecektir. Aksine olan davranışların neticesi zulüm ve hüsrana olacaktır.

Fıtrat yaratılıştan insanlara verilen bir yetenektir. İnsan fıtratı korumakla yükümlüdür. Bu fıtratı bozan nefesine zulmetmiştir.⁹⁶ Bu ayette fıtrat, aklı selimi ve temiz bir idraki temsil etmektedir. Bu fıtratı temiz tutanlar, onu kirletmeyenler kurtulacaktır.⁹⁷ Bunlar, insanlar bilsin diye Allahın koyduğu sınırlardır. Sakın bu

⁹⁰ Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dinî Kur'ân Dili*, c,VI, s,3824 İstanbul 1978.

⁹¹ Düzgün, *Din Birey Toplum*. Akçağ Yayınları, Ankara 2012 s. 52.

⁹² Düzgün, A.g.e, s, 47

⁹³ Ahmet Akbulut, 'Kur'an da Tanrı-Birey İlişkisi' *Kültürlerarası ve Dinlerarası Sempozyumları, İslamiyette Temel Kavramlar*, Editör, Richard Heinzmann ve Mualla Selçuk, Eugen Biser vakfi c,3 Stuttgart 2014 s, 28-29

⁹⁴ Şems 91/7

⁹⁵ Şems 91/8

⁹⁶ Talak 65/1

⁹⁷ Şems 91/9

sınırı aşmayın.⁹⁸ İşte tarif edilen fitrat ve ona gösterilen bu yol, insanı aynı zamanda mutluluğa, hidayete götüren yoldur.⁹⁹

3. TEVBE

Arapça bir kelime olan tevbe, pişman olmak, dönmek, vazgeçmek, yönelmek anlamlarındadır. Terim anlamı ise işlediği hatadan ve günahtan pişmanlık duymak, vazgeçmek, günahı terk etmek, Allah'a yüzünü çevirmek ve yönelmek demektir.¹⁰⁰

Kur'an da on sekiz yerde geçen "tâbe" fiili¹⁰¹ ile kullanılan tevbe kavramı, farklı harfi cerlerle kullanılmasıyla değişik anlamlara gelmektedir. "Tâbe" fiili "Îlâ" harfi ceriyle kullanıldığında günahından pişmanlık duyup tevbe eden kişi, "âlâ" harfi ceriyle¹⁰² kullanıldığı zaman da Allah'ın günahkâr kullarının tevbesini kabul etmesi¹⁰³ anlamına gelmektedir.¹⁰⁴

Tevbe kelimesinin kökünden türeyen "tevvâb" kelimesi; kul için kullanıldığında tevbeyi, pek çok yapan anlamını taşımaktadır¹⁰⁵. Allahın sıfatı olarak kullanılan "tevvâb" kelimesi ise itaat amacıyla Allah'a yönelen bireyin arzuladığı bağışlanmayı her zaman kabul eden, onu bağışlayıp, affeden anlamına gelmektedir.¹⁰⁶

Tevbe eyleminde, birbirine karşıt, birbirine zıt iki hareket ve davranış bulunmaktadır. Tevbe, kötü davranıştan, iyiliğe dönmekten ibaret değildir. Günah içinde olmaktan pişmanlık duyup, onu beğenmekten vazgeçip iyiliğe yönelmek ve onu benimsemektir. Yaptığı bir işin yanlış olduğunu anlamak ve ona karar vermektir. İşte tevbe, verilen bu kararı yerine getirmek ve uygulamaktır.¹⁰⁷

Bu kararı uygulayan kişi durumunu olumlu yönde değiştirecektir. Aynı zamanda bağışlanma talebini Allah'a iletmektedir. Bireyin bu tutumu neticesinde Allah'ın kulunu bağışlayacağını belirtmektedir. "Her kim de işlediği zulmün

⁹⁸ Bakara 2/187, 230

⁹⁹ Nisa 4713

¹⁰⁰ Cürçânî, Seyyid Şerif, *Kitabü't-Ta'rifât*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, s. 70.

¹⁰¹ Bakara 2/37, 54, 187; Maide 5/39, 71; En'am 6/54; Tevbe 9/117, 118; Hud 11/ 112; Meryem 19/60

¹⁰² Furkan 25/71

¹⁰³ Bakara 2/160; Mücadele 58/13; Müzzemmil 73/20

¹⁰⁴ Zebîdî, Muhammed Murtaza el-Hüseynî, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Beyrut, 1984, c. II, s. 77;

¹⁰⁵ İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrerem, *Lisanü'l-Arap*, Beyrut, 1990, c. I, s. 233; Cevheri, İsmail b. Hammad, *es-Sihah fi'l-Luga ve'l-Ulum*, Beyrut, 1974 c. I, s. 46; Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Yakup, *el-Kâmûsu'l-Muhit*, Beyrut, 1991, c. I, s. 166

¹⁰⁶ Bakara, 2/ 37, 54, 128; Tevbe, 9/104, 118; Nûr, 24/10; Hucurât,49/12; Nasr, 110/3

¹⁰⁷ Atay, Hüseyin, *Kur'an-a Göre Tövbe ya da Bilinci Yenilemenin İmkânı*. İslamiyat, Üç Aylık Araştırma Dergisi. c.1 Sayı:3 Temmuz Eylül 1998 s.94-103

arkasından tövbe edip durumu düzeltirse kuşkusuz Allah onun tevbesini kabul eder.”¹⁰⁸ Başka bir ayette de “Ancak tevbe edip durumlarını düzeltenler, gerçeği açıkça söyleyenler, Allah’ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah has kılanlar müstesna.¹⁰⁹ İşte onları ben bağışlarım, ben çok merhamet ediciyim, tevbeleri çokça kabul ederim.” şeklindeki ayetler incelendiğinde tövbenin kabulü için;

- a) Azmederek hatadan vazgeçmek,¹¹⁰
- b) Gerçeği açıkça söylemek, günahı itiraf etmek,¹¹¹
- c) Durumu düzeltmek,¹¹²
- d) Hemen iyilikte bulunmak,¹¹³
- e) Allah’ın kitabına sarılmak,
- f) Dini Allah has kılmak,¹¹⁴ önerilmektedir.

Allah, bu şekilde tövbe edenlerin günahlarını, kötülüklerini iyiliklere çevireceğini müjdelemektedir.¹¹⁵ Bu müjde sadece sevap olarak değil, davranışlarının ve eylemlerinin de çevrilmesinden bahsettiği görülmektedir.

Görülüyor ki Kur’an, tövbe edeni pişmanlığı ile baş başa, çaresiz bırakmamaktadır. Bilakis tövbe edene, daha önce inandığı değerlere aykırı ve yaptığı yanlış fikirlerin tam zıddını ve çelişğini önermektedir. Kişiyi tevbe eyleminden önce düşünce boyutunda zihnini ve kalbini arındırmaya davet etmektedir. Bu davetin temelinde İnsanın akıl ve iradesine hitap bulunmaktadır.¹¹⁶ Fatıha süresinde de “Övgü yalnız Allah’a olmalıdır. Yardım yalnız ondan istenmektedir.”¹¹⁷ Bu çağrının bünyesinde, insanı imtihanından dolayı dünyaya gönderen,¹¹⁸ bundan dolayı sadece Allahın insana hesap soracağı, aynı zamanda Allahın merhametli olduğu fikri bulunmaktadır. Böylece “insanı günahlarını itirafa zorlamadan, onu aşağılamadan

¹⁰⁸ Maide 5/39; Bakara 2/160

¹⁰⁹ Nisa 4/ 146

¹¹⁰ Ta ha 20/82

¹¹¹ Nisa 4/146

¹¹² Nahl 16/119

¹¹³ Fussilet 41/34 Ayrıca Bkz. Furkan 25/ 68, 71; Tevbe 9/11, 112; Meryem 19/60; Nur 24/5

¹¹⁴ Maide 5/39

¹¹⁵ Furkan 25/70

¹¹⁶ İhlâs 112/ 1, 2, 3, 4

¹¹⁷ Fatıha 1/1,2,3,4,5

¹¹⁸ Mülk 67/2

ona daha candan yaklaşmak, onu korku ve tehdit altında bırakmadan, içtenlikle Allaha bağlanması sağlanmaktadır.”¹¹⁹

Kur'anın tövbenin hemen ardından iyilik yapmayı teklif etmektedir. Bu tövbenin bizatihi kendisi olduğu gibi o kötülüğü terk etmek şeklinde de olabilir. Kuran bunu şöyle dile getirmektedir. Öyleyse kötülüğü iyilikle sav.¹²⁰ Kur'an'ın bireyi temel alıp, sorumluluğu ona yüklemektedir. “Kur'an'ın işe, sorumluluk yüklenebilecek gerçek bir şahıstan başlaması, hukuki, sosyal ve ahlaki açıdan önemlidir. Sorumluluğu ferdileştirmeden onu bir bireye yüklemeyen toplumu sorumlu tutmak, sorumluluğu ortada sahipsiz bırakmak anlamına gelecektir. Çünkü Toplumun özgün, zati, bir varlığı yoktur.”¹²¹ Kur'an sorumluluğu doğrudan bireye vermekle suç ve suçlu arasında bir bağ kurmakta, suçun sahibini belirlemektedir. Böylece hatanın düzeltilmesi için bizzat kişiyi sorumlu tutmaktadır.

Kur'an günahın ferdiliği üzerine ısrarla durmaktadır.¹²² Kimse başkasının günahını üstlenemeyecektir. “Hiçbir suçlu, bir başkasının yükünü yüklenmez ve ağır bir yük taşıyan, onu yüklenmesi için bir başkasını çağırırsa, çağırdığı, akrabası bile olsa o yükün bir kısmını bile yüklenemez”¹²³ Kuranın temel ilkesi, günahın bireyin kendisine ait olduğunu ortaya koymasıdır.

Kuran; “Kim tövbe edip düzelirse, Allah onları bağışlar ve onlara acır”.¹²⁴ Ayetlerinde; Tövbe eden kişiye günahının affolunacağını belirtirken şu mesaj verilmektedir. Artık kişi kendi işiyle meşgul olacak, geçmişteki yanlış işlerle uğraşmayacak, yüzü hep geleceğe, iyilik ve hayra dönük olacaktır.¹²⁵

Tevbe eyleminde Allahın cömert ve ihsan isimleri de tecelli etmektedir. Allah, tevbe eden kulunu affettiği gibi onu nimetlerle ödüllendirmektedir. Bu ise kulun

¹¹⁹Atay, *Kur'an-a Göre Tövbe ya da Bilinci Yenilemenin İmkânı*, İslamiyat, Üç Aylık Araştırma Dergisi, c.1 Sayı:3 Temmuz Eylül 1998 s.94–103

¹²⁰ Fussilet 41/34. Ayrıca Bkz. Furkan 25/ 68 – 71

¹²¹ Atay, *Kur'an-a Göre Tövbe ya da Bilinci Yenilemenin İmkânı*. İslamiyat, Üç Aylık Araştırma Dergisi, c.1 Sayı,3 Temmuz Eylül 1998 s.99

¹²² Abese 80/ 33, 37

¹²³ Fatır 35/18

¹²⁴ A. İmran3/ 89; Nur24/5

¹²⁵ Atay, *Kur'an-a Göre Tövbe ya da Bilinci Yenilemenin İmkânı*. İslamiyat, Üç Aylık Araştırma Dergisi, c.1 Sayı,3, Temmuz- Eylül 1998 s.99

önceden işlediği ve aleyhine olan günahlarını, tevbeden sonra kulun lehine sevap olarak çevirmesi şeklinde olmaktadır.¹²⁶

Kişi tövbe vesilesiyle adeta Allah ile diyalog kurmaktadır. Kur'an, Allah'ın İnsana olan yakınlığını "Biz insana şah damarından daha yakınız,"¹²⁷ şeklinde belirtmektedir. Kul, tevbe ile Allah ile iletişime geçmekte, suçunu itiraf etmekte, pişmanlık duymakta onu bir daha işlememeye söz vermektedir. Zihnini ve bilincini bu şekilde yenilemekte kendisini tekrar hayra ve güzelliğe hazırlamaktadır.

Kur'anda Allah, yaptığı herhangi bir hatadan dolayı pişman olan ve kendini düzelten ve bunu açıkça ifade ederek tövbe eden kimseyi affedeceğini belirterek kişiye güven vermekte, ona destek olmaktadır. Aynı zamanda bireyi motive ederek kötülüklerini iyiliklere çevireceğini müjdelemektedir. Bundan güç alan birey tövbe ile davranışlarını düzeltmeye yönelmektedir.

4. AHLAK

Ahlak kelimesi Arapça bir kelime olup hulk veya huluk kelimesinin çoğuludur. Hulk; din, tabiat, huy ve karakter manalarına gelmektedir.¹²⁸ "Ahlâk nefiste yerleşen bir melekedir ki, fiil ve davranışlar, fikri bir zorlamaya ihtiyaç olmadan, bu meleke sayesinde kolaylıkla ortaya çıkar. Bir başka ifade ile ikinci bir düşünceye gerek kalmaksızın kendiliğinden ve anlık olarak içteki melekenin, duygu ve düşüncenin davranışlara yansımadır."¹²⁹ Eğer kişinin eylemlerinden aklen ve dinen güzel davranışlar ortaya çıkıyorsa buna güzel ahlak, aklın ve dinin kabul etmediği kötü davranışlar olarak ortaya çıkıyorsa buna da kötü ahlak adı verilir.¹³⁰ Ahmet Rıfat; tarifte geçen "nefiste yerleşen meleke" ifadesini "Kâtibin bir şey yazarken harf düşünmediği, saz çalan kimsenin çaldığı sazın ahengini nağme nağme düşünmediği gibi, ahlâki fiilin de, kendiliğinden meydana gelmesi icab eder."¹³¹

¹²⁶ Furkan 25/70

¹²⁷ Kaf 50/16

¹²⁸ İbn Munzur, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanul Arabu'l Muhit*. Hlk, md. Beyrut. 1970 C:1 s.889

¹²⁹ Curcani, Seyyit Şerif Ali bin. Muhammet. *Ta'rifat*. Der saadet Matbaası. İstanbul.1300. s.69.

¹³⁰Curcani, a.g.e. s.69.

Bkz. Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn*, İstanbul. 1947, c. 1, s. 35.

¹³¹ Ahmed Rıfat, *Tasvir-i Ahlâk Ahlâk Sözlüğü*. Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1984 s.129.

şeklinde açıklamaktadır. Dolayısıyla ahlâkın en önemli özelliği, insan tabiatına iyice yerleşmesi dolayısıyla, fiil aşamasında ikinci bir düşünce ve bekleme olmaksızın eylemin gerçekleştirilmesidir.

Ahlak; insanın içyapısının ortaya çıkan yüzüdür ki o da kişinin kendisidir. Ona bağlı, kendine has manalar ve vasıflardır. Yaratılıştaki insanı insan yapan uzuvlar nasıl ki insandan ayrı düşünülemezse, insanın iç dünyasını resmeden ahlakın sıfat ve anlamları da insanın özünden ayrı düşünülemez.¹³² Bundan dolayı her insanda farklı yaratılan görünür özellikler, insanı diğerlerinden ayırdığı gibi ahlakından kaynaklanan, insanı resmeden kendine has içsel özellikleri de kişiyi farklı kılmaktadır.¹³³

Zaman zaman fitrat ve ahlak birbirinin eş anlamlısı olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır. Oysa bu yanlış bir kullanımdır. Ahlak daha çok içtimai, fitrat ise daha çok bünyevidir.¹³⁴

İslam düşüncesinde ahlak ilmi ‘nazari’ ve ‘ameli’ olmak üzere iki kısımda ele alınır. Nazari ahlak, ahlaki ve kanuni nazariyeleri ele aldığından batıdaki kullanımı ahlak felsefesidir. Ameli ahlak ise; ahlaki görevlerin bölümlerini, türlerini ve içeriklerini bildirir. Kur’an, teorik ahlaktan ziyade pratik ahlaka önem vermiştir¹³⁵. İnsanların toplum içerisindeki diğer insanlarla davranışları ve birbirleriyle ilişkileri konusunda, muhtaç olduğu ilimleri öğrenmeleri "farz-ı ayn" hükmündedir. İbn-i Abidin: "Kulun dinini icrâsı, Allah için amelinin ihlâsı ve cemiyetle ile muâşeretini hususunda muhtaç olduğu ilmi öğrenmesi İslâm'ın farzlarından, "¹³⁶ diyerek, buna işaret etmiştir.

İnsanın davranışları ahlaki kriterlere tabidir. İnsanın fiillerine ait değer ve yargı sistemi olmasaydı, eylemler arasında farklılık olmayacağından, bütün davranışlar ahlaki açıdan aynı değerde olurdu ki, bu da ahlakın yokluğu anlamına

¹³² İbn Munzur, *Lisanul Arabu'l Muhit*. Beyrut. 1970 C:1 s.889

¹³³ A.g.e. s.889

¹³⁴ Mustafa Namık Çankı, *Büyük Felsefe Lüğati*. Aşıkoglu Matbaası c.1 s. 318 İstanbul 1955

¹³⁵ A'raf 7/7, 8; Saff 61/2; Cuma 62/5

¹³⁶ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, Şamil Yay. İstanbul, 1982, c. I, s. 40

gelirdi. Bunun içindir ki sosyal bir varlık olan insanın ve fiillerinin olduğu her yerde moral değeri ifade eden ahlakın varlığı kaçınılmaz olarak vardır.¹³⁷

Din, insanların ahlaki yapılarını hem bu dünya hem de ahiret mutluluğunu kazanmaları üzerine bina eder. Akıl bilgiyi elde etmeye aracılık eder. Bu düşünce, kişiyi ilahi kudrete karşı hesap vermeye sevk etmektedir. Muhasebe duygusu, moral değerleri uygulamaya yönelten ayrı ve yapıcı bir faktördür.

Kur'an, Allah'a iman edenlerden, ahlaki davranmalarını da istemiştir. Bunun ölçüsünü de buyruklarıyla teker teker anlatmıştır. İman edenlere, doğruluktan ayrılmamayı,¹³⁸ adaleti esas değer olarak kabul etmeyi,¹³⁹ öfkelerinin haksızlığa yol açmamasını,¹⁴⁰ öfkelerini kontrol etmeyi ve bağışlayıcı bir tutum sergilemeyi¹⁴¹ ölçü ve tartıda adaletli olmayı,¹⁴² savaşta düşmana karşı hakkaniyete ve adalete uygun davranmayı¹⁴³ İsrraftan kaçınmayı, kendilerine ait nimet ve erzaklarını ihtiyacı olanlarla paylaşmayı¹⁴⁴ riya ve gösterişten uzak durmayı,¹⁴⁵ anne babaya iyilikte bulunmayı,¹⁴⁶ yakın akrabaya yardım etmeyi, sabretmeyi, insanlara iyilikte bulunmayı,¹⁴⁷ emrederek ahlakın çerçevesini belirlemiştir.

Haksız yere bir insanı öldürmenin bütün insanları öldürmek kadar büyük bir günah ve suç olduğunu, kim bir insanı kurtarırsa bütün insanlığı kurtarmış gibi olacağını belirten Yüce Allah; aynı zamanda yeryüzünde fesat çıkarmayı da yasak etmiştir. Allah Kur'an-ı Kerimde; 'İşte bundan dolayı İsrâiloğulları'na şöyle yazmıştı: *Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olmaksızın kim bir insanı öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir canı kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur.*'¹⁴⁸

Din, insana insanca davranmayı emretmektedir. İnsana saygı duymayı, haklarını korumayı ve ona haksızlık yapmamayı emretmiştir. '‘*Rahmân Kurân'ı*

¹³⁷Rabiye Çetin, 'Ahlaki Bilinç Oluşturma Açısından Teolojik Önermeler'. *Dini Araştırmalar*. C:14 Sayı:40 Ocak-Haziran 2012 s.28-45

¹³⁸ Yunus 11/112, Ahkaf 46/13, Saff 61/2,3; Bakara 2/177

¹³⁹ Nahl 16/90; Furkan25/72,73

¹⁴⁰ Nisa 4/135, Maide5/8

¹⁴¹A. İmran 3/134; Nisa 4/149; Şura 42/43

¹⁴² Mutaffifin 83/1, 6

¹⁴³ Bakara 2/190

¹⁴⁴ İsrâ 17/ 26, 27, 29; En'am 6/141; Furkan 25/67, Şura 42/38; Teğabun 64/716

¹⁴⁵ Bakara 2/264

¹⁴⁶ İsrâ 17/23, 24; Lokman 31/14,15

¹⁴⁷ Nisa 4/36

¹⁴⁸ Maide 5/32

öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti. Güneş ve ay bir hesaba göre hareket etmektedir. Bitkiler ve ağaçlar Ona secde etmektedirler. Göğü yükseltti ve mizanı koydu. Sakın tartıda taşkınlık etmeyin. Tartıyı adaletle yapın, terazide eksiklik yapmayın,’’¹⁴⁹ diye buyurmaktadır.

Peygamberimiz de; ‘‘Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim’’¹⁵⁰. Şeklinde buyurarak adeta peygamberliğinin nihai hedefinin yeryüzünde güzel ahlakı yaymak olduğunu belirtmiştir.

4.1 AHLAKIN TEMELİ

İnsan söz konusu olduğunda ele alınan konulardan biri de ahlakıdır. Düşünce tarihi boyunca bilginler, insanın toplumla ilişkilerini yapılandırmaya çalışmışlardır. Bu yönüyle ahlak, hem ilahiyatın hem de Din Felsefesinin konusu olmuştur. Felsefi düşüncede ahlak teorileri akıl, düşünce ve sezgilerden beslenirken, dine dayanan ahlak nazariyeleri akıl ve vahiyden elde edilen bilgilere dayandırılmaktadır.¹⁵¹ Freud, ahlakın kaynağını fizik ötesi bir fikrin fiziki bir şekilde görünmesi olarak değerlendirmektedir.¹⁵²

Kelam âlimleri ahlakın dayandığı temelleri ele alırken Husun¹⁵³ ve Kubuh¹⁵⁴ meselesi üzerinde durmuşlardır. Konu üzerinde tartışırken birbirine bağımlı iki soru üzerinde fikri açıklamalarda bulunmuşlardır. Bunlar husun, kubuh ve adalet gibi ahlaki değerlerin ontolojik temeli ile bunların bilgisinin kaynağını sorgulayan sorularıdır.

Mutezili kelamcılara göre iyilik, kötülük ve adalet gibi ahlaki değerler, Tanrının iradesinden ayrı, gerçek bir varoluşa sahiptirler. Bunların birbirinden bağımsız özellikleri vardır. Bir davranışın iyi veya kötü olması Tanrının buyruğu ile değil bizzat barındırdığı iyi, güzel veya kötü gibi bir takım özellikler sebebiyledir. Tanrının bir şeyi serbest kılması veya yasak etmesi söz konusu özelliklere bağlıdır.

¹⁴⁹ Rahman55/1,9

¹⁵⁰ İmam Malik ibn Enes, *Muvatta*. Daru'l Hadis Kahire, 1992. s.478-479

¹⁵¹ Bkz. Recep Kılıç, *Ahlakın Dini Temeli*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara – 1992, Müfit Selim, Saruhan, *İslam Ahlak Felsefesinde Bilgi ve Hürriyet*. Ankara. 2005, İsmail Hakkı İzmirli, *Yeni ilm-i Kelam*, Hazırlayan. Sabri Hizmetli, Ankara. 1981

¹⁵² Sigmund Freud, *Seçmeler*. Çeviren A. Avni Öneş. Milliyet Yayınları. İstanbul 1972. s.11

¹⁵³ Hayır

¹⁵⁴ Şer

İnsana eylemlerinde istediği gibi hareket etme özgürlüğü verilirken iyi ile kötüyü birbirinden ayırt etme yeteneği olan akıl gücüne de sahip kılınmıştır. Mutezili Kelamcılara göre bunlar çoğunlukla insan aklı ile bilinirler.¹⁵⁵

İmam Eş'ari ve Gazzali' göre ise husun, kubuh ve adalet gibi değerler, Tanrı'nın böyle tanımlaması neticesinde doğmuşlardır. Tanrının yasakladığı şeyler ahlaken kötü, emrettikleri şeyler de ahlaken iyi olanlardır. Yani husun ve kubuh fiillerin değişmez nitelikleri değildir. İyi ve kötü realitesi Allahın indirdiği vahiyler neticesinde belirlenmektedir.¹⁵⁶

Bu konuda Bakıllani, aklın tek başına bir eylemin iyi veya kötü, mubah veya vacip olduğu konusunda hüküm verme gücünde olmadığını, bu hükümlerin aklın muhakemesiyle değil, Allahın koyduğu prensiplerle tespit edileceğini kesin bir dille ifade etmiştir.¹⁵⁷ Bundan dolayı Eşari kelamcılar objektif değerler teorisini kabul etmezler. Onlara göre İnsan fiilleri tanımsızdır. Tanrı'nın, fiilleri tarif etmesi ile iyi veya kötü değerini alırlar. Akıl bu konuda yetersiz ve zayıf kalmıştır. Akıl, Tanrının iradesine muhtaçtır. Tanrı belirlemezse akıl, ahlaki değerlere ulaşamaz.¹⁵⁸

Mutezili kelamcılar ile Eş'ari kelamcılar bu görüşe sevk eden husus, ikisinin de farklı hareket noktalarından beslenmeleri olmuştur. Mutezili kelamcılar, ahlak düşüncesini Tanrının Adalet kavramına dayandırırken, Eş'arilerin bu konudaki düşüncelerini Tanrının kudret sıfatına dayandırdıklarından farklı tanımlar yapmışlardır.¹⁵⁹

Matüridiler ise Mutezili kelamcılar gibi insan davranışlarının meşruiyet kazanması için iyi ve kötünün bilinmesi, vazifenin yerine getirilmeye elverişli güce sahip olması gerektiği hususunda ortak düşünceye sahiptirler. İmam Maturidi İnsan aklının, ahlaki olan bütün eylemleri bilmeye müsait bir yapıda yaratıldığını ifade

¹⁵⁵ Kadı Ebul Hasen Abdülcebbar, *El- Müğni*, Kültür ve İrşat Bakanlığı Yayınları Mısır Matbaası. C:6,s.177-178. Mısır. 1962. Bkz. İmam Ebu'l Feth Muhammed bin Abdülkerim eş Şehristani.

Nihayeti'l- ikdam Fi İlmi'l Kelam. Dar u'l Kutubi'l İlmiyyah, s. 397-398: Beyrut/ Lübnan 2004
¹⁵⁶ Bkz. Eş'ari, Ebu'l Hasen. *El-İbane an Usuli'd-Diyane*. Fevkiye H. Mahmut Neşri, Kahire. 1987
Gazzali, Ebul Hamid. *İhyau Ulumi-d-Din*, Mısır 1302.

¹⁵⁷ Bkz Ebu Bekir Muhammed b. Et-Tayyib el-Bakıllani. *Et- Temhid*. Dera'l Fikri'l Arabî. Kahire matbaası s.51 Mısır.1947

Bkz. Ebu Mansur el Maturidi es Semerkandi. *Kitabu't Tevhit*, Meketbetü'l İslamiyye s. 256- 262 İstanbul 1979

¹⁵⁸ Bkz. Ebu Hamid el Gazali, *İhyau Ulumi-d-Din*, Dar el Fikr Matbaası, c.1 s.258 Suriye 2006.

¹⁵⁹ Bkz. Gazzali, a.g.e, s.258, Bkz. Seyfuddin Amidi, *Ebkaru'l efkâr fi usulu'd din*, Matbaatu Darel Kutub. Kahire 2004 c.2 s. 151 – 166

etmiştir.¹⁶⁰ Bu düşünceye göre insan aklının ahlaki esasları, bilmeye, kavramaya ve uygulamaya uygun olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Akıyla iyiyi ve kötüyü bilme ve birbirinden ayırt etme kapasitesine sahip olan insan iradesini vahiy yönlendirmektedir.

4.2 AHLAKİ TUTUMLARIN SUÇU ÖNLEMEDEKİ ROLÜ

Evrensel etik değerlerin varlığı kuşkusuzdur. Yalan söylemek, başkasının malını haksız yere almak gibi. Farklı dinlerin çoğunda bunun gibi davranışlar gayri ahlaki ve günah olarak kabul edildiği gibi modern hukuk tarafından da suç sayılmışlardır. Din, kendi mensuplarını hayır işlemeye, yasaklardan sakınmaya teşvik etmektedir. Mevcut hukuk yasaları da çoğu zaman kanun gücüyle yaptırımlar uygulayarak yasaklamalar getirmektedir.

Hukuk dilinde Ahlak ve adap; Ahlak kuralının uyulmasını zorunlu kıldığı, başka bir ifade ile bir toplumda dürüst ve normal insanların çoğunluğu tarafından kabul edilmiş olmalarından ötürü, uyulması zorunlu olan ahlaki prensiplerin tümü şeklinde tanımlanmıştır¹⁶¹. Hukuk, ahlaki normların ihlalini suç olarak kabul ederken, din tarafından bu günah olarak tanımlanmaktadır. Freud'a göre din ve ahlak birbirlerinden ayrılmazlar.¹⁶² Bu sayede, günah algısı dindar bireyler için caydırıcı ve sakındırıcı etkisi nedeniyle davranışlarını olumlu etkilemektedir. Kur'an, İşlenen günahın ahirette mutlaka sorgulanacağını haber vermektedir.¹⁶³

Din, suçu önlemek için birçok vasıta ve metodu uygulamaya koyar. Bunlardan biri de inanç esaslarından neşet eden, bir başka âlemde cezalandırılma düşüncesidir.¹⁶⁴ Dinin bu anlayışı sayesinde ahlaki ilkeyi çiğnemek basit bir kural ihlali olmayıp yüce yaratıcının emirlerine karşı gelmek olduğunu, O'nun kurallarını hiçe saymak anlamına geldiğini inançlı kimse bilir. Ahirette hesaba çekilme duygusu, inananlarda, Yüce yaratıcı düşüncesini ve ilahi murakabe hissini canlı tutan bir dizi ibadet ve iç denetim mekanizmasını beraberinde getirir. Böyle bir ibadet davranışı, müminlerin Rableri ile irtibat ve iletişimlerini sağlamaktadır. İbadetten gelen ve görevini yapmanın mutluluğunu ifade eden hazlar, vicdani hisler, kalbi heyecanlar,

¹⁶⁰ Ebu Mansur el- *Maturidi*. A.g.e. s.222

¹⁶¹ Ejder Yılmaz. *Hukuk Sözlüğü*. Yetkin Yayınları Ankara 1992. s. 40

¹⁶² Sigmund Freud, *Totem ve Tabu*. Çeviren. Niyazi Berkes. Milli Eğitim Basımevi Ankara 1947 s.231

¹⁶³ Zilzal 99/ 7,8

¹⁶⁴ Bkz. Hüseyin Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara 2009.s. 28

beraberinde dini bir mutluluk getirecektir. Bunun sayesinde inanan bireyler, bu duyguyu bozmama adına ahlaki davranmaya kendilerini zorlayacaklardır. Bu ise her türlü gayri ahlaki davranışlara karşı direnme gücünü ortaya koymaya sevk edecektir.

İnsan, vicdan denilen iç kontrol gücüne sahip olarak doğmaz. Ancak o, vicdani ve ahlaki gelişmeye müsait ve kabiliyetli olarak dünyaya gelir.¹⁶⁵

İslam öğretilerine göre din, ahlaki davranışları olumlu yönde motive ettiğinden, sorumluluk açısından dindarlıkla ahlaklı olmak arasında çok yakın bir ilişki vardır.

Dindarlıkla ruh sağlığı ve sosyal uyum ilişkisini konu alan bilimsel araştırmalar, dindar insanların daha itaatkâr ve toplum düzenine daha fazla uyum gösterme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Dindarlığın bireyler arası tartışma ve münakaşaları doğrudan, kavgaları dolaylı olarak azalttığını, dindarların toplum tarafından anormal ve anti sosyal sayılan davranışlardan uzak durma eğiliminde olduklarını, dinin olumsuz sosyalleşme ve uyumsuzluk riskine karşı koruyucu bir faktör olduğunu ve dolayısıyla dinin suçluların ıslahında önemli bir rol oynayabileceğini vurgulanmıştır.¹⁶⁶

1300 ergen üzerinde yapılan bir araştırmada, dindarlıkla suç işleme arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dindarlık, hem suç işleme düşüncesiyle hem de suç işleyenlerle arkadaşlık yapma tercihiyle ilişkilidir. Yani, dindarlık suç işlemeyi hem dini inanç ve ibadetlerle doğrudan hem de arkadaşlık tercihleri ile dolaylı olarak engellemektedir.¹⁶⁷

Netice olarak İslami ahlak fert ve toplum için tutum ve davranışları belirleyen önemli bir etkidir. Dini ahlaki değerlerce günah sayılan fiiller konusunda dindarlığın suçu önleme, engelleme, en azından azaltma işlevi gördüğü rahatlıkla söylenebilir.

Değerler, koydukları müeyyide ve mükâfattan güç alarak, iyilik, hayır, itaat, erdem olarak nitelendirilen davranışlar açısından motive edici; suç, günah, isyan, ayıp

¹⁶⁵ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. Ötüken Neşriyat. İstanbul. 1995 s. 59

¹⁶⁶ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din*, Karahan Kitabevi, Adana, 2007, s. 58,59.

¹⁶⁷ Bkz. Yapıcı, a.g.e s.59–60.

sayılan davranışlar karşısında da engelleyici bir rol oynar. İşte dinin ya da dindarlığın suç işlemeyi engelleme ya da önlemesini bu çerçevede ele almak gerekir. ¹⁶⁸

Suç, sosyal hayatta bir vakıadır. İnsanın olduğu yerde sorunların olması kaçınılmaz bir olgudur. Din işlenen suçun aynı zamanda Allah karşı yapılan bir hata ve hukuka tecavüz olduğu inancıyla, ona yeni bir boyut olarak ‘günah’ bilincini ekler. Din bunu, insanın fitratı gereği Tanrı inancını harekete geçirerek, ya onun günahları açığa çıkarıp cezalandırma vasfını ya da sonsuz merhametiyle affedicilik sıfatını öne çıkararak yapar. ¹⁶⁹ Böylece suçluluk duygusuna günah inancıyla dini bir boyutun eklenmesiyle kendini aynı zamanda günahkâr olarak da hisseden kişi için, gerek Allah tarafından cezalandırılma korkusu ve gerekse onun affına mazhar olup geçmişi de telafi edecek bir nitelikte bir dini yaşantıyı gerçekleştirme düşüncesi, dine dönüş olayını hızlandırabilir. Bir başka ifade ile suçluluk duygusunu günahkârlık düşüncesiyle birlikte yaşayan kişilerde Allah’a yönelme, içinde yaşadığı sıkıntılı durumla bir başa çıkma vasıtası olabilir.

Yasaların suç, dinin günah, ahlakın kötü saydığı davranışları işleyerek, mensubu olduğu toplumun norm ve değerleriyle çatışmış olan kişi, kendisini hem içinde yaşadığı çelişkiden dolayı öz ahlaki otoritesi olan vicdanı, hem de toplum karşısında kendisini suçlu hisseder ve bu his kişide bunalım yaratır. Kişi suçunu itiraf yollarını arayarak bulunduğu çöküntülü yalnızlıktan kaçıp kurtulmanın baskısını hisseder. İnançlı insanlarda bu baskı toplumun ahlaki otoritesi yerine mutlak adaletin tecelli edeceği ve yanıtılması mümkün olmayan ‘ilahi mahkeme’ huzurunda hesap verme düşüncesinden kaynaklanır. ¹⁷⁰

Bir ihtiyaç olarak ahlak, kişinin huzuru ve güvenliği ile toplumun mutluluk ve saadetini sağlamaktan kaynaklanmaktadır. Toplumda sosyal adaletin ve sosyal güvenin kurulması ahlakın varlığına bağlıdır. Ahlak olmazsa birlikte yaşama şartları da ortadan kalkar.

Hangi davranış iyi, hangisi kötü olduğu hakkında kesin bir yargı yoksa insanlar arsında huzur ve güvenin yerini kargaşa alır. Bundan da saldırganlık doğar. İnsan akıl ve iradeye sahip bir varlık olarak yaratılmıştır. İnsan fiillerinin sahibidir.

¹⁶⁸ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009, s. 32

¹⁶⁹ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*. Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003 s.103–104

¹⁷⁰ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara 2009, s. 40

Aynı zamanda fiillerinin sorumluluğu kendisine aittir. Bu sorumluluk zorunlu olarak ahlaki bir değerlendirmeyi beraberinde getirmektedir.

Ahlaki norm ve moral değerlerle bilinç kazanmış çocukların suça sürüklenmesinin, özellikle de şiddet içerikli olaylara müdahil olmalarının engelleneceği, dolayısıyla bu tür suçların yetişkin çocuklar arasında önleneceği bilimsel olarak sıklıkla dile getirilmektedir. Öte yandan moral değerlerin insan psikolojisindeki yeri, kişilerin davranışlarını belirlemedeki önemi ve bireylerin dini gelişim düzeyine olan etkileri üzerinde bilimsel araştırmalar yapılmaktadır.

4.3 ÇOCUKTA AHLAK VE KARAKTER GELİŞİMİ

Karakter kavramı bireyin kişilik yönünü yansıtır. Çocuk, doğuştan hazır bir ahlaki yapıya sahip olarak dünyaya gelmez. Ancak çocukta gelişme ve olgunlaşmaya elverişli bir yapı bulunmaktadır. Aile ortamı sosyal çevre ve okul hayatı bu yapıyı olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir.

Ahlak gelişimindeki süreç, çocukta vicdanın uyanmasıyla başlamaktadır. Sosyal çevre ve aldığı eğitimle kişi ahlaki bilinç kazanmaktadır. Bu ortamda vicdan şekillenmektedir. Vicdan karakter eğitiminin bir parçasıdır. Vicdansızlık kişinin kendi içinde davranışlarını değerlendirme kabiliyetidir. Bu güçlü olduğunda vicdani meleke de güçlü olmaktadır. Vicdansız insan tabiri, vicdanı olmamak değildir. Sadece davranışlarını yargılamasının zayıflığından söz edilebilir.¹⁷¹ Vicdan ve suçluluk aynı şeyler değildir. Bireyin vicdanı eğitilirse bilinç kazanabilmektedir. Bundan dolayı vicdan, suç işlemeyi ve suça bulaşmayı engelleyen bir rol oynayabilmektedir

Vicdanın devreye girdiği ilk aşama çocukta utanma ve suçluluk duygularının harekete geçmeye başladığı dönemden başlar ve hayat boyu sürer. Araştırmacılar, çocukların yaptıkları bir eylemin yanlış olduğunu anladıkları anda gizlemeye çalıştıklarını bundan dolayı da utanç duydukları sonucuna ulaşmışlardır.¹⁷² Utanmanın

¹⁷¹ Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi*. Timaş Yayınları. İstanbul. 2009, s. 220

¹⁷² Helen Bee- Denise Boyd, *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. Türkçesi. Okhan Gündüz Kaknüs Yayınları. 1. Basım İstanbul. 2009 s.671

çocukta 1,5 ile 3 yaşları arasında başladığı bilinmektedir. 3 ile 6 yaş arasında suçluluk duygusu daha da belirginleşir.¹⁷³

Bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar dış faktörlerin çocuğun ahlak ve karakterini şekillendirmede önemli rol oynadığını göstermektedir. Çocuğun ait olduğu sosyal yapının durumu ve çocuğun aldığı eğitim bu süreci hızlandırmaktadır.

Davranış bilimcilerinden Piaget, çocukların ahlak gelişimi konusunda çalışan ilk araştırmacıdır. J.Piaget; ahlak gelişiminin, bilişsel gelişime paralel olarak geliştiğini ve belli bir sıra izleyen dönemler içinde ortaya çıktığını söylemektedir. Bu dönemleri: Duygusal Devrim dönemi 0–2 yaş. Duygusal Ben-merkezci dönem 2-7 yaş. Başlangıç halinde işbirliği dönemi 7–11 yaş. Gerçek işbirliği dönemi 11 yaşın üzeri olarak sıralamaktadır. Yaşı ne olursa olsun her bireyin bilişsel gelişimin en son basamaklarına kadar ulaşabilmesi beklenmemelidir. Biyolojik gelişme tek başına ahlaki olgunlaşmayı meydana getirmez. Biyolojik olgunlaşma ile bireyin aldığı eğitim bilişsel gelişimde ulaşabilecek düzey üzerinde belirleyici olmaktadır. Araştırmalar ahlaki gelişim düzeyi ile bilişsel gelişim düzeyi arasındaki paralelliği destekler görünümündedir. Bireyin takvim yaşının ilerlemesi, zihinsel gelişim basamaklarında ilerlemesi için yeterli değildir. Aynı durum ahlak gelişimi için de geçerlidir. Bireyin içinde bulunduğu koşullar, öğrenme yaşantıları, deneyim vb. gelişimin her düzeyinde önemlidir.¹⁷⁴

Bu alanda çalışan diğer bir araştırmacı da Kohlberg'tir. Kohlberg'e Göre Ahlak Gelişim Düzeyleri üç ana döneme ayrılmaktadır. Bu dönemler şu şekildedir.

1 - Gelenek Öncesi Dönem: Ceza ve İtaat Eğiliminin olduğu dönemdir. Bu dönemde kurallar, başkaları tarafından konur. Çocuklar, sadece otoriteye uyar ve cezalandırılmaktan kaçınır. Bu düzey, Piaget'in "dışsal kurallara bağlılık" döneminin özelliklerini içine alır. Bu düzeydeki çocuk, kültür içinde kabul edilen iyi ve kötü ölçütlere göre davranır.

¹⁷³ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, Suç, Remzi Kitapevi, 3. Baskı. İstanbul, 1993, s. 95.

¹⁷⁴Bkz. Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Gazi kitabevi, Ankara 2005 s.32–63

2- Geleneksel Dönem: Saf çıkarıcı eğilimin klasik özelliklerini gösterir. Kendi akran grubuyla iş birliği içindedir. Ait olduğu grubun kurallarına uygun davranırlar. İyi çocuk olarak başkaları tarafından onaylanmak isterler. İçinde buldukları grubun gereksinimlerini bazen kendi gereksinimlerinden üstün tutarlar ve grubun isteklerine uygun davranmaya özen gösterirler. Sosyal düzeni destekleme ve sadakat önemlidir.

3- Gelenek Sonrası Dönem: Sosyal Sözleşme Eğilimi, Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi Toplumsal kuralların ve değerlerinin göreceli olduğunu düşünerek bunları eleştirici bir şekilde incelerler. Kanunların demokratik olarak değiştirilebileceği ilkesine sahiptirler. Bu dönemde insan hakları, özgürlük gibi kavramlar bireyin değerler sisteminde önemli yer tutar. Bu dönemin ulaştığı son aşama, Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimidir. Ahlaki gelişim açısından ulaşılabilecek son noktadır. Birey, ahlak ilkelerini kendisi seçip oluşturur ve bunlara uygun davranır. Burada bireyin benimsediği ahlak ilkeleri; insan hakları, bütün insanların eşitliği, adalet gibi soyut ve evrensel düzeyde ahlak ilkeleridir.

Buna göre Kohlberg, ahlaki gelişim kuramında, ahlaki yargının insan yaşamındaki işlevi çerçevesinde incelenmesi gerektiğini vurgular. Bu kurama göre bireylerin yargı aşaması geçirdiklerini belirtmektedir. Bu aşama üç dönem içinde yer almaktadır. Bu üç dönem, çocuk ya da yetişkinin “ahlaki davranış” ya da “doğru olarak neyi algıladığını ve bunu nasıl belirlediğine göre sıralanmıştır. Örneğin ilk evredeki çocuk benmerkezcidir ve bütün durumlara kendi açısından bakar. Geliştikçe çocuk, başkalarının bakış açısı nedeniyle ya da toplum için bir bütün olarak hangisinin en iyi olduğunu ikilemini yaşar. Bu alandaki ilerlemelerin bireyin bilişsel gelişimine ve biyolojik temele bağlı olduğu düşünülür. Ayrıca, çocuğun ahlâkî durumlarla ilgili deneyimlerinden oldukça etkilenen ahlaki unsur ile de desteklenir.¹⁷⁵

Kohlberg kuramı ahlaki gelişimin bilişsel yetenekler ile ahlaki konular ile ilgili yinelenen olayların birleşiminden ortaya çıkması konusunda Piaget'in kuramıyla benzerlik gösterir. Diğer dönem kuramlarında olduğu gibi her bir dönem, kendinden öncekine dayanmakta kendinden sonraki döneme ise temel oluşturmaktadır. Aynı kişi, aynı durum, aynı zaman ve durumlarda bir aşamada davranış gösterirken bir başka

¹⁷⁵ Bkz.Senemoğlu, a.g.e s.32–63

zaman ve durumda da başka bir aşamada davranış gösterebileceğini ayrıca vurgulamaktadır.¹⁷⁶

Kohlberg, yaptığı araştırmalarda çevresel yaşantıların da ahlak gelişimi üzerinde etkili olduğu ileri sürmektedir. Kohlberg ve Piaget'nin görüşleri birleşmekte ve olgunlaşmanın yanı sıra geçirilen çevresel yaşantıların da ahlak gelişimi üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. İnsandaki ahlaki eğilim, Piaget ve Kohlberg gibi araştırmacıların çalışmalarında ortaya konulduğu gibi, dış faktörler devreye girmediği sürece, kültürel sınırları aşan, evrensel ahlak kurallarının benimsendiği bir seviyeye kadar olgunlaşabilmektedir.¹⁷⁷

Kişilik gelişimi zamana yayılan bir süreçtir. İncelendiği zaman suçlunun kişilik yapısıyla işlediği suçlar, uzun ve karmaşık bir gelişim sürecinin ürünleri olduğu görülür.

Kişilik gelişimini izlemek üzere psikanaliz yöntem kullanılır. Psikanalitik ve psikiyatrik okul temsilcileri, zihinsel ve duygusal bozuklukları, suçluluğu oluşturan dinamik öğeler olarak görürler. Birçok araştırmacı, zihinsel ve duygusal bozuklukları kriminolojik kurama temel olarak kabul etmiş ve bu konuda geniş literatür ortaya koymuştur.¹⁷⁸

Davranış Bilimciler,¹⁷⁹ suçlu davranışa ilişkin ortaya koydukları kuram ve varsayımlarda bu konuya açıklık getirmişlerdir. Suçluluğun freudçu açıklamaları asıl davranış kuramı konusunda güç kazanmıştır. Zihni çatışma yani mental conflict, kişiliğin uyumsuz öğeleri olarak gelişir ve bilinçaltına itilir. Ne var ki engellenen eğilimler varlıklarını sürdürmeye devam eder ve kendilerini yüzeye çıkaracak dolaylı bir ifade aramaya çalışırlar. İşte bunu yönetecek olan normalden sapan davranıştır.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Bkz. Senemoğlu, a.g.e s.64-67

¹⁷⁷ Bkz. Alfred Adler, *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. Çev. Kamuran Şipal. Say Yayınları. İstanbul2012. Hökelekli, Hayati. *Çocuk, Genç ve Aile Psikolojisi*, Dem Yayınları, İstanbul, 2009. s. 11

¹⁷⁸ Bkz. Carl Gustav Jung, *Anılar Düşler Düşünceler*. Yayına Hazırlayan: Aniela Jaffé. Çeviren. İris Kantemir Can Yayınları İstanbul 2002. A Schopenhauer. W.F.Von Schiller. Carl Gustav Jung. E. Spranger. *Kişilik Oluşumu ve Sorunları*. Yayına Hazırlayan. Ahmet Aydoğan. İz Yayıncılık. İstanbul 2002

¹⁷⁹ Sigmund Freud, *Totem ve Tabu*, Çeviren, Niyazi Berkes. Milli Eğitim Basımevi Ankara 1947 s.231, Bkz. Patricia H. Miller. *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. İmge Kitabevi. Çeviren Zeynep Gültekin. Ankara 2008

¹⁸⁰ Bkz. Sigmund Freud, *Psikopatoloji Üzerine Histerik Fanteziler, Paranoya Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı*. Çeviren Selçuk Budak. Öteki Yayınevi. Ankara 1997. s.103-110

Psikiyatr ve psikanalistler, suçlu davranışı açıklarken, zihni çatışmaları, içe itilmiş arzuları ve diğer güdülendirilen eğilimlerle davranışın simgesel biçimi olan suçluluğu ele alırlar. Ailenin çocuğa karşı davranışları, bireyin aldığı eğitimin yanında diğer çevresel etkenlerin rolüne dikkat çekmişlerdir. Doyum sağlamamış bir iç benlik, yetersiz hissedişler, doyum yerini alabilecek etkenler ve nihayet normalden sapan davranış suçu doğurmaktadır.¹⁸¹ Onlara göre suçlu, istekleri yerine getirilmeyen tipik bir çocuğu andırır. Bu duygusal gerilim sonucu çocuk suçluluğa başvurmaktadır. Freud gibi psikanalistler, Çeşitli kırıklık ya da ‘ inner conflict ’ olarak ifade edilen iç çatışma belirtileri olan durumdan söz etmişler ve doyum kavramının yer değiştirmesi yani başka yöne kanalize edilmesi ile güdülenmelerin gizlenmesini suçluluk davranışının önemli bir nedeni olarak ortaya koymuşlardır.¹⁸² Freud’a göre ‘kimi suçluların suç işleme nedeni, o fiillerin yasak olması ve kendilerine ruhsal bir rahatlama sağlamasıydı. Bu gibi suçlular iç çatışmaların getirdiği suçluluk bilincinin ağırlığı altında ezilmekte, bir suç işler işlemez üzerlerindeki stres ve ağırlık ortadan kalkmaktadır.’¹⁸³ Bundan dolayı İnsan dıştan gelen uyarımlara tepkide bulunan, onlara yanıt veren bir varlıktır. İşte insanın davranışları tüm bu yanıtların toplamıdır.¹⁸⁴

Psikiyatr ve psikanalistler, bireyde gizli halde bulunup da bir gün suçla sonuçlanan tepkiyi, ondaki bir takım karmaşık ve itilimlere bağlı olarak açıklarlar. Onlara göre suçlu, kendisine çalmak, saldırmak, öldürmek hakkını tanır. Suç, bireyi vicdan azabına uğratacak yerde sakinleştirmektedir. Sosyal davranış bozukluğu, ruhsal süreçlerin uyumlu bir şekilde işlemediklerini gösteren, bu uyumsuzluğun belirtisi olan davranıştır. Suçluluk, dinamik bir ifadedir. Bu ruhsal güçlerin karşılıklı gruplaşması sosyal davranış bozukluğunun nedeni olabilir. Ona göre ruhsal enerjiler akış yolu

Bkz. Alfred Adler, *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. Çev. Kamuran Şipal. Say Yayınları. İstanbul 2012
Alfred Adler, duygusal yünden yara almış kişileri tedavi için destekleyici ve esnek psikoterapi yöntemi geliştirmiştir.

¹⁸¹ Bkz. Sigmund Freud, *Psikanalitik Açından Ruhsal Kökenli Görme Bozukluğu*. Çeviren Selçuk Budak. Öteki Yayınevi. Ankara 1997. S.104

¹⁸² Bkz. Carl Gustav Jung, *Anılar Düşler Düşünceler*. Yayına Hazırlayan: Aniela Jaffe. Çeviren. İris Kantemir Can Yayınları İstanbul 2002. A Schopenhauer. W.F.Von Schiller, Carl Gustav Jung. E. Spranger. *Kişilik Oluşumu ve Sorunları*. Yayına Hazırlayan. Ahmet Aydoğan. İz Yayıncılık. İstanbul 2000.

¹⁸³ Bkz. Sigmund Freud, *Suçluluk Bilincinden Suç İşleyenler*. Çeviren: Kamuran Şipal. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 1995. S.202

¹⁸⁴ Bkz. Carl Gustav Jung, *Anılar Düşler Düşünceler*. Yayına Hazırlayan: Aniela Jaffe. Çeviren. İris Kantemir Can Yayınları İstanbul 2002. A Schopenhauer. W.F.Von Schiller. Carl Gustav Jung. E. Spranger, *Kişilik Oluşumu ve Sorunları*. Yayına Hazırlayan. Ahmet Aydoğan. İz Yayıncılık. İstanbul 2005

bulamayınca bir süre sonra yeni belirtiler ortaya çıkarır. Bu belirtilerin sürekli yenilenmesi dissosyal davranışı daha da kalıcı hale getirmektedir.¹⁸⁵

Freud, suçlu davranışın biçimlenmesinde bilinçdışı güdülerin rol oynadığını belirtir. Çocuklukta kırıklık, genellikle çocuğun kendi içinde oluşan bir öfke biçiminde görülür. Bunu yaratan çoğunlukla anne babadır. Çocuk, kendisine bakan ve bir takım fizyolojik gereksinimlerini gideren annesinde sevgi aramaktadır. Bu sevgiyi bulamayan çocuk için doğrudan saldırganlık yasaklanmıştır. Böylece kızma, öfke gibi duygular içe itilmektedir. Bunlar bilinçdışına ait ve ifade edilemeyen kavramlardır. Kırıklıklar aşırı derecede artarsa bu kişide nörotik bir yapıya bürünür ve hedefini aile dışında arar. İşte bu atışmanın çeşitli ifade yolları vardır ve bunlardan biride, suçtur. Duygusal etkileşimin azlığı yalnızca bireyin duygusal dünyasını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda onun fizyolojik, zihinsel ve toplumsal gelişimine de olumsuz etkide bulunur.¹⁸⁶

Bu konuda 1890'larda "eksiklik duygusunu" ilk defa ortaya atan psikiyatr Alfred Adler olmuştur. Davranış bozukluklarıyla ilgili sorunlarda bireyi, sosyal çevresi ve bedenden kaynaklanan organik nedenlerle bütünleyen bir yaklaşım geliştiren Alfred Adler "çocuğun şımartılması" kavramı üzerinde durmuştur.¹⁸⁷ Şımartılmış ve gereğinden fazla övülmüş bireylerin her yönden, en mutsuz, sinirli, anlayışsız ve kendinden nefret eden çocuk olarak klinik tespiti yapılmıştır.¹⁸⁸

Aynı şekilde şımartmanın tersi olan ilgisizlik, sevgisizlik, çocuğu duygusal açlığa terk etmek ve eksik bırakmak, sürekli eleştirmek, ilk çocuklukta itibaren hayatının bir döneminde zehirli bir terbiye¹⁸⁹ ile büyütme çocukta terk edilmişlik duygusu¹⁹⁰ bilinçaltına yer etmesine sebep olmaktadır. Çocuk ergenlik sürecinde bu duyguyu hazmetmeye çalışacaktır. Bunun sonucunda ani öfke patlamaları, ebeveyn otoritesine isyan, sokakta fazla dolaşma gibi tavırlar sergileyerek bu duyguyla baş

¹⁸⁵ Bkz. Sigmund Freud, Suçluluk Bilincinden Suç İşleyenler. Çeviren: Kamuran Şipal. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 1995, s. 202

¹⁸⁶ Bkz. Sigmund Freud, Suçluluk Bilincinden Suç İşleyenler. Çeviren: Kamuran Şipal. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 1995, s. 202

¹⁸⁷ Bkz. Adler, *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. Çev. Kamuran Şipal. Say Yayınları. İstanbul 2012, s.17-19

¹⁸⁸ John Holt. *Çocuklukta Kaçış*. Türkçesi: Sinan Yılcı, Cihan Aksoy. Beyaz Yayınları. İstanbul 2000 s. 94-95

¹⁸⁹ Cüceloğlu, *Yetişkin Çocuk*. Remzi Kitabevi Ankara 1994, s. 258.

Zehirli terbiye 'poisonous pedagogy' Sürekli eleştirilerle, yargılayarak ve suçlayarak çocuk yetiştirmeye verilen ad. Bu tavır Çocuğa terk edilmiş duygusu şeklinde yansımaktadır. Cüceloğlu a.g.e s.258.

¹⁹⁰ *Terk Etme (Abandonment)*; Çocuğa bedensel, duygusal ve sosyal gelişimi için gerekli uyarıcıları ve ortamları vermeyerek onu yalnız bırakmaktır. Cüceloğlu a.g.e s.258.

etmeye çalışacaktır. Bu duyguya karşı koyamadığı zaman geriye dönük çocukluk dönemindeki kırılmaların hesabını çevresinden sormaya başlayacaktır.¹⁹¹

Çocuğun mizacı ve sosyal gelişiminin herhangi bir döneminde karşılaşacağı bunun gibi bazı olumsuzluklar onun ileriki hayatında anti-sosyal ve suçlu davranışlar geliştirmesinde etkili olmaktadır. Çocuklukta karşılaşılan ve çocuğu suç işlemeye yönelten risk faktörlerinin etkisinin yetişkinlikte de ortadan kalkmadığı, muhtemelen ömür boyu sürdüğü iddia edilmektedir.¹⁹²

Bu risklerden bir tanesi de göç eden ailelerin veya bulunduğu ortamdan farklı bir yaşam alanına yerleşenlerin hakkında doktorların yaptığı şu tespit, çocuklarının yaşadığı travmayı göstermesi açısından önem taşımaktadır. Sık sık nevrotik ve davranış bozukluğu hastalığına yakalanan kişiler, taşra koşullarında katı ama güçlü ailelerde yetişen, basit ama sağlıklı bir yaşam sürdürenlerin daha sonra göç ederek, büyük yerleşim alanlarına taşınmasıyla kısa bir sürede çocuklarına daha yüksek bir refah düzeyi sağlayan babaların çocukları olmaktadır.¹⁹³ Kırsal kesimde iken mütevazı yaşamını çalışarak sürdürenler; kentsel alanlara göç ettikleri zaman mali ve kültürel seviyeyi yakalamak için gösterdiği çabaların altında ezilmektedirler. Yoğun çabanın sonunda elde edilen maddi refah çocuklara ölçsüz yansıtılmaktadır. “Biz sıkıntılarla büyüdük, bari çocuklarımız rahat yaşasın” tarzındaki anne baba yaklaşımı çoğu zaman çocuğun her dediği yerine getirilerek uygulanmaktadır. Bu durum çocukların parasal yönden şımartılması gibi problemleri beraberinde getirmektedir. Bazen elde edilen maddi refahın karşısında tutumlu ve ölçülü olmak, ihtiyaç kadar para harcamak gibi mali dengenin gözetilmemesi neticesinde sıkıntılar yaşanmaktadır. İşte bu tarz bir hayat tarzı ile büyütülmüş bireylerde davranış bozukluğu gelişmektedir.

Kişilik gelişimini olumsuz etkileyen diğer bir faktör çocuğun doğal ve insani taleplerine duyarsız kalmaktır. Maddi ihtiyaçlarıyla beraber sevgiden yoksun bırakmak, sürekli eleştirilerle, yargılayarak ve suçlayarak yetiştirilen çocuk utanca

¹⁹¹ Bkz. John Holt, Çocukluktan Kaçış. Türkçesi, Sinan Yılcı, Cihan Aksoy, Beyaz Yayınları. İstanbul 2000 s. 91-94

¹⁹² Ayan, Sezer. Suçlu Kim. 1. Baskı. Ütopya Yayınevi. Ankara.2011. s. 11.

¹⁹³ Bkz. Sigmund Freud. Uygarlık, Din ve Toplum. Çeviren Selçuk Budak. Öteki Yayınevi. Ankara 1997. S.34

boğulmaktadır.¹⁹⁴ Sevilmeyen, başarıları göz ardı edilen, her yaptığına kusur bulunulan çocuk utanca boğulmuş çocuk demektir. Bir çocuk böyle bir durumla çocukluğu boyunca karşılaşmışsa yara alması kaçınılmazdır. Yüzmeyi bilmeyip suya düşen birisi nasıl ki suda çırpınıyorsa, utanca boğulan kişide duygu denizinde çırpınmaya başlayacaktır. Yerilmiş, kınanmış ve bastırılmış özbenlik, kişiye utanç verdiğinden bu duygudan kaçmaya çalışacaktır. Kişi kendi özbenliğinden utanmaya başlayınca iç dünyasıyla ilişkisini koparmaya başlayacak ve özbenliğine yabancılaşacaktır. “Birçok psikolog ve psikiyatrist, sigara, esrar, alkol gibi olumsuz bağılıkların temelinde iç dünyasına yabancılaşmasının yattığını ifade etmektedir.”¹⁹⁵

Ahlaki değerlerden uzak, her şeyi bireysel yararı için düşünen bencil bir kişilik yapısı bireyin davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Mutlak doğru ve mutlak yanlış diye bir değeri olmayan, bu değerleri reddeden bireyler için yaşamak ve eğlenmek, haz ve amaçlarına ulaşmak için her yol meşru olarak görülmektedir. Bu nedenle isteklerini sınırlayacak bir engel tanımamaktadırlar. Bu ise arzu ve hazların kontrolsüz şımartılmasından başka bir şey değildir. Bundan dolayı da suçluluk duygusu duymazlar.¹⁹⁶

Görülüyor ki çocukta ahlak ve karakter gelişimi doğuştan gelen yapının yaşam süreci boyunca aile ortamı, sosyal çevre ve okul hayatının olumlu veya olumsuz yönde davranışlarını şekillendirmesiyle gerçekleşmektedir. Suç olarak tanımlanan davranışın temelinde zihni çatışmalar, içe itilmiş arzular ve diğer güdülendirilen eğilimlerle davranışlar yatmaktadır. Ahlaki gelişim düzeyi biyolojik büyümeyle değil verilen norm ve değer eğitimiyle olgunlaşmaktadır.

Çocuklukta karşılaşılan ve çocuğu suç işlemeye yönelten risk faktörlerinin etkisinin yetişkinlikte de ortadan kalkmadığı, muhtemelen ömür boyu sürdüğü iddia edilmektedir

Davranış bozukluklarıyla yaşamını sürdüren bireyin işlediği suç, onu vicdan azabına uğratacak yerde sakinleştirmektedir. Birey tedavi edilmediği takdirde bu sakinliği elde etmek için suç işlemeye devam edecektir

¹⁹⁴ *Utanca Boğmak (shaming)*: Çocuğun yaptıklarını, söylediklerini sürekli yererek onun özbenliğinde bir kusur olduğunu ima etmektir. Bkz. Cüceloğlu Doğan. *Yetişkin Çocuk*. Remzi Kitabevi Ankara 1994. s.258

¹⁹⁵ Cüceloğlu, *Yetişkin Çocuk*. Remzi Kitabevi Ankara 1994. s.258.

¹⁹⁶ Bkz. Veysel Bozkurt, *Püritanizmden Hedonizme Yeni Çalışma Etiği*, Alesta Yayınları. Bursa, 2000, s.176,

5. ÇOCUK

Çocuk; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açıdan bir başkasının bakımına ve korumasına muhtaç olan, bu nedenle -öncelikle anne-baba, bunların yokluğunda ilgili kişi ya da kurum olmak üzere- bir diğerine bağımlı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek olgunluğa erişmemiş kişidir.¹⁹⁷ Uluslararası sözleşmelere ve yasalara göre 18 yaşına kadar her insan çocuk kabul edilmektedir. Çocuk, “mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan ötürü, kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişi”dir.¹⁹⁸

İlk çocukluk 2-7 yaş, son çocukluk 7-11yaş, ergenlik 12-18 yaş dönemlerinden oluşan çocukluk içerisinde, farklılaşan ihtiyaçları ve beklentileri ile her bir aşamada çocuğun bir başkasının bakımına ve korumasına muhtaç olduğu belirtilmektedir.¹⁹⁹ Uluslararası sözleşmelere ve yasalara göre 18 yaşına kadar her insan çocuk kabul edilmektedir.

Dünya çocuklarını korumak ve haklarını belirlemek amacıyla 1924 tarihli Cenevre Çocuk hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1959 tarihinde de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye adına 14.09.1990 tarihinde imzalanmış, 09.12.1994 tarihinde 4058 sayılı yasayla onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu tarafından 11.12.1994 tarihinde onaylanmış, 4058 kanun numarasıyla 22138 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁰⁰

Türkiye de dâhil olmak üzere yaklaşık 186 ülke ya sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla bu sözleşmenin tarafı olmuştur. Sözleşmenin 1. Maddesine göre; Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre

¹⁹⁷ Ozankaya Özer, *Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü*, s.1103. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara. 1984

¹⁹⁸ Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları, Pekin Kuralları, 1985, Madde 2,2

¹⁹⁹ Ayan, Sezer, *Suçlu Kim*. 1. Baskı. Ütopya Yayınevi. Ankara. 2011. s, 14.

²⁰⁰ Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler, Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları: 4 2005 s. 9 Bkz. Resmi. Gazete. 11 Aralık 1994.

daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Sözleşmenin 3. Maddesine göre;

— Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

—Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

—Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetim yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Sözleşmenin 27. Maddesine göre; Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

—Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer²⁰¹

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarihinde Havana Kuralları²⁰² kabul edilmiştir. Havana Kurallarına göre çocuk adalet sistemi, çocukların haklarının ve güvenliğinin lehinde davranır ve onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olur. Bir çocuğun hapsedilmesi, başvurulacak en son tedbirdir. On sekiz yaşın altındaki herkes çocuk sayılır. Çocuklar için özgürlükten yoksun bırakma kararı verilmeyecek daha düşük bir yaş sınırı kanunla tespit edilir. Özgürlükten yoksun bırakma, çocukların insani haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı şartlarda ve ortamlarda yerine getirilir. İslah evlerinde tutulan çocukların sağlıklı ve özsaygılı

²⁰¹ Bkz Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler, Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları: 4 2005 s. 9 Bkz. Resmi. Gazete. 11 Aralık 1994.

²⁰² Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları, Bkz. Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler. Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları: 4 Ankara 2005, s. 9

yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmaları sağlanır²⁰³

Çocuk, “mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan ötürü, kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişi”dir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Madde 1, Türk Ceza Kanunu (2004), Madde 6 ve Çocuk Koruma Kanunu (2005), Madde 3 Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) (1985), Madde 2,2 Suçluluk (delinquency); Suçlu olma durumunu ya da herhangi bir toplumsal görevi yapmada ya da yasağa uymada bireyin başarısız kalması, toplumsal bir yükümlülüğe aykırı davranması durumunu ifade etmektedir.²⁰⁴

Türk Ceza Kanunu'nun 6.maddesinde çocuk deyimi; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Türk Ceza Kanunu' nun 31. Maddesinde yaş küçüklüğü 0–12, 12–15 ve 15–18 olmak üzere üç ayrı grupta ele alınmaktadır.

15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu' nun (ÇKK) 3. Maddesinde çocuk tanımı, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak belirtilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hükümleri göz önünde bulundurularak, çocuk deyiminden henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak bahsedilmektedir²⁰⁵ .

Ülkemizde de Osmanlı döneminde, 1822 yılında çocuk ıslahevlerinin kurulması ve 1893 yılında çocukların dilenmesini önlemeye ilişkin bir yönetmelik (Men'i Tese'ül Nizamnamesi) çıkarılması, bu alandaki ilk resmi gelişmelerdendir. İlk çocuk mahkemesi yasası, Cumhuriyet döneminde, 1979 yılında çıkarılmıştır.²⁰⁶

²⁰³ <http://cocukhaklari.barobirlik/>, 2013

²⁰⁴ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2013.

²⁰⁵ İçli, T.G. Kriminoloji, 3. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara. 1999

²⁰⁶ Bkz. Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler. Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları: 4 Ankara 2005 s. 8–10

2. SUÇ VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

Suç ya da kanuni cezayı gerektirecek bir eylem, insanın biyolojik, psikolojik, fizyolojik toplumsal, kültürel vb. özelliklerinin biri ya da bir kaçının neden olduğu sosyal bir olgudur.²⁰⁷ Toplumsal hayat disiplin ve kurallar bütünüdür. İnsan yaratılıştan gelen hürriyetini kullanırken toplumsal bir düzenleme ve disipline ihtiyaç hisseder. Bu nedenle gerek ilahi, gerekse beşeri hayat tarzları koydukları norm ve yaptırımlarla kişinin davranışlarına bir düzenleme getirmektedir. İşte ahlakın kötü dediği davranışa yerine göre din, günah; kanun ise suç demektir.

Hukuk dilinde suç, hukuk kurallarının yasakladığı, yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım bağladığı eylemdir.²⁰⁸ “Suç, toplumsal kuralı bozma ya da karşı gelme şeklinde tanımlanabilir.”²⁰⁹ Bu yönüyle suç, ceza kanunları tarafından yasaklanan toplum menfaatine aykırı fiil ve davranışlardır. Diğer bir tarife göre suç; Bir toplumda haksız sayılan, yazılı-yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırımlara bağlanan davranış ve eylemlerdir.

Toplumlar kendi kültür ve değerlerine göre farklı suçlar belirlemişlerdir. Bundan dolayı birçok suç çeşidi bulunmaktadır. Bilişim ve teknolojik gelişmeler bilişim gibi yeni suç çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her kültür ve topluma göre suç farklılaşsa bile sahtekârlık, hırsızlık, gasp, adam yaralama, cinayet, uyuşturucu ticareti ve cinsel suçlar genellikle bütün kültürlerde ortaktır. Her suç davranışının arkasında farklı bir psikolojik incinme vardır.²¹⁰

Suç bilimsel verilere değil kanunlara göre tanımlanmıştır. Bir eylemin suç olabilmesi için yasalarda suç olarak tespit edilmiş olması gerekmektedir.

Ceza hukukundaki temel ilkelerinden biri, "Kanunlara dayanmayan suç ve ceza olmaz" kuralıdır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği suç ve karşılığı olan cezanın mutlaka yasa ile belirlenmesi adaletin temel esaslarındandır. Türk Ceza

²⁰⁷ Yavuzer, Gençleri Anlamak, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 94

²⁰⁸ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü. Yetkin Yayınları Ankara 1992. s. 824

²⁰⁹ Yavuzer, A.g.e. s. 94

²¹⁰ David Canter, *Suç Psikolojisi*. Çevirenler: Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler. İmge Kitabevi. Ankara. 2011s:23

Kanununun 2. maddesinde kanunun açık olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği belirtilmektedir.²¹¹

Bir suçun oluşabilmesi için üç unsurun bir araya gelmesi gerekir.

Bunlar:

- a) Maddi sebep,
- b) Manevi sebep
- c) Yasal kanuni sebep olarak bilinir.

Birincisi, suç eylemini işleyen kişinin, bu suçtan dolayı çevresinde mutlak bir sonuç doğurması gerekir ki buna maddi nesnel sebep denir. İkinci öge ile fiil sahibinin kasıt anlatılmak istenir; kasıt ve niyet manevi unsurunu ifade etmektedir. Dikkatsizlik, ihmâl ve taksir yeterli sebep sayılabilmektedir. Üçüncü sebep ise kanunun eylemi suç olarak tanımlamasıdır.

Buna göre çocuk suçluluğu, çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesini gerektirecek duruma dönüşmesi,²¹² şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk suçluluğu tüm ülkelerde görülen önemli bir problemdir. Çocuk ne doğuştan kötü nede iyi olan bir varlıktır. O da her canlı varlık gibi değişen, çevresi ile etkileşen ve gelişen bir bireydir. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen eğitim ve yaşantılarıdır. Sosyal çevresidir. Çocuk, hukuk sistemine göre yetişkinlerden farklı şekilde muamele edilen küçük veya gençlerdir. Çocuk suçlu ise suç işlediği ortaya çıkan veya suç işlediği iddia edilen küçük veya gençtir.²¹³ Burt, Çocuk suçluluğunu, " Bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi" biçiminde tanımlar.²¹⁴

²¹¹ Nur Centel, Hamide Zafer. Özlem Çakmut. Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat. Beta Basım A.Ş İstanbul 2010. s.6

²¹² Sevik, Handan Yokuş, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Basım, İstanbul 1998, s. 13

²¹³ www.kriminoloji.com. 2013

²¹⁴Yavuzer, Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi, Ankara, 1993, s. 179

TCK' da Belirtilen Bazı Suçlara Göre 2008 Yılı İçerisinde Çocuk Sanık Sayısı²¹⁵

	12–15 Yaş		15–18 Yaş		Toplam
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
Kasten Adam Öldürme	198	16	723	48	985
Yaralama	5999	739	14272	1798	22808
Cinsel Saldırı	1052	48	2129	71	3300
Tehdit	734	106	2798	448	4086
Konut Dokunulmazlığı	838	55	1608	122	2623
İhlali					
Hırsızlık	12526	1533	22178	2638	38875
Yağma	1470	93	2938	106	4607
Mala Zarar Verme	1840	143	3752	333	6068

2008 Yılı İçerisinde Çocuk Sanık Sayısı Genel Toplam: 83352 dir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde 15–16 yaşlarda suç işleme oranı ve adedinin diğer yaşlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Örneğin 2008 Yılı İçerisinde Çocuk Sanık Sayısı Kasten Adam Öldürme 12–15 Yaş için 214 iken, 15–18 Yaş için 771 adet olmuştur. Yaralama 12–15 Yaş için 6738 iken 15–18 Yaş için 16070 adet olmuştur.

Bu rakamlar, ergenlik dönemi ile suç arasında dinamik bir bağın varlığını göstermektedir. Suça karışma suç davranışında bulunma yaşının 14 – 15 yaş civarında ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Ülkemizde işlenen suçların yarısının ergen ve çocuklar tarafından gerçekleşmesi bu durumu göstermektedir. Bu dönemde suç işleyen ergenlerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde de suça sürüklenmesi, ergen suçluluğunun önlenmesinin önemini artırmaktadır.²¹⁶ Aralarında sıkı bir ilişki bulunan ergenlik ve suç davranışının anlaşılması ve açıklanabilmesi için; bu dönemin özelliklerinin bilinmesine, ergendeki suç davranışının sebeplerinin araştırılmasına ve anlaşılmasına ihtiyaç vardır.

Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin gelişiminde problemlili evre ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlanmasıdır. Ergenlik devresinin ham maddesi bebeklikten

²¹⁵ TUİK verilerinden derlenmiştir. <http://tuikapp.tuik.gov.tr>, 2012

²¹⁶ Ferah, Nimet Suça sürüklenen 12–18 yaşlar arası Ergenlerde Şiddetin Din Psikolojik tahlili. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran – 2013.

itibaren çocukla kurulan ailevi ve sosyal ilişkilerdir. Ailede edinilen kazanımlar ergenlik döneminde olumlu veya olumsuz davranış olarak yansımaktadır. Anne baba sevgisini sağlıklı bir şekilde alamayanlar, çocukluğuna doymamış olanlar yeterince sevilmemiş çocuklardır. “Sevilmeyen çocuğun tipik davranışı saldırganlıktır. Oyuncaklarını paylaşmak istemezler. Kıskançtır. Hırçınlıkları ön plandadır. Bu çocuklar başkalarından armağan beklerler. Olumsuzdurlar. Kavgacı ve isyankârdırlar. Kendilerine güvenilmez. Ukala oldukları, suç işlemeye eğilimli buldukları görülür. Kendilerine şefkat gösterildiğinde buna ilgisiz kalırlar.”²¹⁷

Suçun ortaya çıkmasına etki eden faktörleri yerinde incelemek, suçta sürüklenen çocukların iç dünyalarını, psikolojik travmalarını tespit etmekle mümkün olacaktır. Çocuk suçluluğu konusunda yapılacak araştırmalar olayın bilimsel nedenlerini tespit etmeye yardımcı olacaktır. Bu konu hakkındaki öznel yaklaşımlar yetersiz kalmaktadır. Elde edilecek bulguların objektif ve nesnel olması için suçta sürüklenen çocukların dünyalarına girmek gerekir.

²¹⁷ Cüceloğlu, Yetişkin Çocuk, Remzi Kitabevi Ankara 1994. s.258.

BÖLÜM II

A.SOSYAL ÇEVRENİN ETKİSİ VE DİN ALGISI İLE İLGİLİ

ARAŞTIRMA BULGULARI

TABLO 1: ÇEVRE VE KÜLTÜREL ORTAM ÖLÇEĞİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

Çevre ve kültürel ortam ölçeğine ait bulgular

	Çevre ve Kültürel Ortam Ölçeğine Ait Sorular	N=Kişi	Kesinlikle hayır	Hayır	Kısmen	Evet	Kesinlikle evet
1	İnternet cafeye giderdim.	257	7,4	4,7	26,8	32,3	28,8
2	İnternet cafede uyuşturucuya kolaylıkla ulaşılabilirdi.	257	36,6	24,9	12,1	15,2	11,3
3	Eve akşam saat 23.00 den sonra gelirdim	257	18,7	14,8	25,3	21,8	18,7
4	Ceza evine gelmeme sebep arkadaş çevremdir.	257	12,1	10,9	11,3	29,2	36,2
5	Arkadaşınızdan uyuşturucu kullanan vardı.	257	17,1	8,9	9,7	28,8	35,4
6	Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi gördüm.	257	10,1	7,0	14,8	28,8	38,9
7	Ceza evinden çıktığımda arkadaş çevremi değiştireceğim.	257	9,7	7,8	5,4	26,8	50,2
8	Alkol ve uyuşturucu maddelerin haram olduğunu bilmiyordum.	257	24,1	16,0	10,9	20,6	28,0
9	İşlediğim suçun günah olduğunu cezaevinde öğrendim.	257	27,6	19,8	7,0	16,3	28,8
10	Uyuşturucunun zararlı olduğunu bilseydim kullanmazdım.	257	24,9	17,1	16,3	16,0	25,7
11	Pişman olduğumdan bir daha suç işlemeyeceğim.	257	9,7	5,4	5,4	27,2	51,4
12	Adaletе güveniyorum.	257	17,9	8,9	9,3	24,9	38,9
13	Allah kul haklarını affeder.	257	16,7	10,5	7,4	27,2	38,1

14	Allah bizi görür.	257	,4	1,6	3,1	26,8	67,3
15	Küçük iken camideki kuran kursuna gittim.	257	11,7	9,3	10,1	21,0	47,9
16	Dışarıda iken arkadaşlarımdan namaz kılan vardı.	257	15,6	11,3	15,6	27,2	29,6
17	Aileden dini bilgiler aldım.	257	10,9	5,4	13,2	30,0	40,5
18	Emek verdiğim bir şeye zarar verilse hesabını sorarım.	257	10,5	8,6	16,3	30,7	33,5
19	İyiliklerime ödül olarak cenneti isterim	257	7,0	5,1	8,9	32,3	46,3
20	Allah'ın ahirette kötülerden hesap sormasını isterim.	257	3,9	3,1	10,9	35,4	46,7
21	Allah in yanında kendimi sorumlu hissediyorum.	257	5,1	4,7	15,2	28,4	45,5
22	Ceza evi vaizlerinin yaklaşımını sert görüyorum.	257	33,5	13,6	15,2	16,3	21,4
23	Ceza evi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim	257	5,8	5,1	13,2	29,2	46,3
24	Kuran'ı yüzünden okuma dersi almak isterim	257	5,1	6,2	16,3	28,4	43,6
25	Kuran okuma derslerinin sayısını yetersiz görüyorum	257	17,5	9,7	19,8	23,0	30,0
26	Diyanet aylık dergilerinin ücretsiz koğuşuma gelmesini isterim.	257	6,6	3,5	16,0	25,7	48,2
27	Dinime ait bilgilerimi ceza evinde Diyanet personelinden aldım.	257	14,0	12,5	23,0	24,1	26,5
28	Dini bilgilerim ve inancım güçlü olsaydı topluma karşı suç işlemezdim.	257	10,5	6,2	12,5	26,1	44,7

Araştırmada kullanılan Çevre ve Kültürel Ortam anketinde 28 soru soruldu. Araştırma neticesinde aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Katılımcıların % 40,5'i Eve akşam saat 23.00 den sonra geldiğini; % 25,3'ü de ara sıra eve geç geldiğini belirtirken; %33,5'i de hayır, cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların %26,5'i "İnternet cafede uyuşturucuya kolaylıkla ulaşılabildiğini" ifade ederken; % 12,1'i kısmen, % 61,5'i de hayır, şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Katılımcıların "Arkadaşınızdan uyuşturucu kullanan vardı." Sorusuna % 64,2'si evet, % 9,7' si kısmen, % 26,0'sı da hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların "Ceza evine gelmeme sebep arkadaş çevremdir." Sorusuna % 65,4'ü evet, % 11,3'ü kısmen, % 23,0'sı da hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların "Uyuşturucunun zararlı olduğunu bilseydim kullanmazdım." Sorusuna % 41,7'si evet, % 16,3 kısmen, % 42,0'si de hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların "Ceza evinden çıktığımda arkadaş çevremi değiştireceğim." Sorusuna % 77,0'si evet, %5,4'ü kısmen, % 17,5'i de hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların "Alkol ve uyuşturucu maddelerin haram olduğunu bilmiyordum." Sorusuna % 48,6'sı evet, %10,9 kısmen, % 41,0'i de hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların "İşlediğim suçun günah olduğunu cezaevinde öğrendim." Sorusuna % 45,1'i evet, % 7,0 kısmen, % 47,4 hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların "Pişman olduğumdan bir daha suç işlemeyeceğim." Sorusuna % 78,6'sı evet, % 5,4 kısmen, % 15,1' i hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların "Allah kul haklarını affeder." Sorusuna % 65,3'ü.evet, % 7,4'ü kısmen, % 27,2' si de hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların “Allah bizi görür.” Sorusuna % 94,1’i evet, , % 3,1’ü kısmen % 2,00’ı da hayır, şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Katılımcıların “Allah’ın ahirette kötülerden hesap sormasını isterim.” Sorusuna % 82,1’i evet, % 10,9’u kısmen, % 7,00’ si hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların “İyiliklerime ödül olarak cenneti isterim.” Sorusuna % 78,6’sı evet, % 8,9’u kısmen, %12,1’i de hayır, şeklinde düşüncelerini ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların “Cezaevi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim.” Sorusuna % 37,7’si evet, % 13,2’si kısmen, %10,9’ u da hayır, şeklinde talepte buldukları tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Kuran’ı yüzünden okuma dersi almak isterim.” Sorusuna % 72,0’si evet, % 16,3’ü kısmen, % 11,3’ ü de hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların “Diyaret aylık dergilerinin ücretsiz koğuşuma gelmesini isterim.” Sorusuna % 73,9’u evet, % 16,0’sı kısmen, % 10,1’i de hayır, şeklinde düşüncesini paylaştığı görülmektedir.

Katılımcıların “Dinime ait bilgilerimi ceza evinde Diyanet personelinden aldım.” Sorusuna % 50,0’si evet, %23,0’ü kısmen, % 26,5’i de hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Katılımcıların “Dini bilgilerim ve inancım güçlü olsaydı topluma karşı suç işlemezdim.” Sorusuna % 70,8’si evet, %12,5’i kısmen, % 16,7’si hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Araştırmamızın Çevre ve Kültürel Ortam anketi içerisinde bulunan sorulara bakıldığında en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “*Dini bilgilerim ve inancım güçlü olsaydı topluma karşı suç işlemezdim.*” ifadesidir. En düşük ortalama değere sahip olan ifade ise “*İnternet kafeye giderdim*” ifadesidir. Buna göre 12-18 yaş arasındaki tutuklu bireyler dini bilgileri ve inançları güçlü olsa suç işlemeyeceklerini düşünmektedirler. Katılımcıların internet kafeye gitme alışkanlıkları yalnız belirli gruplarda vardır. Araştırmada suç işleyerek cezaevine girenlerin % 59,0’ u her istediği yerine getirilen çocuklar olması dikkat çekicidir.

TABLO 2: DİNE YÖNELİM ÖLÇEĞİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

Dini yönelim ölçeğinden elde edilen bulgular

Dini yönelim Ölçeğine Ait Sorular	N	Kesinlikle hayır	Hayır	Kısmen	Evet	Kesinlikle evet
1 Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.	257	1,2	1,6	7,4	24,9	65,0
2 Dinî inancın gerekli olmadığını düşünürüm.	257	58,4	16,7	9,3	5,1	10,5
3 İbadetlerimi yaparım.	257	5,4	5,8	39,3	24,5	24,5
4 Dinin yasak ettiği şeyleri yaptığım olur.	257	10,1	10,1	45,5	24,9	9,3
5 Dinin sosyal hayat ile ilgili kurallarını yerine getirmeye özen gösteririm.	257	3,1	3,9	35,4	29,6	28,0
6 Hata işlediğim zaman Allah'tan af dilerim.	257	1,2	,8	18,3	28,8	51,0
7 Allah herkesi kendi niyetine göre değerlendirir diye düşünürüm	257	7,8	5,4	15,6	28,4	42,4
8 Dini kuralları sıkıcı bulurum.	257	60,7	15,6	14,4	4,3	4,3
9 Toplum huzurunun sağlanmasında dinin önemli bir katkısının olduğunu düşünürüm.	257	3,5	3,9	11,3	27,2	54,1
10 İncanıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.	257	9,3	7,0	23,0	21,0	39,7
11 Allah, kıyamet günü bana da merhamet eder diye umarım.	257	5,4	5,4	15,6	27,2	46,3
12 Kişinin din uğruna bir takım güçlüklerle katlanmasını anlamsız bulurum.	257	54,1	9,7	20,2	9,3	6,6
13 Dinî kuralları yerine getirme zorunluluğu hissederim.	257	8,9	4,7	24,5	21,0	40,9
14 Nafile, farz olmayan ibadetler	257	24,9	12,5	36,2	10,9	13,2

	yaparım.									
15	Evlilik dışı ilişkileri normal karşılarım.	257	44,7	16,7	18,3	9,7	10,5			
16	Dua ederim.	257	1,2	3,1	12,5	23,7	58,8			
17	Toplumun geri kalmasına, dinî kuralların neden olduğunu düşünürüm.	257	44,0	12,5	16,7	8,9	17,5			
18	Dinimi başkalarına da anlatmaya çalışırım.	257	1,2	3,9	23,0	22,6	49,4			

Araştırmada kullanılan Dini yönelim ölçeğinde katılımcılara 18 soru soruldu. Bazı önemli ifadelerle bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir:

Katılımcıların “Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.” sorusuna % 89,9’u evet, % 7,4’ü kısmen, %2,8’i de hayır, cevabını vererek, düşüncelerini ifade ettikleri görülmektedir.

Katılımcıların “Dinin yasak ettiği şeyleri yaptığım olur.” Sorusuna % 34,2’si evet, % 45,5’i ara sıra, % 20,2’si de hayır, seçeneğini işaretlemiştir.

“Dini kuralları sıkıcı bulurum.” Sorusuna katılımcıların % 76,3’ü hayır. % 14,4’ü kısmen, % 8,6’sı da evet, şeklinde cevap verdikleri görülmüştür.

Katılımcıların, “Toplum huzurunun sağlanmasında dinin önemli bir katkısının olduğunu düşünürüm.” Sorusuna % 81,3’ü evet, % 11’3’ü kısmen, % 7,4’ü hayır, şeklinde ifade etmektedir.

“Kişinin din uğruna bir takım güçlüklerle katlanmasını anlamsız bulurum.” Sorusuna Katılımcıların % 63,8’i hayır, % 20,2 kısmen, % 15,9’u evet, şeklinde cevap vermiştir.

“Toplumun geri kalmasına, dinî kuralların neden olduğunu düşünürüm.” Sorusuna Katılımcıların % 56,5’i hayır. % 16,7 kısmen, % 26,4 si de evet, şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Katılımcıların, “Dinin sosyal hayat ile ilgili kurallarını yerine getirmeye özen gösteririm.” Sorusuna % 57,6’sı evet, % 35,4 kısmen, % 7,00’da hayır, şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcıların, “Dinî kuralları yerine getirme zorunluluğu hissederim.” Sorusuna, % 61,9’u.evet, % 24,5’i kısmen % 13,6 sı da hayır, ifadesini kullandıkları görülmüştür.

Katılımcıların % 49,0’u İbadetlerini genellikle, % 39,3’ü ara sıra yerine getirdiğini belirtmiştir. %11,2 si de hiç ibadet etmediğini ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların “Allah, kıyamet günü bana da merhamet eder diye umarım.” Sorusuna % 73,5’i evet, % 15’6’i kısmen, % 10,8,’i hayır, şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcıların “Hata işlediğim zaman Allah’tan af dilerim.” Sorusuna % 79,8’i evet, % 18,3’ü kısmen, % 2,00 da hayır, şeklinde cevap verdiği tespit edilmiştir..

Katılımcıların “Allah herkesi kendi niyetine göre değerlendirir.” Sorusuna % 70,8’i evet, % 15,6’ü kısmen, %13,2’ si da hayır, şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Katılımcıların “İnancıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.” Sorusuna % 60,7’i evet, % 23,0’ü kısmen, % 16,3’te hayır, şeklinde cevap vermiştir.

Katılımcıların “Dua Ederim.” Sorusuna % 82,5’i evet, % 12,5’i kısmen, % 4,3’de hayır, ifadesini kullandıkları görülmüştür.

Yapılan çalışmalarda çocukluktan itibaren Tanrı’nın stresli zamanlarda güvenli bir liman ve güvenilir bir dayanak olma işlevini sürdürdüğü yolunda bulgular elde edilmiştir. ²¹⁸ Araştırmamız da bu bulguları teyit etmiştir. Ceza İnfaz Kurumlarındaki çocukların dini yönelimlerinde artma görüldüğü tespit edilmiştir. Buna göre, Dini Yönelim Ölçeği içerisinde bulunan sorulara bakıldığında en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm” ifadesidir. En düşük ortalama değerine sahip olan ifade ise “Dini kuralları sıkıcı bulurum” ifadesidir. Buna göre 12-18 yaş arasındaki tutuklu bireyler, dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca dini kuralların sıkıcı olduğu görüşüne katılmamaktadırlar.

²¹⁸ Yıldız, Mualla, İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgisinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, 2012

Araştırmamızda kanunla ihtilafa düşen çocukların suç öncesi bazı risk faktörlerini sorgulamaya çalıştık. Çocuğu suça iten faktörlerin başında; eve geç gelmek, kötü arkadaş edinmek, zararlı madde kullananlarla temasa geçmek, göç ve okulda başarısız olmak gibi konularda ana kopmaların ortaya çıktığını görülmektedir. Bu aşamadan sonra çocuk, suç konusunda risk taşımaktadır. Sürekli eve geç gelme ve sokakta vakit geçirme çocuğu suça yaklaştıran veya iten bir unsur olarak işlev görmektedir.

Suç işleyen çocukla yapılan yüz yüze görüşmelerimizde “Ailen seni merak etmiyor muydu?” sorusuna; ailelerine mazeret olarak, teyzemde, dedemde veya işyerinde kalıyorum gibi cevaplar verdiklerini belirtmişlerdir.

Çocuklarca sergilenen bu gibi davranışlar, sonraki suç davranışı için en belirgin risk faktörleri arasında sayılmaktadır. Risk derecesi, erken yaştaki davranış sorunlarının çeşitliliği ile artmaktadır. İlişkisel olan bu faktörler, çevre ile etkileşim halindedir. Çocuk suçluluğunu tahminde en güçlü belirleyiciler içinde aile otoritesine karşı çıkma, fazla harçlık isteme, okul devamsızlığı, uyuşturucu kullanımı, ailenin verdiği para yetmeyince hırsızlık ve diğer suçlara yönelebilmektedir. Bunun dışında; okuldan kaçma, yalan söyleme ve arkadaşının evinde geceleme gibi davranışlar risk faktörleri arasında sayılabilir. Çocuklarda erken yaşta görülen davranış sorunlarının ilişkiselliğinin yanında, sorunlu davranışın frekansı da suçluluk riskine etki etmektedir.²¹⁹

TABLO 3: CEZAEVİNE GELMEDEN ÖNCE KİMİNLE YAŞADIĞI.

ç3.Cezaevine girmeden önce kiminle yaşıyordunuz?

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Ailem	191	74,3	74,3	74,3
Annem	19	7,4	7,4	81,7
Babam	21	8,2	8,2	89,9
Diğer(sokakta yaşıyor)	26	10,1	10,1	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

²¹⁹ Bkz. Alfred Adler, *Yaşamın Anlamı ve Amacı*, Çev. Kamuran Şipal, Say Yayınları, İstanbul, 2012

Katılımcılara cezaevine girmeden önce kiminle yaşadıkları sorulmuştur. Katılımcıların % 74 'ü ailesiyle, % 7'si annesiyle, % 8' i babasıyla, % 10' u sokakta yaşadığını belirtmiştir. Buna göre cezaevindeki suçlu çocukların çoğunluğu ailesi ile yaşamakta, küçük bir kısmı sokakta yaşamaktadır. Buna göre cezaevindeki suçlu çocukların çoğunluğu ailesi ile yaşarken, sokakta yaşayanlar ile ayrılmış anne baba ile yaşayanların toplam oranı % 25,7 olduğu görülmektedir.

TABLO 4. ÇOCUKLARIN KENTSEL VE KIRSALA GÖRE YERLEŞİM ŞEKLİ

d 2. kentsel ve kırsala göre yerleşim şekli

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kentsel	113	44,0	44,0	44,0
Kırsal	144	56,0	56,0	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Çocukların kentsel ve kırsala göre yerleşim şekli incelendiğinde % 44,0 kırsalda, % 56,0 sı ise kentlerde yaşadıkları belirlenmiştir.

TABLO 5. ÇOCUĞUN OKUL VE EĞİTİM DURUMU

d 11.Çocuğun Okul ve Eğitim Durumu

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Gitmedi	17	6,6	6,6	6,6
Ortaokula devam	128	49,8	49,8	56,4
Liseye devam	70	27,2	27,2	83,7
Lise Mezunu	30	11,7	11,7	95,3
Lise Terk	12	4,7	4,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Okul ve eğitim durumu ile ilgili soruya, katılımcıların % 6,6 sı hiç okula gitmediğini, % 49,8'nin ortaokula devam ettiğini, %27,2 si liseye devam ettiğini, % 11,7'sinin ancak lise mezunu olduğu, % 4,7 ise liseyi terk ettiğini belirtmektedir. Burada suç işleyen çocuklarda liseye gitme oranının düşük olması dikkat çekmektedir.

TABLO 6. AİLENİZİN YAKLAŞIK AYLIK GELİRİ NE KADARDIR?

d 4. Ailenin Gelir Düzeyi

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Hiç yok	60	23,3	23,3	23,3
1000' TL den az	147	57,2	57,2	80,5
1000–3000 arası	50	19,5	19,5	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Ailenin gelir düzeyinin istendiği soruda katılımcıların %23,3'ü ailesinin hiç geliri olmadığını, %57,2'sinin aylık geliri 1000 TL'den az olduğunu, %19,5'inin ise aylık gelirin 1000TL ile 3000 TL arasında olduğunu belirtmektedir.

TABLO 7. AİLEDE SUÇ İŞLEYEN VAR MI?

d 8. Ailede suç işleyen var mı?

	Frekans	Percent	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	132	51,4	51,4	51,4
Hayır	125	48,6	48,6	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Ailede suç işleyen var mı? Sorusuna katılımcıların % 51,4'ü evet, % 48,6'sı ise hayır cevabını verdikleri görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların ailelerinde % 51,4 oranında suç işleyen bireylerin bulunması bu araştırmada ortaya çıkan önemli sonuçlardan birisidir. Ailede suç işleyen birisinin bulunması diğer bireylerin de

zamanla suçu normal bir eylem gibi görmeye başlamasına neden olmaktadır. Yakın çevresini taklit etme yönelimini gösteren çocuklarda bu süreç daha hızlı işlemektedir.

TABLO 8. AİLENİZLE ANLAŞAMADIĞINIZ, KONULARI YAZINIZ?

d 9. Ailede anlaşmazlık.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Sigara	29	11,3	11,3	11,3
Uyuşturucu m.	50	19,5	19,5	30,7
Eve geç gelme	47	18,3	18,3	49,0
Okul	13	5,1	5,1	54,1
Arkadaş	28	10,9	10,9	65,0
İlgisizlik	7	2,7	2,7	67,7
Harçlık	8	3,1	3,1	70,8
Baskı	6	2,3	2,3	73,2
Hepsi	21	8,2	8,2	81,3
Konu Yok	48	18,7	18,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Ailenizle anlaşamadığınız, konuları yazınız? Şeklindeki soruya katılımcıların % 11,3 sigara, % 19,5 uyuşturucu madde, %18,3 eve geç gelme, % 5,1 okula devam konusunda, %10,9 arkadaş çevresi nedeniyle problem yaşadığını ifade etmektedir. % 2,7 anne baba tarafından kendisine karşı gösterilen ilgisizlik, %3,1'i harçlık, % 2,3 baskı nedeniyle problem yaşadığını, % 8,2 hepsi, % 18,7'si ise anlaşmazlık konusunun bulunmadığını belirtmektedir.

TABLO 9: EVE GEÇ GELMEK İLE İLGİLİ TABLO**c3. Eve akşam saat 23.00 den sonra gelirdim**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	49	19,1	19,1	19,1
Hayır	39	15,2	15,2	34,2
Ara sıra	65	25,3	25,3	59,5
Evet	56	21,8	21,8	81,3
Kesinlikle evet	48	18,7	18,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Eve akşam saat 23.00 den sonra mı gelirdiniz? Sorusuna katılımcıların % 34,3'ü hayır, % 25,3'ü de ara sıra eve geç geldiği görülürken; % 40,5'i de evet, cevabını verdiği tespit edilmiştir. Suça bulaşan çocukların eve gece 23.00 ten sonra gelmeleri ebeveynlerin bu konuda ne kadar hassas olması gerektiğini göstermektedir. Ev otoritesinden, stresinden uzaklaşmak isteyen çocuk aslında rahatlamak istemektedir. Ancak sokak bu saatlerde güvenilir olmadığı, suça bulaşma riski taşıdığı bir gerçektir. Suç işleyerek cezaevine girenlerin toplamda % 65,8 oranıyla sokakta geç vakitlere kadar kaldığını, bu saatlerde dışarıda olmayı alışkanlık haline getirenlerin süreç sonunda suça bulaştığı görülmektedir.

TABLO 10: CEZAEVİNE GELMEME SEBEP ARKADAŞ ÇEVREMDİR.**c4. Ceza evine gelmeme sebep arkadaş çevremdir.**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	32	12,5	12,5	12,5
Hayır	28	10,9	10,9	23,3
Ara sıra	29	11,3	11,3	34,6
Evet	75	29,2	29,2	63,8
Kesinlikle evet	93	36,2	36,2	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Ceza evine gelmeme sebep arkadaş çevremdir.” Sorusuna % 65,4’ü evet, % 11,3’ü kısmen, % 23,4’ü da hayır, şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Arkadaş, suça bulaşmanın adeta en büyük nedenlerden biri olduğunu görmekteyiz. Araştırmamızda “Ceza evine gelmeme sebep arkadaş çevremdir.” Sorusuna toplamda % 76,7 oranında evet demeleri arkadaş kavramının kötü davranışın adeta kaynağı olduğunu, suça yönlendirmede etkin bir rol oynadığını göstermektedir.

Ankete katılanlarla birebir yapılan sohbetlerde de anlatılanlar, suça karışmada arkadaş faktörünün ne derece etkin olduğu görülmektedir. Öyle anlaşılıyor ki görüşme esnasındaki bilgiler de anketten çıkan sonuçları desteklemektedir.

Katılımcı No: 72

1997 doğumlu. Arkadaşlarına özendiğini ifade etmektedir. Baba cezaevine girmiş. Ailede kan davası var. Alkol ve uyuşturucu maddenin haram olduğunu cezaevinde öğrendiğini belirtmektedir.

Cezaevinin şartlarından kaynaklanan aile özlemi, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının getirdiği sarsıntı, pişmanlıkla birleştiğinde katılımcının iç dünyasında fırtınalarının koptuğu izlenimini oluşturmaktadır. Kendisine dini ve ahlaki eğitim verilmiş olsaydı topluma karşı suç işlemeyeceğini ifade ederek cezaevi vaizlerinin kendisini daha sık ziyaret etmelerini istediğini belirtmektedir. Cezaevine hırsızlık yüzünden geldiğini, eroin bağımlısı olduğunu, her gün hırsızlık yaparak uyuşturucu için para topladıklarını, bu paralarla uyuşturucu aldığını, bunun için günlük 100–200 TL harcadıklarını aktarmaktadır. Ailesinin kendisini defalarca uyardığını, ama kimseyi dinlemediğini, umursamadığını ifade etmektedir. Her zaman kötü arkadaşlara özendiğini, arkadaşlarına uyması nedeniyle bu hallere düştüğünü belirtmektedir. Anne babanın sözünü dinlemediğinden dolayı pişman olduğunu, buradan çıkar çıkmaz bir daha hırsızlık yapmayacağını, kimseyi rahatsız etmeyeceğini, kötü arkadaşlardan uzaklaşacağını, belirtmektedir.

Katılımcı No:67

1995 doğumlu olan katılımcı, ailesinin okul ve arkadaş çevresi konusundaki uyarılarını dinlemediğini ve bundan dolayı da son derece pişmanlık duyduğunu aktarmaktadır. Ailesini dinleseydi cezaevine girmeyeceğini ifade etmektedir. Hatasını

artık anladığını, cezaevinden çıkar çıkmaz arkadaş çevresini değiştireceğini, anne ve babasının tavsiyelerine uyacağını belirtmektedir.

Katılımcı No: 43

1995 doğumlu olan katılımcı, uyuşturucu ve diğer zararlı maddeleri sık sık kullandığını ifade etmektedir. Cezaevine girme nedenini oluşturan suç işleme sürecinin uyuşturucu kullanmakla başladığını belirtmektedir. Uyuşturucu maddenin akli devre dışı bıraktığını vurgulayarak, uyuşturucu kullandığı bir sırada arkadaşlarıyla suç konusunda iddiaya girdiklerini, sadece iddiayı kazanmak ve arkadaşlarına karşı kendisini ispat etmek için suç işlediğini itiraf etmektedir. Böyle bir iddia sonucunda suça karışıp cezaevine girmesinden dolayı çok pişman olduğunu aktarmaktadır. Yalvararak kendisinin cezaevinden çıkarılmasını, buradan çıkınca okula başlayacağını, dürüst bir insan olacağını, ekmeğini kazanmak için bir işte çalışacağını açıklamaktadır.

Katılımcı No: 55

1995 doğumlu olan katılımcı ailenin dört çocuğundan biri. Aşçı olarak çalışan babasının aylık geliri 2000 TL. Küçükken hırsızlık yaptığını ifade eden katılımcı, hırsızlık yapma nedenini ailesinin kendisine para vermemesi ve arkadaş çevresi olarak açıklamaktadır. Ailesinin kendisine para vermemesini ise “Ailem her şeyi bana çok görürdü.” Cümlesi ile açıklamaktadır. Katılımcının bu ifadesinden anlaşılmaktadır ki çocuk ile ailesi arasında bir iletişim problemi yaşanmaktadır. Arkadaşının kendisine hırsızlık yaptırdığını ifade etmektedir. İçinde bulunduğu sosyal çevre dolayısıyla zamanla daha büyük suçlara bulaştığını belirtmektedir. İslahevine gelmiş olmaktan pişmanlığını ise şu cümlelerle ifade etmektedir: “Cezaevine geldiğime çok pişmanım. Burayı gördüm Allah kimseyi buraya düşürmesin. Bir daha yapmamak üzere yüce rabbime tövbe ettim. Allah bir kapıyı kapatır, başka bir kapıyı açar. İnşallah o kapıyı bize de açar, bizde buradan çıkar kurtuluruz.”

Mülakata katılan ve sorulara içtenlikle cevap veren 55 nolu katılımcının ifadeleri 12-17 yaş grubu çocuklarda suça bulaşmada ailenin ve arkadaş çevresinin ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca ıslah evinde geçirdiği süreci bir eğitim sürecine dönüştürmek için çabaladığını ve işlediği suçtan pişman olduğunu içtenlikle ifade etmektedir.

TABLO 11: UYUŞTURUCU KULLANAN ARKADAŞ FAKTÖRÜ

c5. Arkadaşınızdan uyuşturucu kullanan var mı?

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	44	17,1	17,1	17,1
Hayır	23	8,9	8,9	26,1
Ara sıra	25	9,7	9,7	35,8
Evet	74	28,8	28,8	64,6
Kesinlikle evet	91	35,4	35,4	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların ‘Arkadaşınızdan uyuşturucu kullanan var mı?’ Sorusuna % 64,2’si evet, % 9,7’ si kısmen, % 26,0’sı da hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Suça bulaşan çocukların eve gece 23.00 ten sonra gelmelerinin oranının % 65,8 olması; arkadaş, sokak ve uyuşturucu arasında bir bağ olduğunu göstermektedir.

Bilgisizlik, özentisi, merak ve arkadaş faktörleri geri dönüşü zor bir yola girmesine neden olan uyuşturucu bağımlılığı yine katılımcıların anlattıkları şu ifadelerde görülmektedir.

Katılımcı No: 15

1996 doğumlu olan katılımcı ailesi ile ilgili bir sorun yaşamadığını arkadaş çevresi dolayısıyla uyuşturucu madde bağımlısı olduğunu ifade etmektedir. Bu bağımlılıktan pişmanlığını ise şu ifadeleri ile belirtmektedir: “Aile ortamında ailemden yanlış bir davranış görmedim. Ailem cezaevinde beni yalnız bırakmadılar ve bırakmazlar Allah’ın izniyle. Arkadaşlarımdan katıldığım ortamlardan alıştım. Şu an çok pişmanım. Keşke kullanmasaydım. Ailem sürekli eve erken gel diyorlardı. Okulunu oku, adam ol diyorlardı. Onlar her zaman iyiliğimi istiyorlardı. Ben sözlerini dinlemiyordum. Zaman onları haklı çıkardı.”

Katılımcı No: 203

1996 doğumlu olan ve sekiz kardeşi bulunan katılımcının babası, 2000 TL aylık gelire telefoncu olarak çalışmaktadır. Arkadaş çevresinin değişmesiyle 5. Sınıf öğrencisiyken uyuşturucu kullanmaya başladığını belirtmektedir. Ailesinin kendini

kötülüklerden korumaya çalışma çabasına karşılık vermediğini ve onların sözünü dinlemediğini ifade etmektedir. Her geçen gün daha fazla uyuşturucu madde kullanmaya başladığını, madde bağımlılığını sürdürebilme konusunda maddi sıkıntılar yaşadığını ve bu amaçla suça bulaştığını aktarmaktadır.

Uyuşturucu madde ile ilgili düşüncelerini ise şu şekilde ifade etmektedir: “Madde insanı ailesinden uzak tutar. Beynini öldürür. Yaptığım şeyleri unutturur ne yaptığını bilemez hale getirir. Cana zarar verir. Kötülüğe ve suça sevk eder. Her zaman para aradığından bulamadığında her türlü suç işlettirir.” Madde kullandığı için pişman olan katılımcı ıslahevinden çıktıktan sonra ailesi ile birlikte vakit geçirip arkadaş çevresini değiştireceğini belirterek, “Haramdan uzak duracağım. Kötülüklerden uzak duracağım. İlk başta arkadaş çevremi değiştireceğim. Helalinden çalışıp hayatımı kazanacağım.” İfadeleri ile kendisine yeni bir gelecek planı çizmektedir.

Katılımcı No: 263

1995 doğumlu, 9 kardeşli bir aileye mensup bulunmaktadır. Kendisi 4. çocuk. Annesinin babasına kaçmak suretiyle evlendiklerini bu vesile ile buraya yerleştiklerini ifade etmektedir. Çocukluğundan beri Eskişehir’de yaşamaktadır. “İlkokulu terk etmemin sebebi arkadaş çevremdir. Annem babamla orta derecede tartışıyorlardı. Tartışmaları benim canımı sıkıyordu. Evde ders çalışmıyordum. Okul arkadaşlarım sigara kullanıyordu. Ağızları küfürlü idi. İlk arkadaşlarım onlar idi. Yazın sokakta, parklarda yatardım. Kışın sokakta kalmaz eve geç giderdim. Aile dostlarım bana bedava yemek verirdi. 6 yaşında sigaraya başladım.” Şeklinde yaşadıklarını özetlemektedir.

Sokakta yaşadıklarını ve uyuşturucuya nasıl başladığını şöyle ifade ediyordu. “Tanıdıklarımın adına bakkaldan sigara alır yazdırırdım. 3–4 kere bira içtim. Arkadaşlar bana; Al hatırımız için iç, ayıp ediyorsun. Bizi mi kıracaksın? Diyerek ısrar edince, onları kırmamak için içmek zorunda kaldım. 16 yaşında esrara başladım. Kaldığımız ortamlardaki arkadaşlardan alıştım. Eskiden 5 TL’ye alırdık şimdi 10 TL’ye almaya başladık. Torbacıyı bulmakta zorlanmıyorduk. Belirli yerleri vardı. Bir mahalle var torbacıların hepsi orda. Polis gelince motosiklet, araba ile kaçıyorlardı. Polisin geldiğinden bir şekilde haberdar oluyorlardı.”

Savaş Ay'ın Sabah Gazetesinde yayınladığı şu hayat hikâyesinde zararlı alışkanlıkların temelinde arkadaş ve sevgili faktörünün öne çıktığı görülmektedir.

‘Alkol ve madde bağımlıları merkezi AMATEM'de rastladığım bir genç kızın söyledikleriydi bunlar. Henüz 15 yaşında ve zaten bir kelebek kadar güzel. Ailece Üsküdarlıymış. Annesi benim okul ve mahalle arkadaşımış. Ablası ise ünlü bir manken. Hiçbirinin ismini yazmayacağım. Çünkü kim oldukları değil, ne düşündükleri, ne acılar yaşadıkları önemli. Kelebek, (ben adını öyle taktım) henüz lise öğrencisi. 13 yaşından beri uyuşturucu kullanıyormuş. Son 8 aydır da eroine bulaşmış... ‘ Sevgilim vardı... Benden iki yaş büyük, çok tatlı, çok sevecen bir çocuktur. O sıralar heyecan olsun diye bazı bazı esrara, hapa takılırdım. Barlara gider, saatlerce müzik dinler, coşardık. Onun eroin de kullandığını öğrendim sonra bıraksın diye çok dil döktüm. Belki korkuturum diye: 'Ya bırakacaksın, ya da ben de kullanırım ona göre' dedim. Bana kıyamayacağı belliydi. Bu taktik kısa bir süre için işe yaradı. Sonra yeniden başladı. Bir gün ben de kullandım ve öylece başladım eroine. Sonra bir felaket oldu. Sevgilim sokak ortasında ölü bulundu. 'Aşırı dozdan kalbi durmuş!' dediler. Yıkıldım.’²²⁰

Uyuşturucunun ne derece bağımlılık yaptığını Savaş Ay'ın Narkotik Şube şefiyle yaptığı röportajda şöyle dile getiriyordu: Narkotik şubenin deneyimli şeflerinden biri demişti ki: ‘Ne yazık ki bunların dini, imanı, namusu, iffeti, anası, babası, çocuğu, akli, fikri minicik bir poşetin içindedir. Milyarları bir yana koyun eroin torbasını öbür yana... Paraya dönüp bakmazlar bile.’²²¹

Katılımcı No: 71

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için sınıfta bir aradaydık. Çocuklara yapılan bu akademik çalışmanın bir yönü de sizin yaşadıklarınızın, başınıza gelenlerin, diğer çocukların da başına gelmemesi, başkalarının yaşamaması için yapıldığını ifade ettim. Şu anda dışarıda olsaydınız, masum ve bir şeyden haberi olmayan çocuklara hayatınızı anlatsaydınız neler söylerdiniz? Diye sorulan soruya bir katılımcı şu cevabı verdi:

²²⁰ Savaş Ay, Sabah Gazetesi. 31.10.2004

²²¹ Savaş Ay, a.g.e.

Hocam! “Çocuklara anlatırken ibret olsun diye ilk önce benim hayatımdan başlayın” dedi. Kendisi 1995 doğumlu, 5 kardeşi var. Babası cezaevinde bulunmaktadır. Babası ona karşı küçüklüğünden beri sürekli sert davranan, kusurlarını görüp eleştiren bir davranış sergilemiştir.

Erkek kardeşi ile beraber eroin esrar ve hap bağımlısı olduğunu ifade etti. Tam 3 yıldır kullanıyordu. Her türlü madde kullanmış. Ailesinin kendisini eve geç gelmesi, kötü arkadaşlar edinmemesi, hırsızlık yapmaması konusunda uyardığını belirtti. Buna rağmen ailesini dinlememiş, arkadaşlarının peşinden gitmeye devam etmişti. “Benim de kötü alışkanlıklarım oldu. Keşke ailemi dinleseydim.” Diye de itirafta bulunmaktan kendini alamadı.

‘Uyuşturucu bağımlısıyım. Her gün hırsızlık yapıyorduk kardeşimle bazen eve gelmezdik. Bazen de geç giderdik. Okulumu madde yüzünden bıraktım. *Babamla eroin esrar içtiğim gün de oldu. Bu eroin yüzünden cezaevine 4. Girişim.* Ankara Amatemde kardeşimle beraber yirmi bir gün yattık. Uyuşturucuya para yetiştirmek için benim 48 tane dosyam var. Kardeşimin 103 tane. Bütün bunlar o maddeyi almak ve kullanmak içindi. Şimdi 4. girişimimde gasp suçundan oldu. 5 yıl 6 ay 20 gün ceza aldım. Çıkınca inşallah ‘Allah’ın” izniyle yapmayacağım. Dersimi aldım.” Diyordu. Ancak kararsızlık ve çaresizlik gözlerinden okunuyordu. Çok dayanamadı ve ekledi:

‘Kendime çok güvenmiyorum, emin değilim. Esrar, eroin içerim kesin. Arkadaş çevrem bozuk, mahallemde uyuşturucu satılır. Arkadaş çevremden etkilendim önce sigarayla başladım. Esrar eroini önce bize bedava verirler. Alışalım diye. 4, 5 seferden sonra vermiyorlar. Para istiyorlar. Her tarafımız ağrımaya başlayınca maddeyi almak için para arıyorduk bulamayınca hırsızlık yapıyorduk. Bu maddeyi içen çalışamaz, vücut çalışmaya gelmez. Günden güne insanı mum gibi eritir.’ Diye feryat ediyordu.

Görülüyor ki uyuşturucu başta olmak üzere her türlü zararlı alışkanlığın temelinde düzensiz aile yapısı, anne baba ilişkileri, arkadaş ve sosyal çevre gibi faktörler önemli rol oynamaktadır.

TABLO 12: HİÇ ZARARLI MADDE KULLANDINIZ MI?**d7.Hiç zararlı madde kullandınız mı?**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Hiç kullanmadım	51	19,8	19,8	19,8
Uyuşturucu madde	56	21,8	21,8	41,6
Sigara	60	23,3	23,3	65,0
Alkol	25	9,7	9,7	74,7
Hepsi	65	25,3	25,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcılara zararlı madde kullandınız mı? Şeklindeki soruya % 19,8'i hiç zararlı madde kullanmadığını, % 21,8'i Uyuşturucu madde, % 23,3'ü Sigara, % 9,7 Alkol, % hepsi seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta; suçta sürüklenen çocukların % 19,8'i hiç zararlı madde kullanmadığını belirtirken, % 80,2'sinin zararlı madde kullandıklarını belirtmiş olmalarıdır.

TABLO 13: CEZAEVİNDEN ÇIKTIĞINDA ARKADAŞ EVRESİNİ DEĞİŞTİRME DÜŞÜNCE**c7. Ceza evinden çıktığımda arkadaş çevremi değiştireceğim.**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	25	9,7	9,7	9,7
Kesinlikle hayır	20	7,8	7,8	17,5
Hayır	14	5,4	5,4	23,0
Ara sıra	69	26,8	26,8	49,8
Evet	129	50,2	50,2	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Ceza evinden çıktığında olumsuz arkadaş çevresini değiştirecek misiniz? sorusuna Katılımcıların % 77,0'si evet, % 5,4 'i de ara sıra, % 17,5'i hayır şeklinde cevap vermiştir.

TABLO 14: İNTERNETCAFELERDE UYUŞTURUCUYA KOLAYLIKLA ULAŞILMASI

c2. İnternet cafede uyuşturucuya kolaylıkla ulaşılabilirdi.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	94	36,6	36,6	36,6
Hayır	64	24,9	24,9	61,5
Ara sıra	31	12,1	12,1	73,5
Evet	39	15,2	15,2	88,7
Kesinlikle evet	29	11,3	11,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların %26,5'i “İnternet cafede uyuşturucuya kolaylıkla ulaşılabilirdiğini” ifade etmektedir. % 12,1'i kısmen, % 61,5'i de hayır, şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Türkiye’de Uyuşturucu gibi maddelerin % 38,6 ‘sının belediye ve polislerin kontrolü alanında olan mekânlarda serbestçe satılıyor olması çocukların bu maddelere daha kolay ulaşmalarını sağlamaktadır. Madde kullanımı önemli bir risk faktörü olduğu görülmektedir.

Madde kullanımı, hem ergenliğin hem de suçun bir unsurudur. Nitekim uzmanlar ergenlik dönemini, suça sürüklenmeye bir etken olarak gördükleri gibi “madde kullanımını” da anti sosyallik ve suç için bir etken olarak görmektedirler. Ergenlikte madde kullanımı, alkol, sigara gibi yasal maddelerle başlar, yasal olmayan maddelerin kullanımı ile devam eder. Ailede madde bağımlılığının olması başlı başına çocuğun maddeye yönelimine etken bir faktördür.²²²

²²² Nevzat Tarhan, Serdar Nurmedov, Bağımlılık. Timaş Yayınları, İstanbul, 2011 s. 22.

Katılımcı No: 51

1996 doğumlu olduğunu, ailesinin Kayseri’de yaşadığını, cezaevine girmeden önce babası ile birlikte inşaat işinde çalıştığını aktararak “Zengin Kız Fakir Oğlan” dizisini beğeniyle izlediğini ifade etmektedir. İnternet kafeye sıklıkla gittiğini, burada uyuşturucuya rahatlıkla ulaşabildiğini, cezaevine gelme sebebinin arkadaş çevresi olduğunu belirtmektedir. Alkol ve madde kullanımının haram olduğunu cezaevinde öğrendiğini, buradan tahliye olduğunda arkadaş çevresini değiştireceğini belirterek sözlerine şöyle devam etmektedir:

‘Benim hatalarım ve çok pişman olduklarım annemi babamı üzmemdi. Onlar bana sigara içme deseler bile içerdim. Keşke onları dinleseydim. Sigara içmez, Alkol kullanmazdım. Cezaevine düşme sebepim hatalarımın asıl nedeni arkadaş çevremdi. Yine alkol ve parasızlıktı. Gece eve gittim. Anneme gelmeyeceğim dedim. Bana eve gel dedi. Gitme diye bana kızdı başına bela gelir dedi. Ben ise onu hiç dinlemedim. Kaçtım gittim. Kafamda güzeldi ve gittim. Arkadaşımınla geziyorduk. Gece üç gibiydi. Paramızda yoktu üşüyorduk ve bir araba çalalım dedik. Çaldık bu yüzden cezaevine düştüm. Aileme karşı yaptığım hataların ahi tuttu. Çok pişmanım. Cezaevinden çıkarsam aileme hiç hatam olmayacak. Ailem ne derse o olacak. Madde insanı toplumdaki koparıyor. Koptuğu anda her şey başlıyor. Maddeye bulaştığın an, toplumdaki koptuğu andır.’ Diyordu.

TABLO 15. BİLGİSAYARDA OYNADIĞINIZ OYUN AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

27. Bilgisayar Oyunu

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Spor ve yarış oyunları	77	30,0	30,0	30,0
Savaş ve strateji oyunları	111	43,2	43,2	73,2
Macera oyunları	35	13,6	13,6	86,8
Zekâ-Mantık oyunları	34	13,2	13,2	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Bilgisayarda oyun oynuyor iseniz en fazla oynadığınız oyun aşağıdakilerden hangisidir? Sorusuna katılımcıların % 30,0'u spor ve yarış oyunları, % 43,2 si savaş ve strateji oyunları, % 13,6 sı macera oyunları, % 13,2 si zekâ-mantık oyunlarını oynadıklarını belirtmişlerdir. Burada çıkan önemli sonuç, suça bulaşmış hükümlü ve tutuklu çocuklar arasında şiddet içeren savaş oyunlarının % 43,2 oranında oynanmış olmasıdır.

TABLO 16: EVLİLİK DIŞI İLİŞKİLERİ NORMAL KARŞILARIM

d15 Evlilik dışı ilişkileri normal karşılarım.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	115	44,7	44,7	44,7
Hayır	43	16,7	16,7	61,5
Ara sıra	47	18,3	18,3	79,8
Evet	25	9,7	9,7	89,5
Kesinlikle evet	27	10,5	10,5	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Evlilik dışı ilişkileri normal karşılarım.” Sorusuna % 20,2 evet, % 18,3' ünün ara sıra evlilik dışı ilişkileri normal karşıladıkları görülmektedir. İkisinin toplamı % 38,5 olması dikkat çekicidir. Evlilik dışı ilişkileri normal karşılarım sorusuna katılımcıların % 61,4'i hayır şeklinde olumsuz cevap verdikleri görülmektedir.

TABLO 17: ANNENİZİN SİZE KARŞI TUTUMU

d 20. Genel olarak annenizin size karşı tutumu nasıldır?

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır	190	73,9	73,9	73,9
İlgi ile dinler, düşüncelerimi önemser, bana arkadaşça yaklaşır	52	20,2	20,2	94,2
Bana karşı serttir. Genelde kusurlarımı görüp eleştirir	10	3,9	3,9	98,1
Sorularım olduğunda beni dinlemez ve benimle ilgilenmez.	5	1,9	1,9	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcılara genel olarak annelerinin onlara karşı nasıl bir tutum içerisinde olduğu sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre katılımcıların % 73,9' ü annelerinin çocukların başına kötü bir şey gelecekmiş gibi koruyup kollamaya çalıştıklarını, % 20,2'si ilgi ile dinleyip, düşüncelerini önemseydiğini ve arkadaşça yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 3,9'u annelerinin genelde onlara karşı sert olduklarını, kusurlarını görüp acımasızca eleştirdiğini ifade ederken, %1,9'u da soruları olduğunda onları dinlemediğini ve ilgilenmediğini belirttikleri tespit edilmiştir. Burada suça sürüklenen çocuklarda annenin aşırı koruyucu tutum içinde olduğu bu oranın da % 73,9' olduğu görülmektedir.

Suçlu olmayanların anne babaları tarafından eşit düzeyde sevlmelerine karşılık, suçlu çocukların anneleri tarafından daha fazla sevidiklerini ileri süren Andry, araştırmasında suçlu deneklerin % 69'unun anneleri tarafından daha çok sevidiklerini saptamıştır.²²³ Bu sevgi şımartma derecesine ulaştığında çocukta davranış problemlerini meydana getirmektedir. Araştırmamızda katılımcıların % 94' ü annelerinin onları başına kötü bir şey gelecekmiş gibi koruyup kollamaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Anne baba veya yakın aile fertlerinin çocuğa karşı gösterdikleri olumlu veya olumsuz ilginin miktarı dengeli değilse çocukta davranış bozukluğu problemini ortaya çıkarmaktadır. Bunu “eksiklik duygusu” kavramıyla ilk defa 1890'larda ortaya atan psikiyatr Alfred Adler olmuştur. Doktorluğun ilk yıllarından itibaren, hastayı

²²³ Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, Ankara, 1993, s 144

çevresiyle ilişkilendiren, fiziki ve davranış bozukluklarıyla ilgili sorunlarda bireyi, sosyal çevresi ve bedenden kaynaklanan organik nedenlerle bütünleyen bir yaklaşım geliştiren Alfred Adler²²⁴ “çocuğun şımartılması” kavramı üzerinde durmuştur. Şımartılmış ve gereğinden fazla övülmüş bireylerin her yönden, en mutsuz, sinirli, anlayışsız ve kendinden nefret eden çocuk olduğu klinik tespitinde bulunulmuştur.²²⁵

Adler hayatın anlamlandırılmasında karşılaşılan problemlerden biri olarak çocuğun her dediğinin yapılmasının zamanla davranış bozukluğu geliştirdiğini vurgulamıştır. Viyana da kurduğu çocuk rehberliği kliniğinde bu konu ile ilgili yaptığı detaylı araştırma neticesinde şımartılan ve her dediği yapılan çocuk, büyüklerin yaptığı bu davranışı doğuştan bir hak olarak görmeye başlar. Her arzu ve isteği çaba harcamadan, karşılıksız karşılanması neticesinde çocuk, kendisinde ayrıcalıklı bir konum duygusu geliştirmektedir. Böylece hep almaya alıştıran birey vermek denen şeyi gerçekleştirilmede problemler yaşar. Ergenlik dönemiyle başlayan hayata atılma sürecinde çevrenin ilgi ve dikkati azaldıkça hayatın realiteleri ile karşılaştığında çevresinin kendisini aldatıp yüzüstü bıraktığı duygusuyla yaşamaya başlar. Bu duygu bireyi hırçınlaştırmakta ve öfkelenmektedir. Karşısına çıkan zorluklarla mücadele etme becerisi kazanamadığından bunalıma girmektedir. İrade ve direnme gücü gelişmediğinde mücadele yeteneği zayıf kalmıştır. Her olayda yaptığı tek şey başkalarından bir şeyler istemektir. Çünkü küçüklüğünden beri başkaları tarafından hizmetine koşulduğundan kendisini ayrıcalıklı konumda görmektedir. Bu ayrıcalığı sürdürmek için birey zamanla şiddete başvuracaktır. O zaman isteklerinin yerine getirileceğine ve durumunun düzeleceğine inanmaktadır. Bu davranış ise suç döngüsünü başlatmaktadır.²²⁶

Bebeklik döneminden itibaren çocuk, anne otoritesini devre dışı bırakmak, annenin programına değil, kendi programını anneye kabul ettirmeye çalışmaktadır. İnsanın fitratı gereği arzularını yerine getirme çabası içindedir. Bazen uyku saatine dikkat etmemek olabileceği gibi bazen de daha fazla bir oyun saati talebinde bulunmaktadır. Bebek bu arzusunu yerine getirmek için değişik vasıtaları

²²⁴ D. 7 Şubat 1870, Avusturya- Ö.28 Mayıs 1937, 1895 İskoçya Avusturyalı psikiyatir, 1895'te Viyana Tıp Fakültesini bitirdi. 1921 de Viyana da ilk çocuk rehberliği kliniğini kurdu. 1927 Columbia Üniversitesinde, 1932 de New York'taki Long Island Tıp Okulunda konuk profesör oldu.

²²⁵ John Holt. *Çocukluktan Kaçış*. Türkçesi: Sinan Yılanıcı, Cihan Aksoy, Beyaz Yayınları. İstanbul 2000 s. 94-95

²²⁶ Bkz. Alfred Adler, *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. Çev. Kamuran Şipal. Say Yayınları. İstanbul 2012 s.7-19

kullanmaktadır. Bazen bilerek uyumamak, yemek yememek, en kolayı ve sık başvurulanı ise ağlama silahını kullanmaktadır. Anne bebeğin bütün ihtiyaçlarını karşıladığı halde çocuk hala ağlıyorsa, annenin otoritesine meydan okumaktadır. Bebek dolaylı ve doğrudan kendi otoritesini kurma çabası içindedir. Anneye karşı tahakküm kurmaya çalışmaktadır.

Aşırı hoşgörü ve düşkünlük, çocuğu bencil yapar. Özgüveni yıkar onu özsever yapar. O, daima diğerlerinin dikkatini çekmeye çalışır. Başkalarının kendisine hizmet etmesini bekler. Böyle çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler.²²⁷

Bunun bilincinde olan anne, bebeğin sebepsiz ve yerinde olmayan taleplerine kontrollü bir şekilde karşı koymakta, bebeğin dediğini ve isteklerini değil kendi hükmünü ve programını uygulamaktadır. Örneğin; Her türlü ihtiyacı karşılanmış bebeğin uyku saati gelmiştir. Bebek odası sesli ve görüntülü kamera ile izlenmektedir. Odasına yatırılan bebek, uyumak istemediğinden anneyi çağırmakta, konuşmayı da bilmediğinden doğal konuşma dili olan ağlamayı kullanmaktadır. Anne kameradan bebeği kontrol etmektedir. Yeni doğan bebek ise bir kere her ihtimale karşı anne bebeğin odasına çıkar ve bütün kontrollerini yapar. Olumsuz bir durum görmeyen anne bebeğin ağlamasına rağmen kucağına almaz. Çünkü bebeğin uyku saati gelmiştir. Anne bebeğin odasında ayrılır. Bebek bir iki denemeden sonra annenin otoritesini değiştiremeyeceğini anlayarak ağlamayı terk etmekte çaresiz uyku saatine riayet ederek uyumakta, neticede anne otoritesine teslim olmaktadır. İstisnasız bütün Hollandalı çocuklar akşam 6 veya 7 de uyumaktadır. O saatten sonra çocuğu oturma odasında göremeyiz. Anne bu tutumunu koruduğu müddetçe çocuk anneden taviz koparamamakta çocuğun istediği değil, annenin istediği olmaktadır. Böylece dürtü kontrolü bebekliğin ilk günlerinde çocuğa aşılansaktadır. Bu şekilde yetiştirilen çocukların yalan söylemediğine okullarda ve derslerdeki gözlemlerimden görmüştüm. Çünkü yalanın bir şeyi değiştiremeyeceğini küçüklükten aldığı eğitimle bebek öğrenmiştir.

Oysa bunun bilincinde olmayan anne hemen ağlama sesine teslim olmakta ve tuzağa düşmektedir. Aslında çocuğun yaramazlığında öte bir durum yoktur. Ağlamaya karşı direnemeyen anne ilerde çocuğun diğer taleplerine de direnemeyecektir. Ağlama

²²⁷ Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, Ankara, 1993, s. 134

ile istediğini yaptıracağını öğrenen çocuk her fırsatta bu silahı kullanacaktır. Ergenlik döneminde ise dediğini yaptırmak için ağlayarak istediğini yaptırmaya yolunu tercih edecektir. Genç aileyi ve çevresini adeta esir almaktadır.

Araştırmamızda suç işleyerek cezaevine girenlerin % 59' u her istediği yerine getirilen çocuklar olması dikkat çekicidir. Hırsızlık, uyuşturucu ve cinayet yüzünden hüküm giymiş bir mahkûmun E. Y 16 yaşında bana babasından internet cafe ye gitmemesi için bilgisayar istediğini belirtmişti. Babası birisi masa üstü diğeri dizüstü bilgisayar olmak üzere iki bilgisayar almıştı. Ona internet cafe ye gitmekten vazgeçtin mi? Sorusunu sorduğumuzda aldığımız cevap; “ *Hayır! yine de internet kafe ye gitmeye devam ettim*”, demesi buna güzel bir örnektir. Her isteği yerine getirilen çocuk, o an için rahatlatılmış ve sözde ihtiyacı temin edilmiş olabilir ama kısa bir süre sonra daha büyük bir taleple ailenin karşısına çıkacaktır. Eğer her zaman istediğini elde etmişse bundan sonraki taleplerini de elde etmek için her türlü riski ve meydan okumayı göze alacaktır. Bu hal, artık hastalık haline geldiğinden, ancak psiko-sosyal destekle düzelebilecektir.

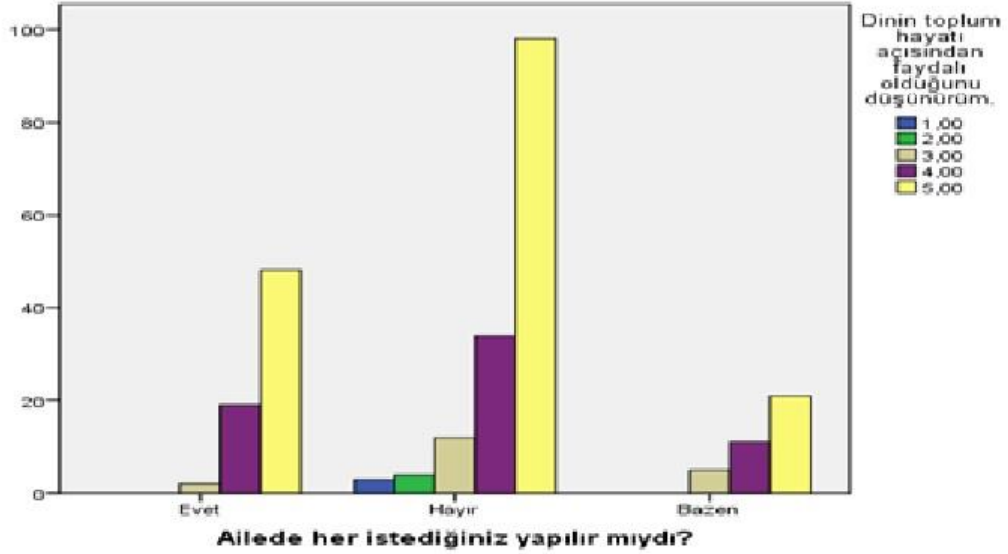
TABLO 18: AİLEDE HER İSTEDİĞİNİZ YAPILIR MIYDI?

d 22.Ailede her istediğiniz yapılır mıydı?

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	69	26,8	26,8	26,8
Bazen	151	58,8	58,8	85,6
Hayır	37	14,4	14,4	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcılara ailede her istediklerinin yapılıp yapılmadığı sorulmuştur. Katılımcıların % 59' u bazen, % 27' si evet, % 14' ü hayır yanıtını verdikleri görülmektedir. Buna göre cezaevindeki suçlu çocukların çoğunluğu için aileleri çocukların isteklerini bazı zamanlarda karşılamaktadır.

Grafik 1: Ailede her istediğiniz yapılır mıydı? Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.

Araştırmayla elde edilen grafiklerden bir tanesi de “ Ailede her istediğiniz yapılır mıydı?” sorusuna verilen cevapların; “Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.” Sorusuna verilen cevaplarla karşılaştırılması neticesinde; ailede her isteği karşılanmayan çocukların dini hassasiyetinin olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Her istediği yerine getirilen çocuklarda ise bu düşüncenin daha zayıf olduğu müşahede edilmektedir. Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünmeyenlerin ise istekleri bazen karşılanan çocuklar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuç dürtü ve haz kontrolünün dini algıda da kendini göstermesi bakımından anlamlı bulunmaktadır.

Katılımcı No:40

1995 doğumlu olan ve 3 kardeşi bulunan katılımcı, uyuşturucu ve diğer zararlı maddeleri kullandığını ifade ederek, ailesinin ilgisizliğinden, kendisine sahip çıkmamasından şikâyetçiydi. Ailesinin kendisini dinlemediğini, ailede söz sahibi olmadığını, anne ve babasının kendisine her zaman sert davrandığını, genelde kusurlarını görüp sürekli eleştirdiklerini anlatmaktadır. Kendisinin aslında suç işlemediğini, arkadaşları yüzünden bir hataya düştüğünü, yer gösterme nedeniyle

suçlu bulunduğunu, bu kadar çok ceza alacağını bilmediğini, çok pişman olduğu ifade etmektedir.

Söz konusu katılımcının Ailesinin kendisini dinlememesi, aile içinde söz sahibi olmaması, dinlenilmemekten ve kendisini ifade edememekten şikâyet etmesi dikkat çekicidir. Bu durum kendisine ilgi yoksunluğu olarak yansımıştır. Alfred Adler'in ifade ettiği "eksiklik duygusu" bu çocukta davranış bozukluğu olarak yansımış ve ona suç işlettirmişti. Ailesinden görmediği ilgiyi arkadaşlarında ararken, kendince masum olarak gördüğü yer gösterme eylemiyle işlenen suça ortak olmuştur.

228

TABLO 19: ALLAH'IN AZABI İLE ÇOCUKLARI KORKUTMAK

ç2. Ailenizde veya çevrenizde sizi "Allah seni taş eder, cehenneme atar" gibi ifadelerle Allah'ın cezalandırması ile korkutanlar var mı?

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	142	55,3	55,3	55,3
Bazen	104	40,5	40,5	95,7
Hayır	11	4,3	4,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcılara "Ailenizde veya çevrenizde sizi Allah seni taş eder, cehenneme atar gibi ifadelerle Allah'ın cezalandırması ile korkutanlar var mı?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların % 55'3'ü evet, % 42,5'i bazen, % 4,3' si hayır yanıtını vermiştir. Buna göre cezaevindeki suçlu çocukların çoğunluğu aile veya çevresi tarafından Allah'ın cezalandırılması ile korkutulduğu görülmektedir.

²²⁸ Bkz. Alfred Adler, Yaşamın Anlamı ve Amacı, Çev. Kamuran Şipal, Say Yayınları, İstanbul, 2012, s.7-19

TABLO 20. DİNİ BİLGİNİZİ ÇOĞUNLUKLA KİMDEN ALIRSINIZ?**24. Dini bilginizi çoğunlukla kimden alırsınız?**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Aile	167	65,0	65,0	65,0
Okul	10	3,9	3,9	68,9
Cami	55	21,4	21,4	90,3
Diğer	14	5,4	5,4	95,7
Almadım	11	4,3	4,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Dini bilginizi çoğunlukla kimden aldınız? Sorusuna katılımcıların % 65,0 aileden, % 3,9'u okuldan, % 21,4'ü camiden aldığını, % 5,4'ü ise diğer kaynaklardan bilgi edindiğini, % 4,3'ü de hiç bilgi almadığını ifade etmiştir.

Demografik ankette 24. Sırada olan bu soru, Çevre anketimizin 17. Sorusunda tekrar edilerek katılımcılardan cevap istenmiştir. Aileden dini bilgi aldınız mı? Sorusuna evet diyenlerin oranı % 65,5 şeklinde çıkması ve benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Öte yandan cezaevine gelen çocukların dini bilgilerinin çok az olması dikkate alındığında aslında ailede her hangi bir eğitimin verilmediği, verilen dini bilgilerin son derece yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO 21. KÜÇÜKLÜĞÜNDE CAMİ DERSLERİNE KATILMASI.**c15. Küçük iken camideki kuran kursuna gittim.**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	30	11,7	11,7	11,7
Hayır	24	9,3	9,3	21,0
Ara sıra	26	10,1	10,1	31,1
Evet	54	21,0	21,0	52,1
Kesinlikle evet	123	47,9	47,9	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların % 68,9'i Küçük iken camideki Kur'an Kursuna gittiğini, % 10,1' i ise ara sıra gittiğini belirtirken, % 21,0'i hayır şeklinde olumsuz cevap vermiştir.

Uzun süreli olmayan ve devam problemlerinin yaşandığı bu tür programların etkili olmadığı bu sonuçla görülmektedir.

TABLO 22: TOPLUM HAYATI İÇİN DİNİN ÖNEMİ

d1. Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	3	1,2	1,2	1,2
Kesinlikle hayır	4	1,6	1,6	2,7
Hayır	19	7,4	7,4	10,1
Ara sıra	64	24,9	24,9	35,0
Evet	167	65,0	65,0	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğuna dair soruya; Katılımcıların % 89,9 evet, % 7,4 ' sı ara sıra, % 2,8'i hayır şeklinde cevap vermiştir.

TABLO 23: DİNİ İNANCIN GEREKLİ OLMADIĞININ DÜŞÜNÜLMESİ

d2. Dinî inancın gerekli olmadığını düşünürüm.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	150	58,4	58,4	58,4
Kesinlikle hayır	43	16,7	16,7	75,1
Hayır	24	9,3	9,3	84,4
Ara sıra	13	5,1	5,1	89,5
Evet	27	10,5	10,5	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

‘Dinî inancın gerekli olmadığını düşünürüm’ sorusuna katılımcıların % 15,6 evet, % 9,3 ‘ sı ara sıra şeklinde cevap verirken, katılımcıların % 75,1’i hayır şeklinde yanıtlayarak dinî inancın gerekli olduğuna dair düşüncelerini belirtmişlerdir.

TABLO 24: HATADAN SONRA AF DİLEME BİLİNCİ

d6. Hata işlediğim zaman Allah’tan af dilerim.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	3	1,2	1,2	1,2
Kesinlikle hayır	2	,8	,8	1,9
Hayır	47	18,3	18,3	20,2
Ara sıra	74	28,8	28,8	49,0
Evet	131	51,0	51,0	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların % 79,8 Hata işlediği zaman Allah’tan af dilediğini, % 18,3 ‘ sı ara sıra hata işlediği zaman Allah’tan af dilediğini, katılımcıların % 9,2’si ise hayır şeklinde olumsuz cevap vermişti

TABLO 25: GÜNAHIN AFFEDİLECEĞİNİ ALLAHTAN BEKLEME BİLİNCİ

d11. Allah, kıyamet günü bana da merhamet eder diye umarım.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	14	5,4	5,4	5,4
Kesinlikle hayır	14	5,4	5,4	10,9
Hayır	40	15,6	15,6	26,5
Ara sıra	70	27,2	27,2	53,7
Evet	119	46,3	46,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Allah, kıyamet günü bana da merhamet eder diye umarım.” Sorusuna % 73,5’i evet, % 15’6’i kısmen, % 10,8,’’i hayır, şeklinde cevap vermişlerdir. Burada Allah’a olan inancın ümit içerdiği görülmektedir.

TABLO 26: ALLAH’IN KUL HAKLARINI AFFETME BEKLENTİSİ

c13. Allah kul haklarını affeder.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	43	16,7	16,7	16,7
Kesinlikle hayır	27	10,5	10,5	27,2
Hayır	19	7,4	7,4	34,6
Ara sıra	70	27,2	27,2	61,9
Evet	98	38,1	38,1	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların % 38,1’i evet ‘Allah kul haklarını affeder’, % 27,2’si ‘bazen ‘Allah kul haklarını affeder,’ % 7,4’ü ise hayır ‘Allah kul haklarını affetmez şeklinde düşüncesini ifade etmişlerdir. Allahtan ümit kesilmeyeceği inancı görülmektedir. Allah kul haklarını affeder. Sorusuna katılımcıların % 17,9’u hayır şeklinde olumsuz cevap vermiştir.

TABLO 27: ALLAH'IN YAPTIKLARIMIZI GÖRMESİ.**c14. Allah bizi görür.**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	2	,8	,8	,8
Kesinlikle hayır	1	,4	,4	1,2
Hayır	4	1,6	1,6	2,7
Ara sıra	8	3,1	3,1	5,8
Evet	69	26,8	26,8	32,7
Kesinlikle evet	173	67,3	67,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların% 94,1'i 'Allah bizi görür', diye belirtmiştir. % 3,6'sı bazen 'Allah bizi görür', diye ifade etmiştir. 'Allah bizi görür'. Sorusuna Katılımcıların % 4,0'i hayır şeklinde olumsuz cevap vermiştir.

TABLO 28: İŞLENEN SUÇUN GÜNAH OLDUĞUNUN CEZAEVİNDE ÖĞRENİLMESİ.**c9. İşlediğim suçun günah olduğunu cezaevinde öğrendim.**

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	72	28,0	28,0	28,0
Hayır	51	19,8	19,8	47,9
Bazen	18	7,0	7,0	54,9
Evet	42	16,3	16,3	71,2
Kesinlikle evet	74	28,8	28,8	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

İşlediğim suçun günah olduğunu cezaevinde mi öğrendiniz. Sorusuna katılımcıların % 45,1'i evet, % 7,0' si kısmen, % 47,8'i ise hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Suça bulaşan çocukların toplamda % 52,1'i İşlediği suçun günah olduğunu cezaevinde öğrendiğini belirtmesi dini eğitim alma oranının ne kadar düşük olduğunu göstermektedir.

TABLO 29: ALKOL VE UYUŞTURUCU GİBİ MADDELERİN HARAM OLDUĞUNU BİLMEMESİ.

c8. Alkol ve uyuşturucu maddelerin haram olduğunu bilmiyordum.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	63	24,5	24,5	24,5
Hayır	41	16,0	16,0	40,5
Bazen	28	10,9	10,9	51,4
Evet	53	20,6	20,6	72,0
Kesinlikle evet	72	28,0	28,0	100,0
Total	257	100,0	100,0	

Katılımcıların % 40,5'i alkol ve uyuşturucu maddelerin haram olduğunu bildiğini, % 10,9 'i haramlığı konusunda emin olmadığı, % 48,6'sı ise alkol ve uyuşturucu maddelerinin haram olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Buna göre katılımcıların yarıya yakını bu tür zararlı maddelerin haramlığı, dinen yasak olduğu konusunda bilgilerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

TABLO 30: UYUŞTURUCU GİBİ MADDELERİNİN ZARARLARININ BİLİNMEMESİ

c10. Uyuşturucunun zararlı olduğunu bilseydim kullanmazdım.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	64	24,9	24,9	24,9
Kesinlikle hayır	44	17,1	17,1	42,0
Hayır	42	16,3	16,3	58,4
Ara sıra	41	16,0	16,0	74,3
Evet	66	25,7	25,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların % 41,7'i Uyuşturucunun zararlı olduğunu bilmediğini, bağımlılık ve diğer zararları bilmiş olsaydı uyuşturucuyu kullanmayacağını ifade etmiştir. % 16,3 i de bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. 'Uyuşturucunun zararlı olduğunu bilseydim kullanmazdım' sorusuna, katılımcıların % 42,0'i hayır şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Bu sonuç, uyuşturucunun zararlarını küçük yaşlardan itibaren çocuklara anlatılması gerektiğini, bunun için okullarda bilinç kazandırılması

TABLO 31: DİNİ BİLGİLERİM VE İNANCIM GÜÇLÜ OLSAYDI SUÇ İŞLEMEZDİM.

c28. Dini bilgilerim ve inancım güçlü olsaydı topluma karşı suç işlemezdim.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	27	10,5	10,5	10,5
Hayır	16	6,2	6,2	16,7
Ara sıra	32	12,5	12,5	29,2
Evet	67	26,1	26,1	55,3
Kesinlikle evet	115	44,7	44,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların , “Dini bilgilerim ve inancım güçlü olsaydı topluma karşı suç işlemezdim.” Sorusuna % 70,8 evet, % 12,5’i kısmen, % 16,7’i hayır şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Buradaki % 70,8’lik oranla soruya evet demeleri güçlü bir mesaj vermektedir. Kanunla ihtilafa düşmüş bu çocuklar, yeterli seviyede din eğitimi almış olsalardı, suç işlemeyeceklerini belirtmişlerdir. Çocuğun suça bulaşmasını önlemek amacıyla caydırıcı faktörler arasında Allah inancının ve buna bağlı olarak İslam’ın ahlaki değerlerinin ve öğretilerinin çocuğa verilmesinin önemini yapılan araştırmadan anlaşılmaktadır. "Spor, el becerisi gibi sosyal aktiviteler, çocuğa, farklı sanat ve kabiliyetler kazandırır. Din ise, fertlerde iç huzuru, ahlâkî muvazaneyi temin eder.

Katılımcı No: 226

1995 doğumlu olan katılımcı, ailenin oniki çocuğundan biri. Hiç zararlı madde kullanmadığını belirterek, internet kafeye gitme, okulu terk etme ve eve geç gelme konularında ailesiyle anlaşamadığını, ailesinin kendisini uyardığını ancak kendisinin onların uyarılarını dikkate almadığını ifade etmektedir.

Suç işleme sürecini özetlerken, kız kardeşinin evli olduğu halde eşinden ayrılıp başka birisiyle mutlu bir evlilik kurduğunu ancak aile büyüklerinin rızası olmadan bu evlilik yapıldığından, töre ve yöresel kuralların buna izin vermediğini aktarmaktadır. Akrabalarının kendisini genç olmasından dolayı baskı altına aldıklarını ve kız kardeşine karşı suç işleme konusunda kendisine telkinde bulduklarını ifade etmektedir. Annesinin ise olup bitenlere karışmaması, akrabalarının akli ile hareket etmemesi gerektiğini, annesinin en son kendisini uyararak; ‘*Ellerinde suç aleti var, sana suç işletirler,*’ dediğini, ancak kendisinin bu uyarıları dikkate almadığını belirtmektedir.

Olay esnasında Zonguldak’a gittiğini ve kız kardeşinin ölümüyle sonuçlanan cinayetten cezaevinde yattığını ifade etmektedir. Olaya karışmadığını sadece o esnada yanlarında bulunmalarından dolayı suçlu bulunduğunu anne ve babasının uyarılarını önemsememesinden dolayı pişman olduğunu, onların uyarılarına uygun hareket etmiş olsaydı şu anda cezaevinde olmayacağını belirtmektedir. Dini bilgisinin yetersiz olduğundan, töre kurallarını din olarak kendisine sunulduğunu, dini bilgilerinin güçlü olması durumunda suç işlemeyeceğini söylemektedir. Olanlardan çok pişman

olduğunu ancak bu pişmanlığın kendisinin uzun yıllar cezaevinde kalmasına engel olamayacağını da üzüntüyle dile getirmektedir.

Cezaevlerindeki araştırmamızın da bir parçası olan gözlem ve izlenimler iki yıl boyunca sürdü. Bu gözlemlerde bahsi geçen çocuğun kendisini tamamen Kur'an öğrenme ve öğretmeye verdiği, koğuştaki gönüllü çocuklara Kur'an öğrettiği, namaz ibadetini özenle yerine getirmeye çalıştığı, cezaevi vaizinin derslerine katıldığı, dini bilgilerini sürekli sorgulayarak doğruları öğrenmeye çalıştığı, cezaevi idaresiyle de problemsiz, söylem-eylem uyumunu gösteren davranışlar sergilediği gözlemlendi.

Katılımcı No: 240.

Bu katılımcı 1995 doğumlu olup beşkardeşlerden biridir. Suça sürüklenme nedenini arkadaş çevresine dikkat etmemek, ailenin sözlerini dinlememek şeklinde özetlemektedir. Ailenin uyarılarını dikkate alsaydı bu gün sabıkalı olmayacağını, özgürlüğünün kısıtlanmayacağını, buna bağlı olarak da temiz bir hayat yaşayacağını belirtmiştir. Yasak adına her şeyi yaptığını, her şeyin tadına baktığını, uyuşturucu madde kullandığını, kul hakkını ihlal ettiğini, hırsızlık yaptığını ama bunların hiç birisinin sonunun olmadığını söylemektedir. Bütün bunların neticesinde çevresindeki itibarını yitirdiğini, haysiyet kaybına uğradığını, güzel bir şekilde yaşamak varken şimdi cezaevinde acılar çektiğini ifade etmektedir. Dini bilgilerinin yetersiz olduğunu, Allah'ın razı olduğu, ailesinin de mutlu olduğu bir hayatı yaşamak varken son derece lüzumsuz, anlamsız ve sonu olmayan maceraların peşinden gitmenin bedelini çok ağır ödediğini belirtmektedir.

TABLO 32: CEZAEVİ VAİZİNİN BENİ DAHA SIK ZİYARET ETMESİ.

c23. Ceza evi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	16	6,2	6,2	6,2
Hayır	13	5,1	5,1	11,3
Bazen	34	13,2	13,2	24,5
Evet	75	29,2	29,2	53,7
Kesinlikle evet	119	46,3	46,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Cezaevi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim.” Sorusuna % 11,3’ü hayır, % 13,2’si kısmen, %75,5’i de evet şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların % 75,5’i evet şeklinde vaizin kendisini daha sık ziyaret etmesini istemesi dini bilgi ve manevi bakım gibi hizmetleri talep ettiklerini göstermektedir.

Suç işleyen çocukların çocuk ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunduğu süre içinde kendilerine ve başkalarına zarar vermelerini önlemek, kurum kurallarına uymasını sağlamak, çocuğun kurumdan salıverilmesinden sonra yeniden suç işlemesini önlemek, dini ve moral değerleri güçlendirmek amacıyla Ceza evi vaizinin çocuk sayısına göre planlanarak görevlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle çocuk cezaevlerine görevlendirilen vaizlerinin çocuk psikolojisi, ergen psikolojisi konusunda eğitim almalarına dikkat edilmelidir. Genellikle bu yaşlarda suça sürüklenen çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktif davranışlar nedeniyle derslerde problem yaşanmakta veya dersler verimsiz geçmektedir. Bu sorunu çözenin bir çok yolu bulunmakla birlikte din kültürü derslerinin interaktif ders ortamlarında sunulması, bunun için gerekli psiko-sosyal donanıma sahip Cezaevi vaizlerinin görevlendirilmesi önem arz etmektedir.

TABLO 33: CEZA EVİ VAİZLERİNİN YAKLAŞIMINI SERT GÖRÜYORUM.

c22. Ceza evi vaizlerinin yaklaşımını sert görüyorum.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	86	33,5	33,5	33,5
Hayır	35	13,6	13,6	47,1
Bazen	39	15,2	15,2	62,3
Evet	42	16,3	16,3	78,6
Kesinlikle evet	55	21,4	21,4	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Ceza evi vaizlerinin yaklaşımını sert görüyorum. Şeklindeki soruya katılımcıların % 47,1'i hayır, %15,2'si bazen, % 37,7'si de evet cevabını verdikleri görülmektedir.

TABLO 34: KUR'AN-I YÜZÜNDEN OKUMAK İSTERİM

c24. Kuran'ı yüzünden okuma dersi almak isterim

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	14	5,4	5,4	5,4
Hayır	16	6,2	6,2	11,7
Bazen	42	16,3	16,3	28,0
Evet	73	28,4	28,4	56,4
Kesinlikle evet	112	43,6	43,6	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Kuran’ı yüzünden okuma dersi almak isterim.” Sorusuna % 72,0’si evet, % 16,3’ü kısmen, % 11,6’sı ise hayır seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Örneğin Kurani Kerim okuma derslerinde bir tutuklu söz konusu derslerin kendi üzerindeki etkisini şu ifadeleri ile açıklamaktadır: “Dışarıda iken günde yüz defa Allah’a küfürde bulunuyordum. Ne zaman bu derslere başladım bu huyumdan vazgeçtim” diyordu. Bu ifadelerde Kur’an okuma derslerinin değerler eğitimi güçlendirdiği görülmektedir.

Kur’an-ı yüzünden okuma ifadesi sadece Kur’an alfabesiyle meşgul olmak kastedilmemiştir. Bu soruda çocuğun dine ait kaynaklarla meşgul olma düzeyi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine duyduğu ilgi seviyesi ölçülmeye çalışıldığını belirtmek gerekir.

TABLO 35. KUR’AN OKUMA DERSLERİNİ YETERSİZ GÖRÜYORUM.

c25. Kuran okuma derslerinin sayısını yetersiz görüyorum

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	45	17,5	17,5	17,5
Hayır	25	9,7	9,7	27,2
Ara sıra	51	19,8	19,8	47,1
Evet	59	23,0	23,0	70,0
Kesinlikle evet	77	30,0	30,0	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların , “Kuran okuma derslerinin sayısını yetersiz görüyorum.” Sorusuna % 53 evet, % 19,8’i kısmen, % 27,2’i hayır şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

TABLO 36: DİNİME AİT BİLGİLERİ DİYANET PERSONELİNDEN ALDIM

c27. Dinime ait bilgilerimi ceza evinde Diyanet personelinden aldım.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	36	14,0	14,0	14,0
Hayır	32	12,5	12,5	26,5
Ara sıra	59	23,0	23,0	49,4
Evet	62	24,1	24,1	73,5
Kesinlikle evet	68	26,5	26,5	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların “Dinime ait bilgilerimi ceza evinde Diyanet personelinden aldım.” Sorusuna % 50,6’si evet, %23,0’ü kısmen, % 26,5’i de hayır, seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta; katılımcılardan % 73,6 gibi bir oranı temsil edenlerin daha önceden dini bilgiler sahibi olmamalarıdır.

Katılımcı No: 68

1995 doğumlu, ailenin iki çocuğundan biri olan katılımcının babası temizlik işinde çalışmaktadır. Alkol ve uyuşturucu madde kullandığını, cezaevine geldiğinde dini bilgilerden tamamen habersiz olduğunu belirtmektedir. Dine ait bilgileri ceza evinde Diyanet personelinden aldığını ifade etmektedir. İbret verici bir geçmişten sonra aldığı derslerin de etkisiyle hayatını yenilediğini söylemektedir. Ailesinin kendisini eve geç gelmemesi, kötü arkadaşlar edinmemesi konusunda uyardığını ancak onları dinlemediğini ve bu arkadaşları nedeniyle de kötü alışkanlıklara edindiğini ifade etmektedir. Bir dönem tıp, alkol ve madde kullandığını 3. Sınıfa giderken sigaraya, ortaokula gittiğinde alkol ve esrar kullanmaya başladığını, o zamandan bu hale geleceğinin belli olduğunu, buna rağmen ailesinin uyarılarını dikkate almadığını bundan dolayı çok pişman olduğunu dile getirmektedir.

Çok şeyler yaptığını, ailesini çok üzdüğünü şu ifadelerle dile getirmektedir. “*Ben benliğimden çıkmıştım. Hayatım hep yanlışlarla geçti. Dövüş kavga her türlü madde ve kötü alışkanlık zina dâhil günahım oldu. Birçok kez düştükçe düşüyordum*

artık arkadaşlarım bile benden kaçıyorlardı. Madde kullanıp sağa sola küfrediyordum.”

Daha sonra hayatına cezaevi günleri girmişti. Rehabilitasyon programlarına katılıyor, din eğitimini de cezaevi vaizinden alıyordu. Zaman zaman Kur'an-ı öğrenmek için derslere katılıyordu. Kendisine yeni bir hayat tarzı çizerken yaşadığı duyguları şöyle ifade ediyordu: ‘ *En son sağlığım çöküşe geçince bir sene önce maddeyi bıraktım. Şimdi ben bile kendimi tanıyamıyorum. Yaşıyorum, ama boş yaşamışım. Buraya düşmem benim için iyi oldu, şimdi namaz kılıyorum. Kötü söz kullanmıyorum. Zaten madde de yok, oruç ta tutuyorum. En yakın zamanda buradan çıkarsam yeni bir sayfa açacağım. Yapacağım tek şey evden işe işten eve gelmek olacak. En hayırlısı bu, inşallah bu olacak. Dışarı çıktığımda namazımı kılacağım orucumu tutacağım. Kötülüğe ait hayatımda ne varsa sileceğim.*’

TABLO 37: DİNİ KURALLARI SIKICI BULURUM.

d8. Dini kuralları sıkıcı bulurum.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçersiz	2	,8	,8	,8
Kesinlikle hayır	156	60,7	60,7	61,5
Hayır	40	15,6	15,6	77,0
Ara sıra	37	14,4	14,4	91,4
Evet	11	4,3	4,3	95,7
Kesinlikle evet	11	4,3	4,3	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

“ Dini kuralları sıkıcı bulurum. ” Sorusuna katılımcıların % 76,3’ü hayır, % 14,4’ü kısmen, % 8,6’sının da evet, şeklinde cevap verdikleri görülmüştür.

TABLO 38: İÇİMDE HUZORSUZLUK DUYARIM.

d10. İncanıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle hayır	24	9,3	9,3	9,3
Hayır	18	7,0	7,0	16,3
Ara sıra	59	23,0	23,0	39,3
Evet	54	21,0	21,0	60,3
Kesinlikle evet	102	39,7	39,7	100,0
Toplam	257	100,0	100,0	

Katılımcıların, “ İncanıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.” Sorusuna % 60,7’si evet, % 23,0’ü kısmen, % 16,3’ü hayır şeklinde cevap verdikleri saptanmıştır.

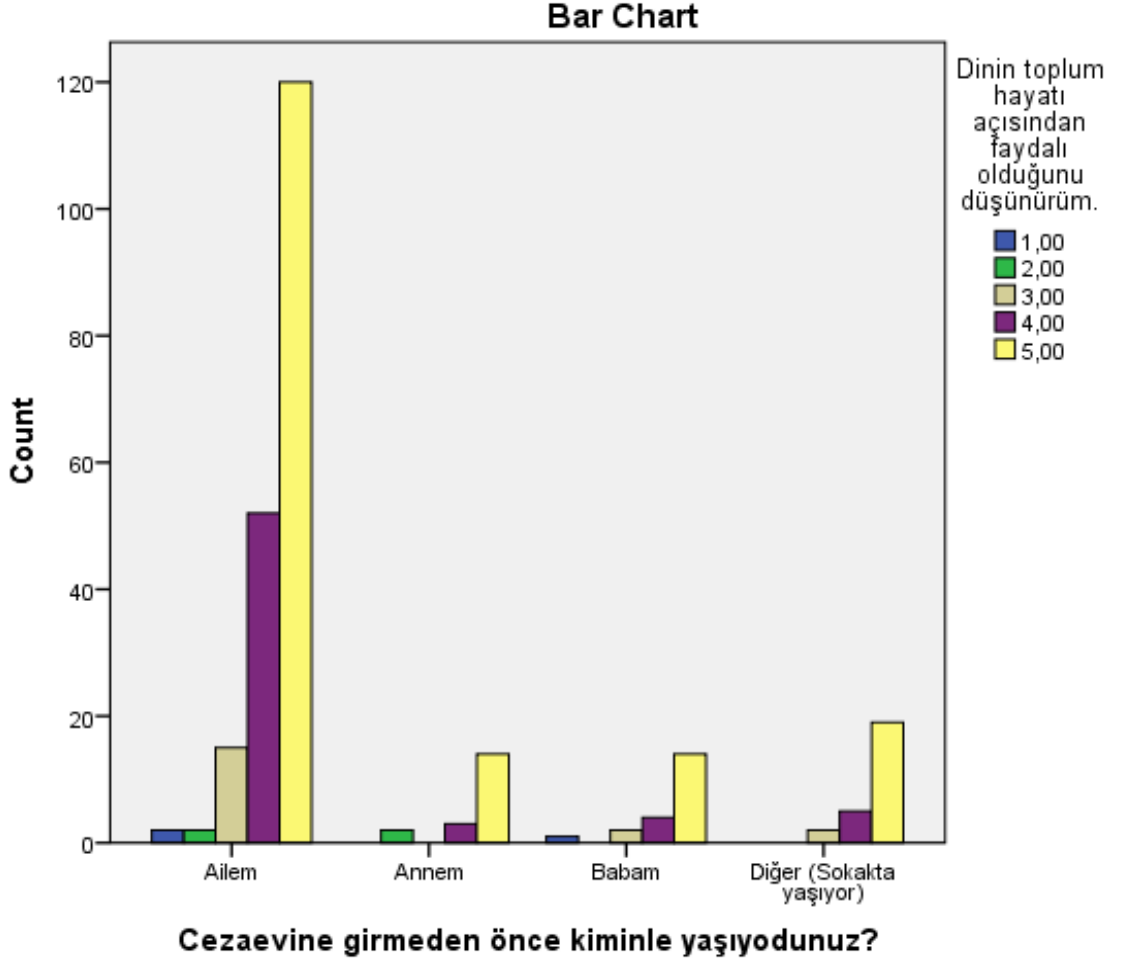
TABLO 39: ALLAH’IN HUZURUNDA SORUMLU HİSSETME DUYGUSU.

c21 Allah in huzurunda kendimi sorumlu hissediyorum.

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	16	6,2	6,2	6,2
Hayır	12	4,7	4,7	10,9
Bazen	39	15,2	15,2	26,1
Evet	73	28,4	28,4	54,5
Kesinlikle evet	117	45,5	45,5	100,0
Total	257	100,0	100,0	

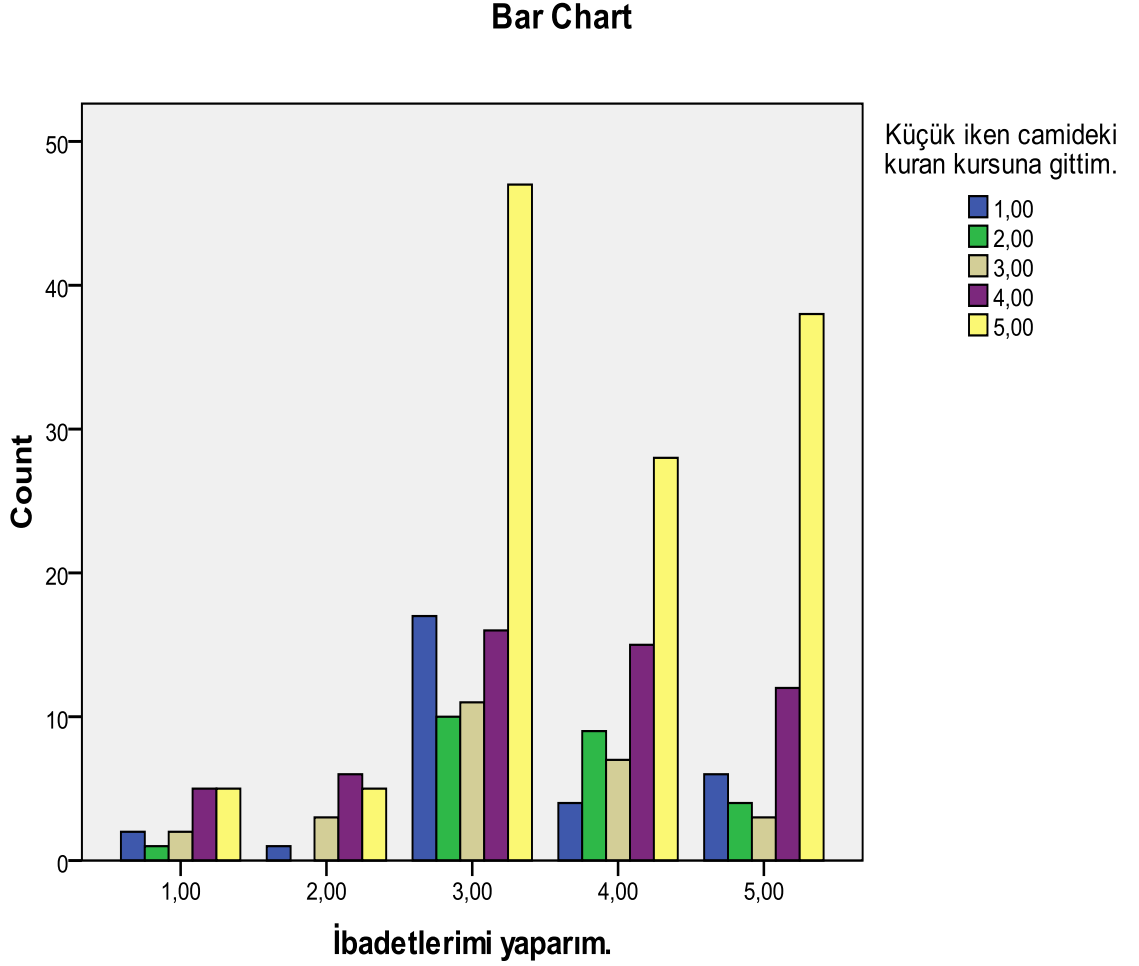
Allah in huzurunda kendimi sorumlu hissediyorum. Şeklindeki soruya katılımcıların % 10,9’u hayır, %15,2’si bazen, % 73,9’u evet cevabını verdikleri görülmektedir.

TABLO 40: 1: Cezaevine girmeden önce kiminle yaşıyordunuz? Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.

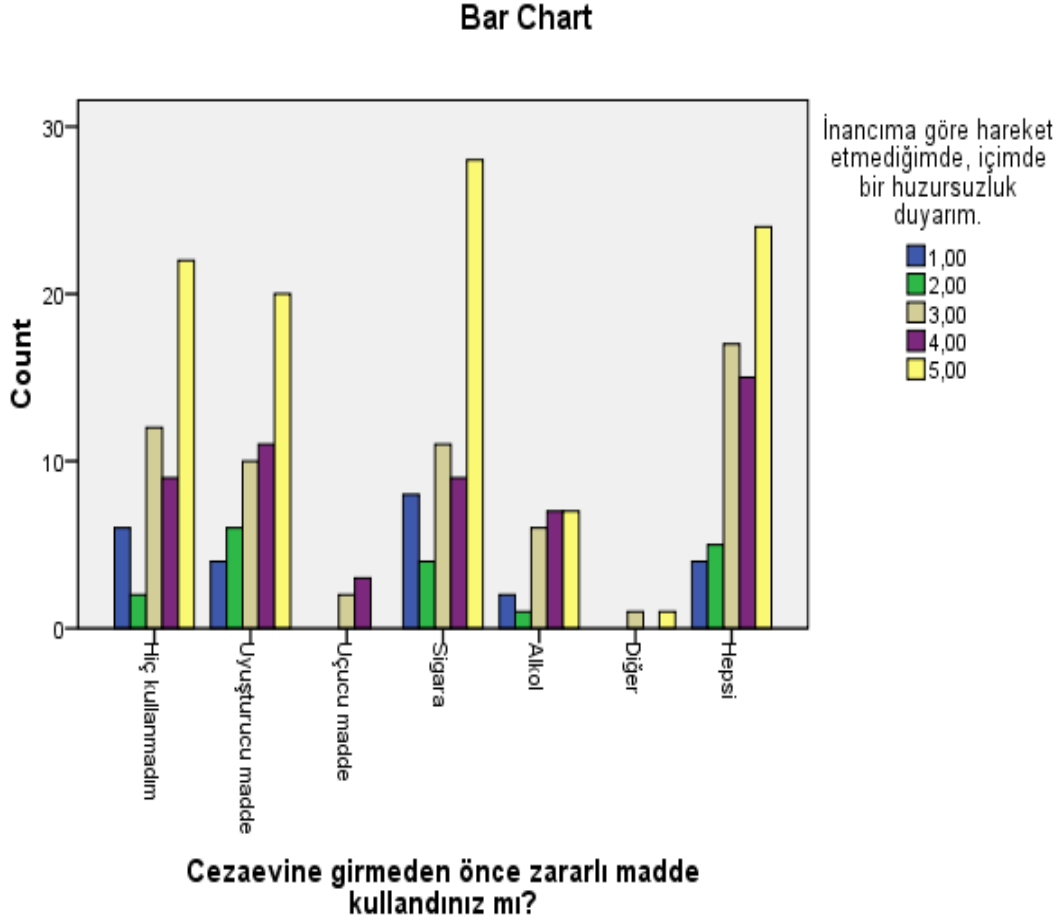
Ailenin dağılması çocuğun yalnız kalması demektir. Bu grafik incelendiğinde Cezaevine girmeden önce ailesiyle birlikte yaşayanların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini diğerlerine göre daha yoğun bir şekilde aldıkları görülmektedir. Sadece annesi ve sadece babasıyla kalanlar veya yurt gibi başka yerde kalanlarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini kısıtlı aldıkları görülmektedir. Bu grafikte açıkça risk faktörlerinin altyapısında aynı zamanda dağılmış aile profilinin yer aldığı bundan dolayı da değerler eğitiminin aksadığı anlaşılmaktadır.

TABLO 41: Küçük iken camideki kuran kursuna gittim. İbadetlerimi yaparım.

Küçük iken camideki kuran kursuna gittim.’ Sorusu ile ‘ ibadetlerimi yaparım’ sorusunu karşılaştırdığımızda cami derslerine gidenlerin diğerlerine oranla daha fazla ibadetlerine bağlı olduğu ibadetlerini ara sıra bile olsa yaptıkları, sorulara verdikleri cevaplarda görülmektedir. Camideki Kur’an Kursuna hiç gitmeyenlerin aynı zamanda ibadetlerini yapmadıkları ya da pasif kaldıkları grafikteki tablodan da anlaşılmaktadır.

TABLO 42: Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullandınız mı? İncancıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.

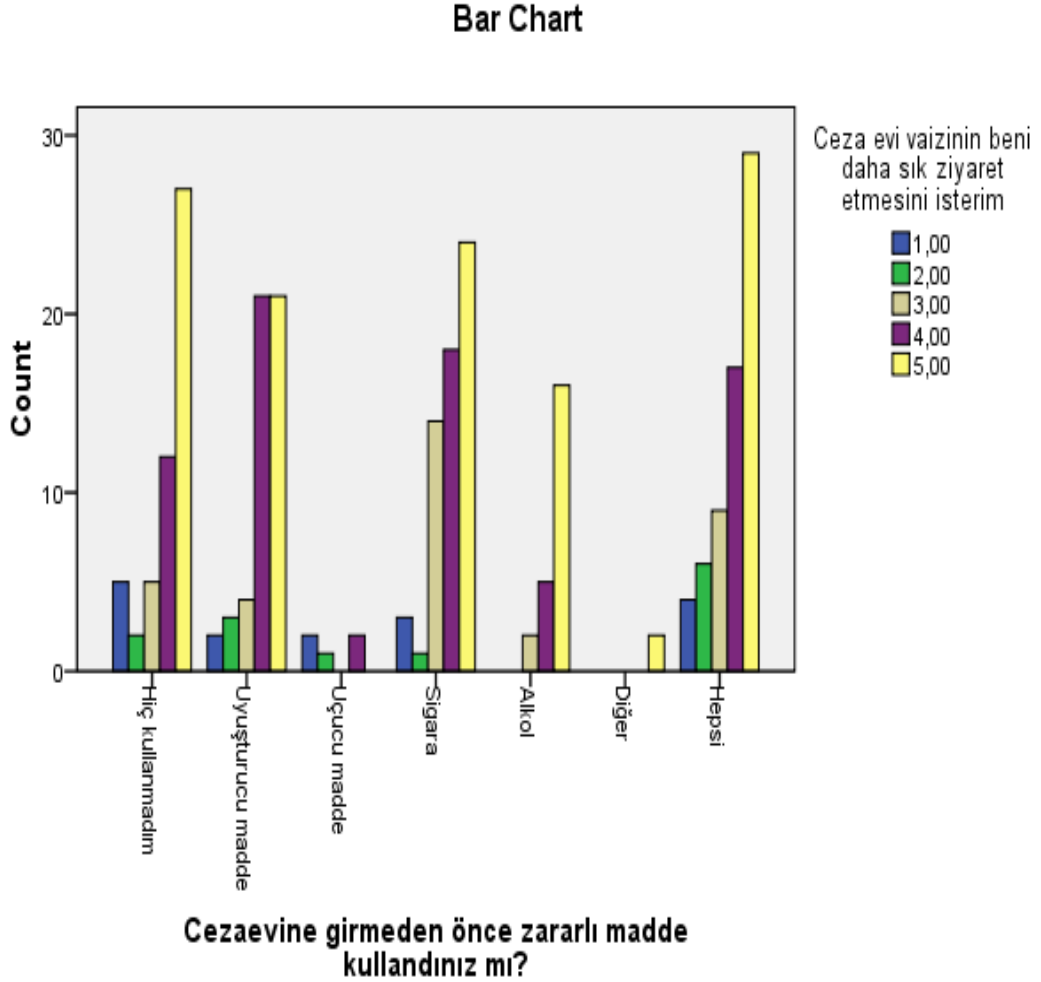

Cezaevinde bulunan 12–18 yaş arasındaki suçlu çocukların din hakkındaki düşüncelerini incelemek üzere grafiksel gösterimler incelenmiştir.

Bağımlı değişken olarak dini yönelim ölçeği içerisinde bulunan “Dinin toplum hayatı açısından faydalı olduğunu düşünürüm.” ifadesi alınmıştır.

“Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullandınız mı?” Sorusunu; “İncancıma göre hareket etmediğimde, içimde bir huzursuzluk duyarım.” sorusuyla karşılaştığımızda alınan cevaplarda bir pişmanlık ve huzursuzluğun var olduğu görülmektedir. İncancına göre hareket etmediğinde en fazla rahatsızlık duyanlar diğerlerine nispetle, sigara kullananlar olduğu, uçucu madde kullananların dini bilinçten uzak olduğu görülmektedir.

**TABLO 43: Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullandınız mı?
Ceza evi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim.**

Ceza evi vaizinin beni daha sık ziyaret etmesini isterim sorusuna, anketimizde de evet diyenlerin toplam oranının; % 52,9' olduğu ortaya konmuştur. Cezaevine girmeden önce zararlı madde kullananlar arasından özellikle her türlü zararlı maddeyi kullanan çocuklar, diğerlerine göre daha fazla Cezaevi vaizinin kendisini daha sık ziyaret etmesini istediğini belirtmiştir. Grafik 3'te bu talep ifade edilmektedir.

SONUÇ

12–18 yaş grubu suç işlemiş çocuklar üzerinde cezaevi ortamında iki yıl süren bu araştırmada, çocuklarda dini algı, çocukların suça sürüklenme nedeni, suçu doğuran faktörlerin çocuk üzerinde ne gibi etkiler meydana getirdiği incelenmeye çalışılmıştır. 12–18 yaşların aynı zamanda ergenlik dönemi olması, bireyin ilk çocukluk dönemini geride bırakarak şahsiyetinin geliştiği, kendini ispat etmeye çalıştığı, ben de varım dediği özel bir dönemdir. Çocukların bu dönemde genellikle iletişime kapalı oldukları, iç dünyalarına çekildikleri, sırlarını aileleriyle paylaşmadıkları görülmektedir. Daha çok akranları ve yaşlılarıyla konuştukları, sırlarını bu çevre ile paylaştıkları bilinmektedir. Araştırma boyunca bu yaş grubu ile iletişim kurmanın, özellikle suç işleyerek kapalı bir alana hapsedilenlerle bilgi paylaşımını gerçekleştirmenin oldukça zor olduğunu ifade etmek gerekir. Araştırmanın çalışıldığı ortam cezaevi olması nedeniyle kendine has şartları barındırmaktadır. Bu şartlar gözetilerek araştırma alanının daraltılmamasına özen gösterilmiştir.

Araştırmamızda kanunla ihtilafa düşen çocukların suç öncesi bazı risk faktörlerini sorgulamaya çalıştık. Çocuğu suça iten faktörlerin başında; eve geç gelmek, kötü arkadaş edinmek, zararlı madde kullananlarla temasa geçmek, göç ve okul başarısızlığı konusunda ana kopmaların ortaya çıktığını görülmektedir. Bu aşamadan sonra çocuk, suç konusunda risk taşımaktadır. Sürekli eve geç gelme ve sokakta vakit geçirme çocuğu suça yaklaştıran veya iten bir unsur olarak işlev görmektedir.

Araştırmanın neticesinde elde edilen bulgular, çocuk suçluluğunda doğumdan gelen kalıtsal etkenlerden çok, çevresel etkenlerin, ailenin, okulun, arkadaş çevresi ile denetlenemeyen sosyal alanların etkili olduğu tespit edilmiştir.

Bu faktörlerin içinde ekonomik etkenin, çocuk suçluluğunda en az rol oynayan koşullar arasında olduğu görülmektedir. Doğumdan itibaren çocuğun aldığı eğitim ve ailenin yaklaşımı sağlıklı değilse, çocukta duygusal yoksunlukla başlayan, zamanla davranış bozukluğu olarak yansıyan çeşitli problemler ortaya çıktığı görülmektedir. İlgisiz ve baskıcı anne baba tutumu, çocukta onarılması zor bir yapı meydana getirmektedir. Ödül ve takdir mekanizmasının olmadığı, cezalandırıcı

disiplin yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığı, aile içinde, şiddetin, geçimsizliğin, tartışma ve kavgaların yaşanması, çocuğa bedensel cezaların uygulanması çocuk üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Ailenin dağılmış olması, düşük eğitim seviyesi, moral değerlerin verilmemesi, göçle beraber sosyal çevre ve ortamın değişmesiyle açığa çıkan çevreye uyum problemleri çocuğu yalnızlığa itmektir. Bu yalnızlık çocuğu farklı arayışlara sürüklemektedir. Ailede suçlu veya tutuklu bireylerin varlığı, çocuğun zamanla suç ve cezayı küçümseyen bir tavır geliştirmesine neden olmaktadır. Çocukluğunda bu faktörlerin bazılarıyla karşılaşan çocuk, suça sürüklenme riski taşımaktadır.

Suçta sürüklenen bu çocuklarda tükenmişlik duygusu, hayattan ümit kesme, kendine ve başkalarına güven problemi ve sevgi yoksunluğu gibi psikolojik durumlar gözlemlenmiştir.

Anti-sosyal davranış örüntülerinin temelinde sevgi ve doyumdan yoksun bireylerin, bu yoksunluğu gidermek için kendilerini ispat etme çabasına girdikleri, toplumun bağımsız ayrı bir bireyi olduğunu kabul ettirmek amacıyla çaba gösterdikleri görülmektedir.

Öte yandan aileler çeşitli nedenlerden dolayı çocuklarına karşı üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmedikleri gözlemlenmiştir. Çağın getirdiği sosyal bir realite olan büyük aileden çekirdek aileye geçilmesi nedeniyle tecrübeli kuşak olan büyükanne, büyükbaba ile hiçbir deneyimi olmayan anne ve baba adayları arasında tecrübe paylaşımı konusunda iletişim kopukluğu meydana gelmiştir.

Bu durum kuşaklar arasında bilgi paylaşımını engellemektedir. Anne baba adayları, çocuk eğitimi konusundaki tecrübeden yoksun olmaları, onların yanlış tutumlar içine girmelerine sebep olmaktadır

Anne baba adaylarının, çocuk eğitimi konusunda eğitilmemeleri ayrı bir risk faktörüdür. Çocuğun talepleri karşısında ne yapacağını bilemeyen anne baba gösterdikleri yanlış tutum ve davranışlar neticesinde çocukta davranış bozukluğu gelişmektedir. Anne baba çocuklarını çok sevmelerine, ona itina göstermelerine rağmen, çocuğu mutsuz ve doyumsuz yetiştirebilmektedirler. Bir çocuğu mutsuz etmek için onun her istediğini yapmak yeterlidir. Çocuğu her istediğini yerine getirmekle ona doyumsuzluk ve yoksunluk duygusu verdiği artık bilinmektedir. Çocuğun sınır tanımaz ve zorunlu ihtiyaçlardan olmayan isteklerini karşılamak ona

şımarıklık duygusu aşılamaktadır. Bu durum çocukta, sınırsız arzu ve istekler şeklinde devam ettiği araştırmamızda açıkça görülmektedir. Çocuklar tutarlı ve kararlı bir ebeveyn beklentisi içindedirler. Çocuklara söylenecek “hayır” kelimesinin arkasında durulması onun karakterini şekillendirmekte, davranışlarını kontrol etme ve arzularını öteleme kabiliyeti kazandırmaktadır.

Bu yaşlardaki çocuklar, kendilerine 'ideal model' edindikleri, aile fertlerinde gördükleri ibadetleri, dinî ve ahlaki motifli her türlü davranışı samimi bir şekilde kabul ederek yapmaya çalışırlar. Kaynağını, "sevileni taklit etme" içgüdüsünden alan bu fitrî meyil, çocuğun dinî hayatının oluşmasında oldukça önemlidir. Anne babanın tutumlarının çocukların kişilik gelişiminde önemli bir rol oynadığı şüphesizdir. Bu yüzden çocuk için model olan kişilerin sözlerine ve davranışlarına dikkat etmeleri gerekir. Ahlaki karakter ve manevi tutarlılık sergileyen ebeveynler çocuklarına ideal bir ortamı kuracaklardır. Çocuklar söz yerine tutum ve davranışlardan etkilenmektedirler. Az söz, çok nasihatten daha etkilidir. Örnek davranışı gören çocuk, kaçınılmaz olarak o davranışı taklit etmeye yönelecektir.

Çocukları anlamak, onlarla empati kurmak gerekir. Büyükler onların biyolojik gelişmelerine paralel olarak ahlaki eğitimlerini de sağlamalıdır. Toplumun huzur ve refahı bireylerin mutluluğundan geçmektedir

Din gönüllüğü esas alır. Bireyin gönlüne hitap eder ve onu ikna etmeye çalışır. Dinin önerisine kulak veren bireyler, gönüllü olarak davranışlarını olumlu yönlere dönüştürmeye yönelirler. Ahlaki norm ve moral değerlerin küçük yaştan itibaren verilmesiyle çocukların suça sürüklenmesinin, özellikle de şiddet içerikli olaylara müdahil olmalarının engelleneceği açıktır. Araştırma esnasında yaptıklarından pişmanlık duyduklarını belirten, dini bilgileri tam olsaydı suç işlemeyeceklerini ifade eden tutuklu çocuklar, ahlaki norm ve moral değerlerin küçük yaştan itibaren verilmesinin önemini göstermektedir. Öte yandan moral değerlerin insan psikolojisindeki yeri, davranışlarını belirlemedeki önemi ve bireylerin dini gelişim düzeyine olumlu etkileri bilimsel olarak daha sık dile getirilmektedir.

Çocuklara yönelik kurulan uyuşturucu ve fuhuş tuzakları sessiz sedasız sürmektedir. Bu tuzak özellikle uzun vadeli olması nedeniyle çocuklar üzerinde kurgulanmaktadır. Bu tuzaklar; alkol, uyuşturucu, cinsel suç, hırsızlık, gibi alanlarda da yaygınlık kazanmıştır.

Çocuk yaşta basit birkaç nedenle bilinçli bir şekilde ve ücretsiz verilerek uyuşturucuya alıştırılan çocukların kurtarılması gerekir. Çocukların söyledikleri şu ortak cümle çok önemlidir:

“Hiç birimiz uyuşturucuya para vererek başlamadık. İlk başta ücretsiz bir şekilde elimize geçiyordu. Sonra gidip istediğimizde artık size bedava yok denilerek reddedildik. Daha sonraki aşamada ucuz verilmeye başlandı. İyice uyuşturucuya alışınca bize artık bu fiyata alamazsınız. Daha fazla para getirmeniz gerekir deniliyordu. Bizde elimizde yeteri para olmayınca hırsızlık yaparak bu parayı elde etmeye çalışıyorduk. Para istediğimiz kişi direndiğinde saldırırdık. O maddeyi almamız gerekiyordu. Bunun için yaralama ve cinayet dâhil her şeyi yapmaya hazırdık Öte yandan bunları işlediğimizizin farkında bile değildik. Çünkü aklımız başımızda değildi.”

Bu gibi ifadeler, çocuklara yönelik kurulan tuzağın ne kadar acımasız olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların iradelerini ve davranışlarını esaret altına alan bu ortamla mücadele etmek, bilimsel teşhisler koymak ve çözüm yollarını göstermek gerekir. Bağımlılık yapan bu maddelere bulaşma nedenleri artık açıkça bilinmektedir. O halde her alanda bununla mücadele etmek, korunma yöntemlerini anlatmak ve tedbirleri artırmak zorunluluk arz etmektedir. Toplumun sosyal dokusunu yaralayan bu problemin nedenlerini yerinde tespit etmek, cezaevinde hükümlü bulunan çocukları esas alarak çözümü konusunda katkıda bulunmak amacıyla suç ve çocuk ile ilgili akademik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Konunun inanç ve değer boyutuyla ilahiyatçılar tarafından ele alınması ve değerlendirilmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Bu araştırmada kanunla ihtilafa düşen, bundan dolayı tutuklanarak irade ve özgürlüğüne sınır konulan çocukların arasında iki yıl boyunca aynı ortamları paylaşarak onları dinlemek, samimi duygularından ve ifadelerinden durum tespiti yapmak, anket süresi boyunca karşılıklı diyaloglarla psikolojik durumlarına şahit olmak, bu alanda yapılan ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Bu imkân araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar bağlamında da bize önemli veriler sunmuştur.

Araştırma sonucunda suçla ilişkili ortaya çıkan belirgin faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Ailenin dağılması
- Ailede suç işlemeyi geçim vesilesi haline getirenlerin bulunması, çocukların bu işler için aracı olarak kullanılması
- Çocuğun sahipsiz ve denetimsiz kalması
- Anne tarafından aşırı koruyucu bir tavır sergilenmesi
- Aile tarafından çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi, isteklere sınır konulmaması
- Anne ve Babanın çocuk eğitimi konusunda yeterli deneyime sahip olmaması
- Ailede yeterli dini eğitimin verilmemesi
- Çocukların moral değerlerden yoksun büyütülmesi
- Vicdani duyguların etkin olmaması
- Eve geç gelmek
- Sokak arkadaşlığı
- Uyuşturucu kullanan kişiyle arkadaşlık etme alışkanlığının olması
- İnternet kafe gibi mekânların denetimsizliği, burada uyuşturucu gibi maddelere kolaylıkla ulaşılması
- Basın ve yayın organlarında TV, Sinema gibi ortamlarda alkol, uyuşturucu ve şiddet içerikli yayınlardan çocukların korunamaması
- Okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin verimli kullanılmaması
- Cami Derslerinden yeterince istifade edilememesi
- Çevresini oluşturan akranların çocuğu olumsuz yönlendirmeleri

Bunların çözümü için öneriler bölümünde belirtildiği gibi koruyucu dinamik güvenliğin

a) Suç oluşmadan

b) Suç oluşuktan sonra olmak üzere iki aşamada uygulanması önerilmektedir.

SUÇ İŞLEYEN ÇOCUKLARIN ISLAHI VE SUÇU ÖNLEMENE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A- SUÇ OLUŞMADAN ÖNCE KORUYUCU DİNAMİK GÜVENLİĞİ UYGULAMAYA KOYMAK

- Koruyucu dinamik güvenliğin toplumun geneline yaygınlaştırılmalıdır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının mali imkânları desteklenerek daha aktif hale getirilmesi gerekmektedir.
- Yetiştirme yurtları ve sevgi evlerine personel ve bütçe takviyesi yapılmalı, yurtları gerekirse yatılı okullara çevirerek verilecek eğitimin kalitesi yükseltilmelidir. Moral değer ve din psikolojisi alanında uzmanlar eliyle manevi bakım hizmetleri artırılmalıdır.
- Gelişen Aile yapısı üzerinde durulmalı, konu sadece bir güvenlik sorunu olarak görülmemeli, her yönüyle aile eğitimi üzerinde durulmalıdır.
- İlgili bakanlıklar devreye girerek, ailede öğrenme ortamını sağlıklı hale getirmek için ebeveyn davranışlarına yönelik kurslar yaygınlaştırılmalıdır.
- Kimsesiz çocukların okulöncesi eğitimine ilgili bakanlıklar, belediye ve yerel yönetimlerin destek vermeleri sağlanmalı, bu konu ihmal edilmemelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliği ile ülke genelindeki bütün ilk ve orta dereceli okul öğrencilerine, alanında etkin ve hitap kabiliyeti yüksek bilim adamları tarafından; her yıl çevre, ailenin önemi, alkol ve zararlı madde kullanımı gibi konularda konferanslar periyodik olarak verilmelidir. Bu konferansları etkin ve verimli kılmak için çocuk ve gençlik pedagojisini göz önünde bulundurmak gerekir.
- Ülke televizyonlarında gençliğe yönelik kamu spotu halinde olumlu davranışı içeren eğitim seferberliği başlatılmalıdır.

- Suç ve suçluyu kapsayan potansiyel haritalar çıkarılarak alan güvenliği artırılmalıdır.
- Mahallenin, uyuşturucu çeteleri ve uzantılarından arındırılmasına önem verilmelidir.
- Bu bağlamda Toplum Polisi olarak görev yapan güvenlik birimlerimizin sayısının artırılması ve mahallenin güvenliğine hâkim kılınması sağlanmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Müftülükler tarafından yapılan Cami derslerinin altyapısının düzeltilmeli, ilgi çekici hale getirilmeli, buna uygun olarak bütçe, mekân ve personel artırımının sağlanmasıdır.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Müftülükler tarafından gerçekleştirilen Cami derslerinin altyapısı onarılmalı, ilgi çekici hale getirilmelidir. Dini, milli ve ahlaki değerleri çocuklarımıza kazandıracak aynı zamanda çocukların güzel bir tatil geçirmelerini sağlayacak, pedagojik formatla planlanmış yaz eğitim programlarının hazırlanarak uygulanması sağlanmalıdır.
- Camilerde çocuklar için interaktif sınıf ortamı hazırlanarak eğlenceli ders ortamı tesis edilmelidir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Müftülükler tarafından uygulanan Aile irşat bürolarının mahalle ve sokak birimleri olarak aktifleştirilmesi gerekir.

B- SUÇ OLUŞTUKTAN SONRA CEZA İNFAZ KURUMUNDA KORUYUCU DİNAMİK GÜVENLİĞİ UYGULAMAYA KOYMAK

- Cezaevi Vaizlerine manevi bakım hizmetlerini sürdürebilmeleri için din psikolojisi ve klinik psikoloji alanında sertifikalı programlar uygulanmalıdır.
- Suç işleyen ve infaz ortamında bulunan çocuklara Ergoterapi olarak bilinen ‘iş terapisi’ verecek ortamlar hazırlanmalıdır.²²⁹
- Suç işleyen çocukların işledikleri suçun türü göz önüne alınarak cezalarını, psiko-sosyal gelişimlerine zarar vermeyecek ortamlarda doğa ile özdeşleşmiş Ergoterapi ‘iş terapisi’ bünyesinde çekmeleri konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Olumlu davranışları ödüllendiren, onarıcı adaleti kapsayan, manevi bakımı içeren psikolojik destek programlarına ağırlık verilmelidir.
- Bu bağlamda suç işleyen çocukların sorumluluk kabiliyeti artırılmalıdır.
- Çocuklara uygulanan Pedagojik ritim, çocukların beyinlerinin yapmaya çalıştığı biyolojik ritimle doğru orantılı olmalıdır.
- Şiddetten uzak, insana hak ettiği için değil, insan olduğu için saygı duyan, zihinsel değil, duyuların gelişimine önem veren eğitim sistemi yaygınlaştırılmalıdır.
- İnfazı sona eren veya denetimli serbestliğe ayrılan çocukların cezaevi dışında da ona iş ve barınma ortamı gibi sosyal desteği sağlayacak, takip ve rehberlik servisi oluşturulmalıdır.
- Alanında uzman kişilerden oluşan heyetin bir değerler eğitimi paket programını sinema ve tiyatro gibi unsurlardan da yararlanarak oluşturması, bunun

²²⁹ Ergoterapi: Ev, okul, iş yeri, fabrika, sağlık merkezi, huzurevi, rehabilitasyon merkezi, hastane ve adli kurum gibi kamu kuruluşları ile özel veya gönüllü kuruluşları içeren geniş bir yelpazede uygulama alanına sahiptir. Psikiyatrik bozukluklarda günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlığı geliştirici, toplumsal katılımı sağlayıcı iş ve uğraşı aktivitelerini sağlar.

cezaevlerinde kapalı devre televizyon yayını ile bir program dâhilinde uygulanması sağlanmalıdır. Bu alanda TRT ve Diyanet TV'nin işbirliğini artırmalıdır.

- Cezaevlerinde gerçekleştirilen kapalı devre yayın bölümünde Diyanet TV'ye yayın imkânı sağlanmalıdır.
- Kurumlarda yapılan etkinliklerde, müzik, sinema, tiyatro gibi gösterilerde alkolizm ve sarhoşluğu özendirici temalardan uzak durulmalı, gerçekleştirilen bu programlar değerler eğitime uygun olmalıdır.
- Kanunla ihtilafa düşen çocukları, suç durumuna göre ortamları birbirinden ayrılmalı, her suçlu, kendi psiko-dinamik şartları içinde değerlendirilerek ıslah ve rehabiliteleri sağlanmalıdır.
- Cezaevinde kalan tutuklu ve mahkûmlara verilen derslerdeki pedagojik ritim, çocukların beyinlerinin yapmaya çalıştığı ritimle doğru orantılı olmalıdır.
- Koşullarda ibadet ortamı tesis edilmelidir. Bu tür mekânların varlığı bile mesaj verecektir.
- Cezaevi vaizleri kendi kurumlarında Şube Müdürleriyle eşdeğer kadrodadırlar. Bu kadrolarına uygun olacak şekilde infaz kurumlarında idari bölümde oda sağlanarak aktif hale getirilmesi.
- Cezaevi vaizlerine dijital malzeme bilgisayar, projeksiyon ve doküman takviyesi yapılmalıdır.
- Dini bilgiler yarışmalarının cazip hale getirilmesi dikkat çekici ödüllerin konulmasının sağlanmalıdır.
- Vaizin hükümlü ile birebir konuşma ve dini danışmanlık sağlayabilmesi için çalışma yapacak ortam temin edilmesi.
- Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği yaparak tutuklu çocuklardan İmam Hatip Orta ve Lise kısmına gitmek isteyen çocuklara resmi imkânlar sağlanmalıdır.
- Cezaevlerine resmi Kur'an Kurslarının açılarak öğretmen ataması yapılmalıdır.

27 Ağustos–7 Eylül 1990 tarihleri arasında Havana’da toplanan Suçların önlenmesine ve Suçların Islahı üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilen ve Havana Kuralları olarak bilinen bildirgenin başlangıç bölümünde;

Dünya halkları, Birleşmiş Milletler Şartı’nda adaletin sürdürülebileceği koşulları yaratmak için verdikleri kararı teyit ettiklerinden ve ırk, cins, dil ve din ayırımı yapmaksızın insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirme ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğini gerçekleştirme amacı taşıdıkları ifade edilmiştir.

Bu bildirgenin ilgili din maddesi bölümünde:

Madde 48. Her çocuğun tutulduğu kurumlarda verilen dini hizmetlere veya toplantılara katılması veya dini görevlerini yerine getirmesi sağlanarak veya kendi mezhebi bakımından eğitimi ve ibadeti için gerekli kitapları ya da araçları edinmesine izin verilerek, dini ve ruhsal yaşamının ihtiyaçlarını karşılayabilmesine imkân tanınır. Bir tutma kurumunda belirli bir dinden yeterli sayıda çocuğun bulunması halinde, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanır veya seçimleri onaylanır; din adamlarının düzenli olarak hizmet vermelerine ve çocukların talep etmeleri halinde din adamlarıyla baş başa görüşmelerine izin verilir. Her çocuğun mensup olduğu dinden kendi istediği bir din adamı tarafından ziyaret edilme hakkı vardır; çocukların, dini hizmetlere katılmama ve din eğitiminden, öğretiminden veya dini faaliyetten serbestçe ayrılma hakkı vardır.²³⁰ Buna göre çocukların din eğitimi ve dersini almaları uluslararası bir teminat altına alınmış bir hak olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle din eğitimi ve hizmetlerinin daha da artırılması çocukların menfaatine olduğu açık bir gerçektir.

Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İnfaz Kurumlarının her birinde halen görev yapan Cezaevi vaizi kadrosunun yanında Kuran Kursu Öğretmeninin de görev yaparak bu kurumlarda iki ayrı unvanla görevlendirme imkânının temin edilmesi.

Çünkü Vaizler ders ve rehberlik hizmetlerini sunarken, Kuran Kursu taleplerine cevap verememektedir. 300 kişilik bir infaz kurumunda Ancak 20 kişi üç ay boyunca Kur’an kursuna alınabilmektedir. Güvenlikten dolayı ancak 8 kişilik gruplar

²³⁰ Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler, Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları:4, Ankara, 2005, s. 9

oluşturulabilmektedir. Bu arada 60 kişi kendilerine sıra gelebilmesi için, üç ayın bitmesini beklemektedir. Neden Kur'an eğitimini almak isteyen hükümlüye sen üç ay bekle denilmektedir. Özellikle Ankara L1, L2 gibi sayıları 700'ü aşan cezaevleri de varsa bu sorun bir an önce çözümlenmelidir. Pratiği yaşayan biri olarak bu talebi yetkililere iletme gereğini duymaktayız. Ayrıca araştırmamızın sonucunda, katılımcıların % 72'si Kuran'ı yüzünden okuma dersi almak istediğini, katılımcıların % 53'ü Kuran okuma derslerinin sayısını yetersiz gördüğünü belirtmiş olması konunun önemin ortaya koyan diğer bir faktördür.

Sonuç olarak, Suça sürüklenen çocukların rehabilite ve manevi onarımlarının gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak bilimsel araştırmalar çoğaldıkça çözüm önerileri de artmaktadır. Bilimselliği kanıtlanmış uygulanabilir projeler hayata geçirildiğinde, çocukların ıslahı ve topluma adapte olmaları daha hızlı olmaktadır. Uygulanacak rehabilite ve eğitim sonucunda inanç konusunda şüphe taşımayan, moral değerleri davranışlarına yansıtan, karakter gelişimini tamamlayan bir çocuk, tahliye olduğunda tekrar suça bulaşma riski azalacağı gibi kendisini daha dirençli ve güçlü hissedecektir. Böylece suç tekrarlanmayacağı için hem toplumda huzur ve barış ortamı tesis edilecek, hem de ekonomik maliyet azalacaktır.

ÖZET:

Bu çalışmada “12–18 Yaş Gurubu Tutuklu Çocuklarda Dini Algıların Davranışlara Yansıması” araştırılmıştır. Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 07.02.2013 tarihli oturumunda 38 nolu karar sayısı ile Tez konusu olarak kabul edilmiştir. T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü nün 22.03.2013 tarihli 85.138.863 203.02/217/38710 sayılı izni ile 15.03.2013 ile 15.12.2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışılma süresi dokuz aydır. Örneklemi, Adalet Bakanlığı Ankara Çocuk Eğitim Evi ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukları kapsamaktadır

Araştırmanın örneklemi, Ankara il sınırları içerisindeki kurumları kapsamakla birlikte, Türkiye'nin her bölgesinden, özellikle İç Anadolu Bölgesinden gelen çocukları barındırması yönüyle hem bölgesel hem de ulusal özellik taşımakta ve cinayet, gasp, uyuşturucu, cinsel suç ve hırsızlıktan dolayı Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü toplam 300 çocuğu kapsamaktadır. Çalışma, idareci, infaz koruma memurları ve kurumda gönüllü olarak çalışan öğretmen eşliğinde kurumdaki tutuklu çocuklar üzerinde anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonucunda aile yapısının, ailenin göç etmiş olmasının, ailenin konut ve demografik özelliklerinin, okul çevresinin, arkadaş ve sosyal çevre ile beraber; Allah inancı ve din eğitiminin verilmemesi gibi risk faktörlerinin suça yönelmeye etkisinin olduğu bulunmuştur. Doğal olarak çocuğa inanç ve ahlak eğitiminin verilmemesi onun eğitim alanında ihmal edildiğini göstermektedir. Çalışmada elde edilen veriler çerçevesinde inanç ve değerler eğitimi konusunda öneriler sunulmaktadır.

Summary

This research is on “The Impact of Religious Beliefs on Behaviors Among Incarcerated Children Between the Ages of 12 and 18”. The aim of research is to investigate delinquent children religious perceptions’. The research as has been accepted as a thesis topic by ankara university institute of social sciences in 07.02.2013 and number 38. Research was conducted between the dates 15.03.2013 and 15.12.2013 with permission of Ministry of justice general directorate. Duration of the research was nine months.

The sample of the study is selected from children and young people in penal institutions in Ankara. children and young people is from different region of Turkey, especially in the central anatolia region. They charged with homicide, extortion, drugs, sexual assault and robbery. 300 delinquent children and youth participated in the research. Administrator and corrections officers accompanied and helped for survey application.

Result of this research is determined some important factors as family structure, the family having emigrated, family housing, and demographic characteristics, school environment, friends and social environment and, to be deprived religious education. Naturally, faith and moral education of the child are not given is shows have been neglected in the field of education. The results within the framework are offered. recommendations about beliefs and values development.

KAYNAKLAR

- AHMET, Rıfat, Tasvir-i Ahlâk (Ahlâk Sözlüğü). Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1984
- AKBULUT, Ahmet Kur'an da Tanrı-Birey İlişkisi
- AKYÜZ Yahya, "Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma", I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Tisamat Basım Sanayi, Ankara. 2002
- Ana Britannica. Genel Kültür Ansiklopedisi. Ana Yayıncılık. İstanbul 1987
- ARKUN, Nezahat. Şartlı Refleksler ve Sinir Bozuklukları. I.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1967.
- ADLER. Alfred Yaşamın Anlamı ve Amacı. Çev. Kamuran Şipal. Say Yayınları. İstanbul 2012
- ATAY, Hüseyin. İslamiyat Dergisi İslam/Din ile Şeriat Arasındaki İlişki. Ankara 1998
- ATAY, Hüseyin. Kur'an-a Göre Tövbe ya da Bilinci Yenilemenin İmkânı. İslamiyat, Üç Aylık Araştırma Dergisi. c.1 Sayı:3 Temmuz Eylül 1998.
- ATAY Hüseyin İslamiyat Dergisi İslam/Din ile Şeriat Arasındaki İlişki. Ankara 1998
- AVCI, Ahmet. Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: 2010
- AVCI, Müjdat. Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: "Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözümleri" Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.11 sayı:1 Erzurum,2008
- AY, Mahmut, İmamet ve Siyaset, *Sistematik Kelam*, edt. Ahmet Akbulut, Ankara Üniversitesi. Uzaktan Eğitim Yay. 4. Baskı, Ankara 2009
- AY, Savaş Sabah Gazetesi. 31.10.2004
- AYDIN, Mehmet Zeki. Ailede Ahlak Eğitimi, Timaş Yayınları. İstanbul. 2009
- AYAN, Sezer. Suçlu Kim. 1. Baskı. Ütopya Yayınevi. Ankara.2011.
- AYDIN, Mehmet Zeki. Ailede Ahlak Eğitimi, Timaş Yayınları. İstanbul. 2009

- AYTEN, Ali, Psikoloji ve Din, İz Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı. Pedagojide İhtilal. İstanbul 1964.
- BAYRAKTAR, Faruk, M. İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, M.Ü İlahiyat Fakültesi, İstanbul 1984.
- BAKİLLANİ. Et- Temhid. Beyrut. 1970
- BUHARİ, Cenaiz, 79,
- BİLGİN, Beyza; BİLHAN, Saffet, Özel Öğretim Yöntemleri, A.Ü Açık Öğretim Fakültesi, Yayını, Eskişehir 1987.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. Gelişim Psikolojisi. Binbaşıoğlu Yayınevi, 4. Basım, Ankara 1978.
- BOZKURT, Veysel. Püritanizmden Hedonizme Yeni Çalışma Etiği, Alesta Yayınları. Bursa, 2000,
- CANTER, David. Suç Psikolojisi. Çev. Ali Dönmez, Işıl Çolaklar Başer, Meltem Güler. İmge Kitabevi. Kasım 2011.
- CARDWELL John Flanagan, C. Psychology As The Complete Companion, Nelson Thornes Ltd. Cheltenham. 2005
- CARL Gustav Jung. Anılar Düşler Düşünceler. Yayına Hazırlayan: Anıela Jaffe. Çeviren. İris Kantemir Can Yayınları İstanbul 2002.
- MİLLER, Patricia H.. Gelişim Psikolojisi Kuramları. İmge Kitabevi. Çeviren Zeynep Gültekin. Ankara 2008.
- CENTEL, Nur Hamide Zafer. Özlem Çakmut. Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu
- CERTEL Hüseyin. Suçlularda Dine Dönüş. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara. 2009
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, Beta Basım A.Ş İstanbul 2010
- CEVHERİ, İsmail b. Hammad, es-Sıhah fi'l-Luga ve'l-Ulum, Beyrut, 1974,
- CİRHİNLİOĞLU, F. G. Din Psikolojisi. 1. Baskı. Nobel Yayın. Ankara. 2010
- CÜCELOĞLU, Doğan. İçimizdeki Çocuk. Suç, Remzi Kitapevi, 3. Baskı. İstanbul, 1993.
- CÜCELOĞLU, Doğan. Yetişkin Çocuk . Remzi Kitabevi Ankara 1994

- CÜRCANİ. Seyyit Şerif Ali b. Muhammet. Kitabü't-Ta'rifât, Dersaadet Matbaası. İstanbul.1300
- ÇANKI, Mustafa Namık Büyük Felsefe Lügati. Aşıkoğlu Matbaası İstanbul, 1955.
- ÇELEBİ, Kâtip Keşfu'z-Zunûn, Celile Matbaası İstanbul. 1947 c. 1,
- ÇETİN Rabiye. Ahlaki Bilinç Oluşturma Açısından Teolojik Önermeler. Dini Araştırmalar. Ocak-Haziran 2012
- ÇANKAYA, Feridun Y. 'Altı Yaş Sorunu.' *Çağdaş Eğitim Dergisi*. Sayı:97, Ankara, 1985.
- ÇEVİK, Muhammet. Dindarlık ve Suç İlişkisi Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. . Şanlıurfa: 2010
- DAVID Canter. Suç Psikolojisi. Çevirenler: Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler. İmge Kitabevi. Ankara. 2011
- DÜZGÜN, Şaban Ali, Din Birey Toplum. Akçağ Yayınları. Ankara 2012
- DÜZGÜN, Şaban Ali, Din-Bilim İlişkisinde Modeller ve Ortak Kavramlar. Kelam Araştırmaları 4: 1 2006.
- Dr. MEL Levine. Her Çocuk Başarabilir. Çev. Zeliha Babayiğit. 2. Baskı. Boyner Holding Yay. İstanbul, 1997.
- EL-BAKİLLANİ, Ebu Bekir Muhammed b. Et-Tayyib. Et- Temhid. Dera'l Fikri'l Arabî. Kahire matbaası, Mısır.1947
- EBU MANSUR El Matürîdi. Kitabu't Tevhit, Meketbetü'l İslamiyye, İstanbul 1979.
- EL İSFEHANİ. Rağıb Müfredat u Elfazil Kur'an. Darüş Şam Yayınları. Beyrut.2002.
- ELİADE, Mircea Dinin Anlam ve Sosyal Fonksiyonu, Çev: Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yay. Konya, 1995,
- EŞ'ARİ, Ebu'l Hasen. El-İbane an Usuli'd-Diyane. Fevkiye Hüseyin Mahmut Neşriyatı, Kahire. 1987
- EVKURAN, Mehmet. İslam Düşünce Geleneğinde Allah Tasavvuru, İslami İlimler Dergisi yıl 7, 2008/1
- EGEMEN, Bedii Ziya, Din Psikolojisi. A.Ü. İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1952.

- ERÇETİN, Şule Çocuk ve Suç, Hegem Yayınları, Ankara. 2006.
- EVRİM, Selmin. Suçluluk Sorunu ve Psikososyolojik İzahı Denemesi. I.Ü. Edebiyat Fakülte Eduard. Spranger. Kişilik Oluşumu ve Sorunları, Yayıma Hazırlayan. Ahmet Aydoğan. İz Yayıncılık. İstanbul 2005si Yayını, No:1531,İstanbul, 1970.
- FERAH, Nimet, Suça sürüklenen 12–18 yaşlar arası Ergenlerde Şiddetin Din Psikolojik tahlili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Haziran, 2013
- FREUD, Sigmund Psikopatoloji Üzerine Histerik Fanteziler, Paranoya Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı. Çeviren: Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara 1997
- FREUD, Sigmund. Seçmeler. Çeviren A. Avni Öneş. Milliyet Yayınları. İstanbul 1972.
- FREUD, Sigmund Freud, Uygarlık, Din ve Toplum. Çeviren Selçuk Budak, Öteki Yayınevi. Ankara 1997.
- FREUD, Sigmund. Totem ve Tabu, Çeviren, Niyazi Berkes. Milli Eğitim Basımevi Ankara 1947
- FİRUZABADİ, Muhammed b. Yakup, el-Kâmûsu'l-Muhit, c. I, Beyrut, 1991,
- GIBBONS, David Chester. Society, Crime, And Criminal Behavior, Fifth Edition, Prentice-Hall Inc.1987 New Jersey.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz. Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma, Sevinç Matbaası, Ankara. 1962
- GÜLER, İlhami İslamiyat Dergisi. Din, İslam ve Şeriat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler, c:1 Sayı:4 Ankara 1998
- GÜNÇE, Gülseren. ‘Jean Piaget ve Temel Kuramsal Fikirleri’. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Ankara, 1972.
- GÜNGÖR, Erol. Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Neşriyat. İstanbul. 1995
- GÜVENÇ, Bozkurt. İnsan ve Kültür, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1984.
- YAVUZER, Haluk Psiko-sosyal Açından Çocuk Suçluluğu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul,1981.
- HAWKİNS, John David, Delinquency and Crime: Current Theories, Cambridge University Press. Cambridge. 1996

- HELEN BEE- Denise Boyd. Çocuk Gelişim Psikolojisi. Türkçesi. Okhan Gündüz Kaknüs Yayınları. 1. Basım İstanbul. 2009
- HOLT, John Çocuklukta Kaçış. Türkçesi: Sinan Yılcı, Cihan Aksoy, Beyaz Yayınları. İstanbul 200
- HÖKELEKLİ, Hayati. Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din. Dem Yayınları, İstanbul, 2009.
- HÖKELEKLİ, Hayati, Din Psikolojisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.
- HÖKELEKLİ, Hayati. Ergenlik Çağı Gençlerin Dini Gelişimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa, 1983
- HÖKELEKLİ, Hayati. Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi. U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi. Bursa, 1986.
- İBN-İ ABİDİN, Reddül-Muhtar, Şamil Yayınları, c. I İstanbul, 1982.
- İBN, HALDUN Mukaddime, MEB Yayınları Ankara, 1954.
- İBN MANZUR, Muhammed b. Mükerrrem, Lisanül-Arabu'l Muhit, c. I Beyrut, 1970
- İBN RÜŞT, Din-Felsefe Tartışması Çeviren: Hüsen Portakal Cem Yayınevi İstanbul 2002
- İBN RÜŞT, Faslu'l makal el- keşf an minhaci'l- edile. Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergâh yayınları, İstanbul 2012,
- İÇLİ, Tülin Günşen Kriminoloji, 3. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara. 1999
- İÇLİ, Tülin Günşen. Çocuk Suç ve Sokak. T.C. Başbakanlık Aile Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara. 2009
- İMAM Malik ibn Enes. Muvatta. Daru'l Hadis Kahire, 1992
- Ebu Hamid el Gazali. İhyau Ulumi-d-Din, Dar el Fikr Matbaası Dimeşk 2006.
- ŞEHRİSTANİ. Nihayetü'l- ikdam Fi İlmi'l Kelam. Dar Al- Kotob Al İlmiyah Beyrut 2004
- İMAMOĞLU Abdülvahit, Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu. 1. Baskı. Işık Akademi. İstanbul. 2012.
- İNCEOĞLU, Metin. Güdüleme Yöntemleri. A.Ü. Basın- Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 1985.

- İZMİRLİ, İsmail Hakkı. Yeni ilm-i Kalam, Hazırlayan. Sabri Hizmetli, Ankara. 1981
- JOHN, Holt. Çocukluktan Kaçış. Türkçesi: Sinan Yılcı, Cihan Aksoy. Beyaz Yayınları. İstanbul 200
- KADI Ebul Hasen Abdülcebbar. El- Müğni fi Ebvabi't Tevhit ve'l Adl, Kültür ve İrşat Bakanlığı Yayınları. Mısır Matbaası 1962.
- KILIÇ, Recep. Ahlakın Dini Temeli. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara – 1992,
- KAMER, Vehbi Kadri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi Sayı 12 Ocak 2013.
- KAPTAN, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yönetimleri. Tekışık Matbaası, KARADEMİR, Kemal. Suçluların Toplum Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, 1997.
- KERİM, Yavuz. Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987
- KIZMAZ, Zahir " Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı Suçluların Dindarlık Durumlarına ", Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. Eylül.2010.
- KOMİSYON. Çocuk Hakları ile İlgili Temel Belgeler. Dostlar Dayanışma Derneği Ankara Şubesi yayınları 2005
- KÖKTAS, M. Emin Türkiye'de Dinî Hayat, İşaret Yayınları, İzmir, 1993,
- KUR'AN-I KERİM MEALİ. Diyanet İşleri Başkanlığı.22. Baskı. Ankara, 2012
- MALİK ibn Enes. Muvatta. Daru'l Hadis Kahire, 1992.
- MEHMETOĞLU, Ali Ulvi. Tanrıyı Tasavvur Etmek, Çamlıca Yayınları, 1. Baskı. İstanbul, 2011
- MEHMETOĞLU, Ali, Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi. Günay, Karahan Kitabevi, Adana, 2006
- MEHMETOĞLU, Ali. "Klasik Kuramlar ve Modern Araştırmalar Bağlamında Dindarlık ve Kişilik", ed. C. Çelik-Ü. Günay, Karahan Kitapevi, Adana, 2006
- MÜSLİM, Kader 23.

- ÖZDOĞAN, Öznur. İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım Pastoral Psikoloji. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, 1997.
- OZANKAYA Özer, Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, s.1103. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara. 1984
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem. Görüşme ve Teknikleri. Ankara, 1980.
- ÖZSOY, Ömer ve İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an*, Ankara 1997.
- PATRICIA, H. Miller. Gelişim Psikolojisi Kuramları. İmge Kitabevi. Çeviren Zeynep Gültekin. Ankara, 2008.
- PEKER. Hüseyin Çocuk ve Suç, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992
- RAGIP el Isfahani. Müfredat u Elfazıl Kur'an. Daruş Şam Yayınları. Beyrut 2002
- RIFAT, Ahmed, Tasvir-i Ahlâk (Ahlâk Sözlüğü). Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1984
- SARUHAN, Müfit Selim, İslam Ahlak Felsefesinde Bilgi ve Hürriyet. Ankara. 2005.
- SELÇUK, Mualla Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, No:50. 3. Baskı. Ankara, 2005.
- SENEMOĞLU, Nuray. Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. Gazi kitabevi 12. Baskı. Ankara 2005
- SEVÜK, Handan Yokuş, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Basım, İstanbul. 1998.
- SİGMUND Freud. Seçmeler. Çeviren A. Avni Öneş. Milliyet Yayınları. İstanbul 1972.
- TARHAN, Nevzat Serdar Nurmedov. Bağımlılık. Timaş Yayınları İstanbul 2011.
- TBMM. (2007). Türkiye'de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilere ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu. Ankara.
- TÜRKYILMAZ, Nuray Davranış Genetiği Bağlamında Dini ve Manevi Eğilimler. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İSTANBUL, 2008.
- ÜNVER, Günay, Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları. İstanbul, 2000,

- YAPICI, Asım. Ruh Sağlığı ve Din. Karahan Kitabevi. Seyhan- Adana 2007
- YAZIR, Elmalılı Hamdi, Hak Dinî Kur'ân Dili, c.VI, İstanbul 1978,
- YAVUZ, Kerim. Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- YAVUZ, Kerim. Çocuğun Dünyası ve Gelişme. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.
- YAVUZ, Kerim. Çocuk ve Din. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.
- YAVUZER, Halûk. Gençleri Anlamak, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2009.
- YAVUZER, Haluk. Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi, 5. Basım. İstanbul 1990.
- YAVUZER, Haluk. Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitapevi, 10. Basım. İstanbul 1994.
- YAVUZER, Haluk Psiko-sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul: 1981.
- YILDIZ, Mualla. İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgesinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, 2012
- YIDIZ, Murat. Çocuklarda Tanrı Tasavvurunun Gelişimi, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2007.
- YILMAZ, Ejder. Hukuk Sözlüğü. Yetkin Yayınları Ankara 1992
- YILMAZ, Macit Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum: 2010.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay; Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 4. Bası, İstanbul, 1992.
- ZEBİDİ, Muhammed Murtaza el-Hüseynî, Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs, c. II, Beyrut, 1984,
- Resmi. Gazete. 11 Aralık 1994.
- Sabah Gazetesi. 31.10.2004
- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37.782.10061.pdf> 10 Ocak 2013
- www.kriminoloji.com. 2013
- <http://cocukhaklari.barobirlik.2013>

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2013.

<http://www.tbmm.gov.tr>.2013

<http://www.marketingturkiye.com.tr/>

www.tuik.gov.tr, 2012 <http://>

www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-2914-34-

